Beknopte geschiedenis der kolonie Suriname

M.L.E. Vlier

bron
M.L.E. Vlier, *Beknopte geschiedenis der kolonie Suriname*. H. de Hoogh, Amsterdam 1863

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/vlie062bekn01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

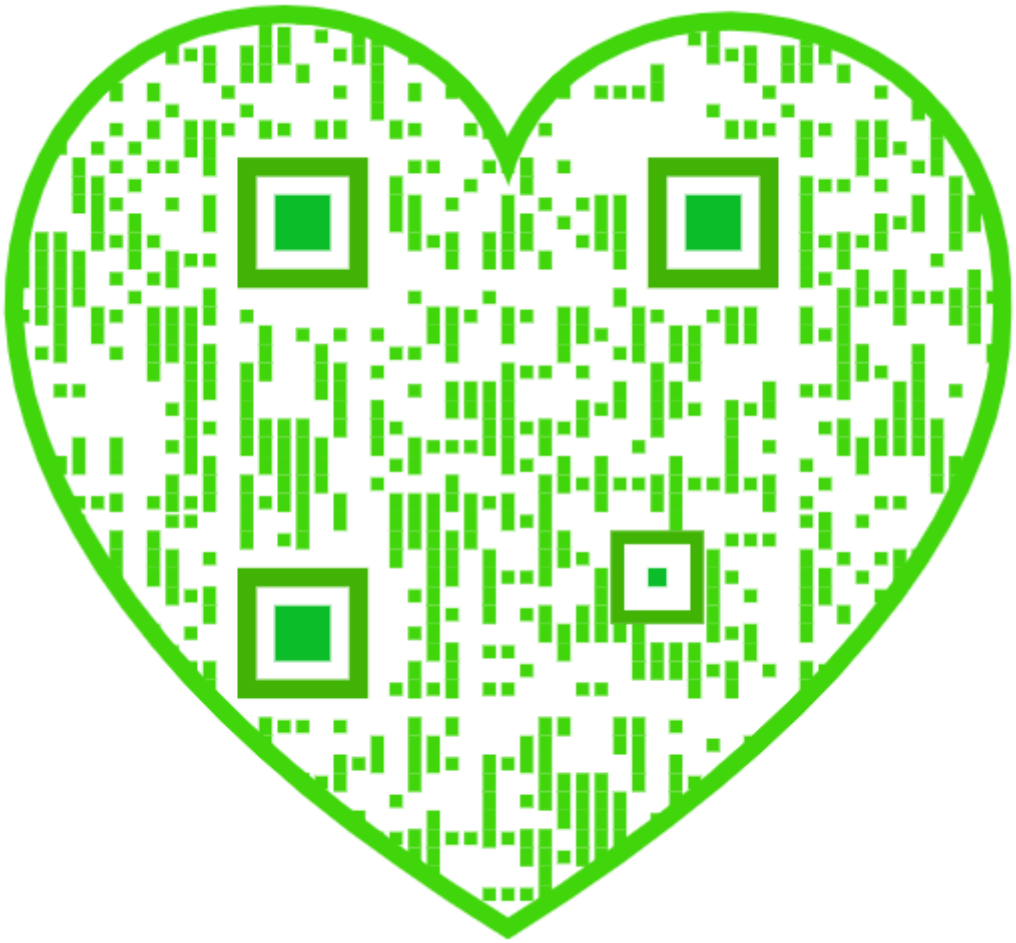

Voorrede.

Het is niet te ontkennen, dat het lager onderwijs in Suriname, sedert de laatste jaren, aanmerkelijk is verbeterd. Door de oprigting van scholen, bepaaldelijk voor meisjes, is in eene groote behoefte der middelen van opvoeding voorzien.

Hoe doelmatig het onderwijs op deze scholen ook zij; welke nuttige kundigheden aan de jeugd ook worden medegedeeld, zoo heeft het mij meermalen leed gedaan, kinderen van 14 *en meerdere jaren de geschiedenissen van vreemde volken te hooren verhalen, terwijl zij in die van hun eigen land volstrekt onbedreven zijn, omdat de geschiedenis van* Suriname, *uit gebrek aan een daartoe strekkend schoolboek, niet onderwezen wordt.*

Hierover ernstig gepeinsd hebbende, besloot ik te beproeven, in hoeverre het mij zoude kunnen gelukken, hieromtrent mijne jeugdige landgenooten dienstig te zijn.

De volgende bladen zijn de vruchten mijner daartoe aangewende pogingen.

Ik gevoelde bij dien arbeid de zwakheid mijner krachten, doch ik rekende, bij deze proef, op eene welwillende toegevendheid en eene bescheidene beoordeeling.

Mogten, door mijn schrijven, de lust en de ijver van anderen opgewekt en aangewakkerd worden, om een beter en geschikter boekje voor de Jeugd zamen te stellen, dan voorzeker zouden de beste wenschen vervuld worden van

de Schrijfster.

PARAMARIBO, December 1861.

Lieve Jeugd!

Wanneer men u de geschiedenis van vreemde landen verhaalt, luistert gij steeds oplettend er naar; en zoudt ge niet geheel oor en hart willen leenen, nu ik u de geschiedenis van ons dierbaar vaderland, het onschatbare *Suriname*, wensch mede te deelen?

Gewis! Gij bemint de plaats uwer geboorte en inwoning, waar ge niet slechts het eerste levenslicht hebt aanschouwd, maar ook zoo vele zegeningen uit de hand des Hemelschen Vaders ontvangt; doch die liefde behoort ook gegrond te zijn op eene genoegzame kennis van hare geschiedenis en hare inwendige gesteldheid. Daardoor zal uwe belangstelling in haar lot toenemen, en hare welvaart en bloei u innig ter harte gaan.

Dit wilt ge immers? Welnu, luister dan!

De kolonie *Suriname* of *Nederlandsch-Guiana* wordt ten Noorden begrensd door den *Atlantischen Oceaan*, ten Oosten door de rivier *Marowyne*, welke haar van *Cayenne* scheidt, ten Zuiden loopt zij in eeuwen oude wouden uit, en ten Westen wordt zij door de rivier *Corantyn*, die haar van *Britsch-Guiana* of *de Berbice* scheidt, bepaald.

Deze beide grensrivieren *Marowyne* en *Corantyn* zijn omstreeks 57 uren van elkander verwijderd. *Suriname*

ligt dus in het Noordelijke gedeelte van Zuid-Amerika tusschen 57° en 54′ W.L., en tusschen 6° en 2′ N.B. van *Greenwich*, en heeft eene uitgestrektheid van 2800 □ geographische mijlen, waarvan slechts 700 mijlen bekend zijn.

De kolonie draagt den naam van de hoofdrivier, waaraan de stad *Paramaribo* gelegen is.

Men veronderstelt dat deze rivier haren naam ontleent van eenen Indiaanschen stam (de *Surinen*), welke vroeger aan de *Amazonen rivier* woonde, en van dáár naar hier overgekomen was; doch dit is slechts eene gissing, waaraan bewijzen ontbreken.

Duister en aan vele twijfelingen onderhevig, zijn de berigten omtrent de eerste grondleggers dezer volkplanting. Ik zal mij niet verdiepen, door die duisternis heen te dringen, daar zij niet anders bevat dan eene aaneenschakeling van oorlogen en gevechten, waaraan gij toch niets hebben zoudt.

Bepalen wij ons dus liever tot datgene, hetwelk uit echte bronnen geput is.

Komst van Marechal.
1630.

Na de ontdekking van het nieuwe werelddeel, *Amerika* (1492), werden vele togten door Spanjaarden, Portugezen, Engelschen, Hollanders, Zeeuwen en Franschen naar *Guiana* gedaan, ten einde dáár volkplantingen te stichten. Het gedeelte, dat wij bewonen, was ook het doelwit van veler pogingen. Men vond echter tegenstand bij de oorspronkelijke bewoners dezer

landstreek, de Indianen, zoodat die ondernemingen geheel mislukten.

De eerste geregelde vestiging van Europeanen in *Suriname*, lieve kinderen! vond plaats in het jaar 1630. Het was een Engelsch kapitein, *Marechal* genaamd, die toen, met een zestigtal zijner landgenooten, hier aankwam, en zich, met de zijnen, aan de *Parakreek*, welke zich in de rivier *Suriname* stort, nederzette.

De oevers van *Para* werden alzoo de eerste bebouwde gronden van ons land, en de toenmalige kultuur bepaalde zich tot de tabakteelt.

De verschillende Indiaansche stammen, waarvan de nakomelingen nog in ons midden wonen, waren de eenige bewoners, die *Marechal* aantrof.

Deze stammen leefden destijds meestal in vijandschap; dikwijls beoorloogden zij elkander en maakten de krijgsgevangenen tot hunne slaven.

Uit alles blijkt het, dat de Indianen, even als hunne nakomelingen, de voorkeur gaven aan eene zwervende levenswijze, terwijl zij zich onderhielden met de jagt en vischvangst.

Het voorbeeld der nijvere Europeanen, die onder *Marechal* arbeidden, had niet den geringsten invloed op hen; echter lieten zij de Engelschen ongestoord, en gingen zelfs op een' vrij goeden voet met hen om.

De Engelschen bouwden een klein fortje op het terrein, alwaar later de plantage *Houttuin* is aangelegd. Een weinig verder de *Suriname* opvarende, bevond zich, aan de regterhand, op de hoogte van *Waterland*, het stadje *Thorarica* of *Santo Bridges*. Deze plaats was zeer onregelmatig gebouwd en bestond uit ongeveer honderd hutten en eene kleine kapel. Dit dorp is evenwel spoedig in verval geraakt; bij de landing

van *Cassard*, in 1712, was daar slechts eene kleine bezetting.

Digt bij de *Separipabokreek* (aan de boven Suriname), werd ook een dorp aangelegd, de *Zandpunt* genaamd; vóór dit dorp kwamen meestentijds de schepen ten anker. Later legde de Gouverneur *Mauricius*, op deze plek, de plantage *la Simplicité* aan.

Inmiddels had een *Nederlander*, *David Pieterz. de Vries*, in *Cayenne* eene kolonie gesticht. Hij drong in 1634 tot de rivier *Suriname* door, en vond de Engelschen in huizen wonen, welke met palisaden, als kleine fortjes, omzet waren.

Van het jaar 1634 tot 1639 missen wij, niet alleen alle mededeelingen der oude schrijvers, maar tevens alle overleveringen.

Of *de Vries* zich met *Marechal* vereenigd had, ligt in het onzekere, doch aangenomen, dat hij dit mogt gedaan hebben, zoo is dit niet van langen duur geweest, vermits 65 Franschen, onder den kapitein *Poncet de Bretigny*, uit *Cayenne*, in 1640, bezit van *Suriname* genomen en eene kolonie gesticht hebben, waar thans *Paramaribo* is. Deze Franschen schijnen toen het fort, later *Zeelandia* genaamd, aangelegd te hebben. Deze vestiging was niet van langen duur, want de toenmalige ongezondheid van het klimaat, veroorzaakt door ondoordringbare bosschen en uitgestrekte moerassen, en de invallen der Indianen, noodzaakten hen deze nederzetting op te breken.

Van het jaar 1644 begonnen de *Portugesche Israëliten* zich hier te vestigen; zij kwamen meerendeels uit *Brazilië* en uit de *Nederlanden.* Deze Israëliten genoten vele voorregten, als: vrijheid van godsdienstoefening, vrijheid van tienden, voor den tijd van twintig jaren,

het uitspreken van regt tot eene zekere som door hunne hoofdlieden enz. Deze Israëliten, zoowel als de Engelschen, bezaten *toen* reeds slaven.

Lord Willoughby, graaf van Parham. 1650-1664.

De Engelschen bleven meester van *Suriname*, doch hun bezit bepaalde zich slechts tot *Para* en den regteroever, in het opvaren van de *Suriname*, tot aan de landerijen, door de *Marechalskreek* doorsneden.

Daar men in *Engeland* veel had gehoord aangaande de uitgestrektheid, vruchtbaarheid en rijkdom van dit land, zoo besloot Lord *Parham*, om zich van deze volkplanting meester te maken.

Gij beseft wel, mijne vrienden, dat zijne landgenooten alhier, niet alleen geene redenen hadden, om zich tegen hem te verzetten, maar ook vertrouwen moesten, door hem tegen alle vijandelijke aanvallen van buiten beveiligd en verdedigd te zullen worden.

De Indianen waren hen genegen; dus van dien kant had men ook geen tegenstand te duchten.

Parham rustte in 1650 een schip uit, hetwelk hij naar *Suriname* zond. Door de bemanning werd, in zijn' naam, bij verdrag met de Indianen, bezit genomen van het gedeelte lands, tusschen de rivieren *Marowyne* en *Saramacca.*

Aan het land zelf zou hij weinig gehad hebben, indien hij geene menschen had kunnen vinden, die genegen waren mede te gaan, om het te bevolken.

Het nieuwe is steeds een groot lokaas geweest, en dit was hier ook het geval.

Doch *Parham* scheen geen genoegzaam vertrouwen in anderen te stellen. Hij begreep, dat, wilde hij zijne belangen behoorlijk behartigen, hij het genomen land zelf besturen moest. Uit dien hoofde trok hij in 1652 naar *Suriname*, stelde zich terstond op een' goeden voet met de Indianen, en verkreeg hunne volkomene toestemming om, naar zijn welbehagen, alles in te rigten en uit te breiden.

Voor zooverre dit geschieden kon, deed de Lord den Indianen veel goeds, doch maakte ook veel gebruik van den invloed, welken hij op hen verkregen had. Met hunne hulp legde hij zich toe op het verder bouwen der forteres, en breidde de nederzetting uit, zoodat hij in den eigenlijken zin des woords, als de grondlegger van de, door de Indianen, naar hem genoemde stad *Paramaribo*, beschouwd kan worden.

Parham was destijds in het best van zijn leven, bezield met een' vasten geest en eene onwrikbare standvastigheid, niet ontbloot van kundigheden; daarbij omringd van nijvere arbeiders, die op zijn aanraden hun vaderland verlaten hadden.

Hij legde zich terstond toe op de ontginning der landerijen. Nadat hij het beste hout had verzonden, bepaalde hij zijne eerste bebouwing tot den tabak, en daarna tot het suikerriet.

Intusschen hadden de Europeanen in *Cayenne* zeer veel van de inboorlingen, de *Galibische* Indianen, te lijden. Eindelijk werden zij door dezen van daar verdreven, zoodat zij, in 1654, pogingen deden, om zich in *Suriname* neder te zetten. De Engelschen, onder Majoor *Ruff*, weerden de vijandelijkheden, welke de Franschen, onder de aanvoering van de *Braglione* en *Duplessis*, gemeend hadden te moeten ondernemen,

wakker af. In stede van vijandig, werden zij later door de Engelschen vriendschappelijk ontvangen, en als mede-volkplanters opgenomen.

Gij begrijpt zeker niet, lieve kinderen, hoe Lord *Parham* zoo eigenmagtig bezit van het land heeft kunnen nemen. Destijds gold het regt van den sterkste zeer veel.

Suriname behoorde toen aan niemand. Hij, die derhalve moed en gewapende hulp bezat, daarvan een nuttig gebruik wist te maken, en daarenboven de Indianen in zijn belang konde overhalen, was zeker, meester van het land te worden, en zich in zijn bezit te handhaven.

Door eene akte van 2 Junij 1662 werd het regt van eigendom en het gebied over *Suriname*, door *Karel II*, Koning van *Engeland*, aan Lord *Parham* en zijnen togtgenoot *Lawrens Hide*, zoon van den groot-Kanselier, graaf van *Glarendon*, plegtig toegekend. Vijf achtereenvolgende jaren bleef *Parham* in het bezit daarvan, totdat de wisselvallige kans des oorlogs en andere omstandigheden hem dat bezit deden verliezen.

Het schijnt dat hij, na het ontvangen van den giftbrief, naar *Engeland* is teruggekeerd; althans, in hetzelfde jaar 1662, stelde hij den kapitein *William Biam* tot zijn' gemagtigde aan; later ontmoeten wij hem als Gouverneur van *Berbice* en daarna van *Barbados*.

Aankomst der Zeeuwen. 1667-1669.

De Franschen, in *Cayenne*, die zich sedert eenige jaren met de Indianen verzoend hadden, begonnen

vijandelijkheden te plegen jegens de Nederlanders en de Israëliten, die toenmaals *Cayenne* bewoonden, en verjoegen hen ten laatste van daar. Het was in het jaar 1664, dat deze verdrevene kolonisten de wjk naar *Suriname* namen. Met vergunning der Engelschen, zetteden de Israëliten zich neder aan de boorden der rivier *Suriname*, terwijl de Nederlanders aan die der *Commewijne* de voorkeur gaven.

De vlijtige Nederlanders legden zich dáár met den meesten ijver op den landbouw toe, hetgeen de beste uitwerkselen te weeg bragt; dit verwekte - zoo als ge, mjne vrienden, ligtelijk kunt nagaan - afgunst, en de Engelschen besloten, hen van dáár te verjagen.

De Majoor *Ruff*, die waarschijnlijk met *Parham* naar *Engeland* was teruggekeerd, werd, tegen het einde van 1666, naar hier gezonden, om de Nederlanders te verdrijven. Doch terzelfder tijd hadden de dappere Zeeuwen, onder bevel van den kapitein *Abraham Crynsen*, drie schepen naar *Suriname* uitgerust, één onder bevel van *Crynsen* zelven, en de twee andere onder de kapiteins *Philips Julius Lichtenberg* en *Maurits de Rama*, Zij kwamen den 28sten Februarij 1667 op de rivier *Suriname*, en bragten de Engelschen zoodanig in het naauw, dat deze genoodzaakt werden, zich in het kasteel, aan den oever, op te sluiten, alwaar zij door de Zeeuwen zóó hevig werden aangetast, dat zij het fort, bij verdrag van 5 Maart, overgaven.

Crynsen noemde het bemagtigde fort: *Zeelandia*, bezette het met 150 man, onder bevel van *van Romen,* liet daar 15 stukken geschut achter, benevens levensmiddelen en krijgsvoorraad voor zes maanden.

Bij het voorloopig vredesverdrag van den 5^{den} Maart 1667, was door *Crynsen* voorgeschreven, dat alle goe-

deren dergenen, die den eed van getrouwheid aan den Staat weigerden, verbeurd verklaard werden, en de bezetting krijgsgevangen gemaakt, terwijl op de planters eene brandschatting van 100,000# suiker gelegd werd. Men voldeed hieraan, zoo spoedig mogelijk.

Crynsen zond toen naar *Zeeland*, met een bevracht schip, den gemaakten buit, die op *f* 400,000 geschat werd, en benoemde, bij zijn vertrek, *Maurits de Rama* tot Gouverneur van *Suriname.* Deze is dus de eerste Nederlandsche Landvoogd dezer kolonie geweest.

Op den 31sten Julij van hetzelfde jaar werd, tusschen de vereenigde Nederlanden en Engeland, de vrede te *Breda* gesloten, bij welke gelegenheid het volle eigendom der kolonie aan *Zeeland* werd gewaarborgd.

Het gemeenschappelijk belang vorderde, dat men de Engelschen goed behandelde, om alzoo niet in de dwaling van Karei II te vervallen, die, door zijn bevel om de Nederlanders van hier te verdrijven, het land te ontvolken en bebouwde velden aan de ruwe natuur terug te geven, aanleiding tot den inval der Zeeuwen gegeven had.

In weerwil van de bepalingen, bij den vrede te *Breda*, werd de kolonie den 18^{den} October 1667 op nieuw bedreigd door den kapitein *John Hermans.* Hij kwam, na *Cayenne* veroverd te hebben, met eene vloot vóór het fort *Zeelandia*, hetwelk, na eene dappere verdediging, ingenomen, de bezetting krijgsgevangen gemaakt, en de kolonie deerlijk geplunderd werd.

Men wil, dat deze verraderlijke verovering, door *Parham*, destijds Gouverneur van *Berbice*, was uitgelokt, om zich over het verlies zijner kolonie wraak te verschaffen. Hoe het ook zij, die inval van *Hermans*, en later die van *Henry Willoughby*, zoon van *Parham*,

veroorzaakte groote schade aan de planters, door het vernielen van hunne molens en plantage-gebouwen. *Hermans* nam, bij zijn vertrek, *Maurits de Rama*, als gevangene, mede naar *Barbados*, terwijl *Henry Willoughby* de Engelschen dwong, naar *Jamaïca* te vertrekken, aan welke bedreiging 1200 zielen, benevens hunne slaven enz., toegaven.

Men zond hierop veelvuldige klagten in, wegens het schenden van het verdrag van *Breda*, ten gevolge waarvan Karel II, *Parham* gelastte, de berokkende schade te vergoeden; doch de geschiedenis zwijgt of hij hieraan gevolg gegeven heeft.

In 1668 nam *Abraham Crynsen* weêr bezit van *Suriname;* doch vertrok reeds op den 16^{den} Februarij 1669 naar Nederland.

Philips Julius Lichtenberg. Pieter Versterre a.i. Abel Thisso a.i. Tobias Adriaenssen a.i. 1669-1678.

Lichtenberg werd den 26sten November 1668, door de Staten-Generaal der vereenigde Nederlanden, tot Gouverneur van *Suriname* benoemd. Doch, daar hij sukkelend was, verzocht hij verlof, en keerde reeds in Januarij 1671 naar de Nederlanden, tot herstel zijner gezondheid, terug. Hij kwam niet weêr in *Suriname*, en werd vervangen door den Kommandeur *Pieter Versterre*.

De provincie *Zeeland* had, sedert 1667, het opperbestuur over de kolonie behouden, doch op den 29sten Januarij 1672 ging het, behoudens het regt van eigen-

dom van *Zeeland*, aan de Algemeene Staten over, en verkreeg daardoor grooten waarborg voor hare verdediging en veiligheid.

De vrede van *West-Munster* (9 Februarij 1674), bevestigde nogmaals het bezit van *Suriname* aan den Staat.

Versterre regeerde tot het jaar 1677, en stierf op den 22sten Maart van dat jaar.

Abel Thisso, Raad van Policie, trad nu op, a.i. tot dat hij, op den 22sten December 1677, door *Tobias Adriaenssen* vervangen werd, als Luitenant-Gouverneur. Dit was echter niet van langen duur, want, den 15^{den} Maart 1678, vertrok *Adriaenssen* naar *Nederland*.

Het bestuur werd toen, gedurende eenige maanden, waargenomen door *Abel Thisso* tot aan de komst van den Gouverneur *Heinsius*, die benoemd werd op den 15^{den} Januarij 1678, doch eerst den 9^{den} September hier aankwam.

Johannes Heinsius, gouverneur. Evert van Hemert a.i. Verboom. 1678-1683.

Reeds in de laatste jaren der vorige regeringen, vervolgens gedurende het kortstondige bestuur van *Heinsius*, werd de kolonie door de *Caraïbische Indianen* verontrust.

De kolonisten beschuldigden zoowel den vroegeren als den toenmaligen Gouverneur, dat zij de oorzaak daarvan waren. Deze beschuldiging werd vervat in een vertoog, op den 17^{den} Mei 1679, aan de Staten-Generaal ingediend, door eenige kooplieden en andere belanghebbenden in de kolonie, waarbij krachtig aan-

gedrongen werd, om bijstand tegen de invallen der Indianen. Dit had ten gevolge, dat de *Provincie en Admiraliteit van Zeeland* de kosten voor het overzenden van 150 man, tot versterking van het garnizoen, op zich nam.

Heinsius had, op eigen gezag, zekere koperen muntstukken, prijkende met een' papegaai, ingevoerd, waarvan de gangbaarheid, door de Staten-Generaal, kort daarna verboden werd. Hij stierf in April 1680, na een bestuur van 1½ jaar. Ter oorzake van de beschuldigingen tegen de Gouverneurs ingebragt, werd de waarneming van deze betrekking vooreerst onvervuld gelaten. De Kommandeur *Evert van Hemert* nam het bestuur waar. Hij stierf evenwel in September 1680 en werd vervangen door den Kommandeur *Laurens Verboom*, die aan het bestuur bleef tot de komst van *van Sommelsdyck*.

Zeeland geraakte in 1682, met de Staten van Holland, over het eigendomsregt van het fort *Zeelandia*, in twist, en besloot zich van de kolonie te ontdoen.

Op den 10^{den} Junij werd de verkoop daarvan aan particulieren, voor de som van *f* 260.000, tot stand gebragt. Deze particulieren vereenigden zich tot eene Maatschappij, onder den naam van *West-Indische Kompagnie*. Op den 23sten September 1682 werd aan deze Kompagnie een octrooi, door de Algemeene Staten, die steeds het opperbestuur behielden, verleend. Hierbij werden alle mogelijke en uitsluitende regten van landbouw, handel en scheepvaart aan de Kompagnie toegekend, en tevens de regten en verpligtingen der planters en ingezetenen van *Suriname* aangewezen. Bij dit octrooi werd dan ook bij uitsluiting aan de Kompagnie het regt toegekend, om negers uit *Afrika* te

vervoeren en hen in *Suriname* te verkoopen. Alle arbeid werd destijds, mijne lieve kinderen, door Europeanen verrigt, - en onder welke omstandigheden! De geringe ontginning der zware bosschen en de uitwaseming van de moerassen, oefenden den nadeeligsten invloed op de gezondheid der arbeiders uit. Desniettemin hebben zij zich daaraan niet onttrokken. Zij hebben woeste bosschen geveld en in bloeijende velden herschapen; het hout voor de woningen en fabrieken is door hen geveld en bewerkt. Hieruit volgt dus zeer duidelijk, dat, mogten Europeanen, voor meer dan twee eeuwen, in de mogelijkheid geweest zijn, in deze kolonie het land te bebouwen, zij gewis in onze dagen daartoe beter in staat zullen zijn.

De groote kosten van beheer der toenemende bevolking, maar vooral die van hare verdedigings- en veiligheidsmiddelen, deden de bewindhebbers der Kompagnie, in 1683, besluiten, om ⅔ gedeelte daarvan te verkoopen. Dit geschiedde voor ⅓, aan de stad *Amsterdam* en ⅓ aan *Cornelis van Aerssen van Sommelsdyck*, *Heere van Sommelsdyck*, *Spyk*, *Plate en Bommel*, Siere en Markies van *Chatillon*, Baron van *Bernière* in *Bassois* enz. Deze vereeniging nam den titel aan van *Geoctroijeerde Societeit* van *Suriname*, en voerde drie wapens op een schild, namelijk dat van *Amsterdam*, dat van het huis *van Sommelsdyck* en dat der kolonie.

De geoctroijeerde Societeit bleef ook onder het oppergezag der Algemeene Staten. Inmiddels hadden zes der Vereenigde Nederlandsche Provinciën, bij onderscheidene akten, zich plegtig verbonden tot het overzenden en onderhouden van krijgsvolk voor *Suriname*.

Cornelis Aerssen van Sommelsdyck. 1683-1688.

Van Sommelsdyck had aangenomen om, zoo spoedig doenlijk, naar *Suriname* te vertrekken en de waardigheid van Gouverneur te aanvaarden. Hij had plegtig afgezien van alle geldelijke voordeelen aan die hooge betrekking verbonden, doch alleen bedongen, dat de schepen der Societeit hem van Fransche wijnen en specerijen voorzien zouden.

Op den 3^{den} September 1683 vertrok hij uit de Nederlanden, en kwam den 23sten November in *Suriname* aan.

Monseigneur *van Sommelsdyck*, zoo als hij zich gaarne liet noemen, was van een zeer streng en vast karakter. Hij vond hier veel, dat verbeterd moest worden, en slaagde er ook zeer spoedig in de orde te herstellen, hoewel hij zich hierdoor den algemeenen haat op den hals haalde.

De menigvuldige goede verordeningen, door hem gemaakt, toonen aan, dat hij kennis van regeren be zat, en vooral, dat hij eene verafgelegene kolonie, die jaarlijks met onbeschaafde menschen bevolkt werd, goed en voordeelig wist te besturen.

De keuze, mijne vrienden! die hij deed, om *Suriname* met *Nederlanders* te bevolken, hoezeer overeenkomstig met den geest van dien tijd, werd noodlottig voor hem zelven; terwijl daaruit noodwendig de zedelijke toestand der kolonie zeer veel lijden moest. Hij drong namelijk bij de Staten-Generaal door, dat deze eindelijk den 20sten Julij 1684 besloten, dat de misdadigers, in plaats van in gevangenissen opgesloten te worden, voortaan naar *Suriname* zouden worden ge-

zonden. Aan dit besluit werd dan ook gevolg gegeven, zoodat achtereenvolgens een aantal menschen hier kwamen, wier omgang niet dan den nadeeligsten invloed op de overige bevolking uitoefenen konde.

Daar de Indianen, vooral de *Caraïben*, niet ophielden de kolonie door hunne invallen te verontrusten, liet *van Sommelsdyck*, in 1683 en 1684, onophoudelijke togten tegen hen doen. Hij verwoestte vijf hunner dorpen, en gaf den last aan de planters om de *Caraïben*, waar zij hen ook tegen kwamen, zonder genade dood te schieten. Hij hield niet op, voordat hij een einde aan de bestaande geschillen tusschen deze en de planters had gemaakt, ten gevolge waarvan een vredestraktaat gesloten werd, waarbij de drie hoofdstammen, namelijk: *Caraïben*, *Waroes* en *Arowakken*, voor vrije lieden werden verklaard.

In dit zelfde jaar 1684 sloot *van Sommelsdyck* een' vrede met de wegloopers aan de *Coppename*. Deze hadden aan de eerste bewoners van *Suriname* toebehoord, en waren bekend onder den naam van *Condienegers*.

In 1684 stelde hij een' Raad van Policie en Criminele Justitie in, bestaande uit de aanzienlijkste ingezetenen, en gekozen door stemgeregtigde burgers, zoo als, van dien tijd af, de benoeming van Raden van Policie heeft plaats gevonden. Dit voorregt der ingezetenen werd echter, bij den terugkeer van de kolonie onder het gebied van *Nederland*, in 1816 ingetrokken.

Van Sommelsdyck bragt, op den 24sten Januarij 1684, den last uit op de planters, om naauwkeurige staten in te dienen van alle personen, vrije of slaven, welke zich op iedere plantage bevonden, met bevel tevens

dat, bij elke tien slaven, een blanke of vrije persoon aanwezig moest zijn. Hij maakte voorts, gedurende het jaar 1684, verscheidene andere verordeningen en bepalingen, waarvan vele, gedurende bijkans anderhalve eeuw, in werking gebleven, nu en dan vernieuwd, of aan de herinnering terug geroepen zijn.

Hij rigtte eene weeskamer op, tot het beheer van zoodanige nalatenschappen, waarvan de belanghebbenden minderjarig of afwezig waren. Hierbij kwam, dat hij de grootste zorg droeg voor de getrouwe opvolging en naleving zijner wetten.

Onder het bestuur van dezen Landvoogd werd, in 1685, de Synagoge der Israëliten op de *Joden Savanna* gesticht. De Israëliten, zoo als ik u te voren vertelde, lieve lezers! vestigden zich aan de rivier *Suriname*. Dáár bouwden zij, onder *Samuel Cohen Nassy*, aan den linker oever in het opvaren, 15 uren van *Paramaribo* verwijderd, aan den top van een' hoogen berg, een dorp, welke plek nu nog den naam draagt van *Oude Savanna*. Doch de invallen der Indianen en voornamelijk de steilte des bergs, waardoor men voor ongelukken vreesde, noodzaakten hen deze plaats te verlaten, vooral, daar hun eenige uren van dit dorp af een stuk land geschonken werd, door eenen *de Meza*. Op dit terrein legden zij het tegenwoordig vervallen dorp: de *Joden Savanna* aan, op eenen schoonen heuvel, verfraaiden het met eenige huizen en, in 1785, met eene keurige Synagoge, voorzien van eene regtzaal. Dit dorp nam zeer spoedig toe in rijkom, grootheid en aanzien, en gedurende meer dan eene eeuw hield het zich staande. Later is dit heerlijk vlek, door onderscheidene omstandigheden, in het diepste verval geraakt, terwijl de brand van den 10^{den} September 1832

het bijna geheel heeft vernietigd, zoodat daar thans niets dan armoede huisvest.

Bij de komst van *van Sommelsdyck* was *Paramaribo* slechts een verstrooid dorp van ongeveer dertig huizen, meest allen kroegen, gedekt met pina (palmloof) en met palisaden omslagen. Hij bragt spoedig verbetering in den aanleg der stad, door haar met breede straten te verfraaijen, en weldra zag men deze plaats met gebouwen prijken en tot een aanzienlijk vlek aangroeijen. De Gouverneur liet vervolgens de kade ophoogen, van waterleidingen voorzien en beschoeijen. Ofschoon zoowel schepen der Societeit, als andere vaartuigen (ter sluik) slaven uit Afrika hier gebragt hebben, kan men nogtans den juisten tijd niet bepalen, wanneer die invoer begonnen is. Deze ongelukkigen werden voor het grootste gedeelte door de planters gekocht, naar hunne plantages overgebragt en tot den landbouw aangewend. De anderen, die het eigendom der Societeit bleven, werden door den Gouverneur gebruikt, om met soldaten mede te werken aan de herbouwing en vergrooting der toenmalige forteres *Cottica*, later *Sommelsdyck* geheeten.

Het zal voorzeker veel moeite gekost hebben, de arme Afrikanen een' arbeid te leren, die hun geheel onbekend was, met gereedschappen te werken, welke zij vroeger nooit gezien hadden. Het pleit dus voor den ijver en de volharding onzer voorzaten, dat zij die menschen dienstbaar aan hunne belangen gemaakt hebben; doch die ijver en deze volharding werden somwijlen te zeer overdreven, gingen wel eens tot baldadigheden over, en gaven aanleiding dat deze Afrikanen zich van de plantages, waaraan zij toebe-

hoorden, verwijderden, en zich in de bosschen, welke de onderscheidene rivieren omzoomden, schuil hielden. *Van Sommelsdyck* vaardigde toen plakaten uit, waarbij hij het wegloopen der slaven wilde tegengaan; hij bepaalde premiën voor hunne opvangst, en beval nadrukkelijk, om hen met een gloeijend ijzer op den arm te merken, zoowel om bij het aanhouden te kunnen weten, wien zij toebehoorden, als om te voorkomen, dat er negers ter sluik aangebragt werden. Dat afschuwelijk brandmerken, waarvoor uw jeugdig hart zonder twijfel gruwt, mijne vrienden! is later, bij meerdere beschaving en vooral bij de afschaffing van den slavenhandel, van zelve vervallen.

In den aanvang waren de overige leden der Societeit zeer tevreden met hetgeen *van Sommelsdyck* ten behoeve der kolonie deed; doch de onverzettelijke doordrijving zijner plannen; - de strengheid waarmede hij alles onderhield; - de belastingen, welke hij op den invoer van dranken had geheven, bragten hem in ongenade bij de Edel Groot Achtbare Heeren Directeuren der Societeit. Verscheidene beschuldigingen werden door de ingezetenen tegen hem ingebragt. Hij verdedigde zich hiertegen, in eene reeks van brieven. Deze brieven, lieve kinderen! zijn niet op een' beleefden en kieschen toon gesteld, maar ademen het beleedigd gevoel van een' man van dien tijd, op wien de moeijelijke taak rustte, om menschen van onderscheiden landaard en karakter, tot burgers eener welingerigte maatschappij te vormen, - van een' man, die niets minder dan zijn leven in de waagschaal had gesteld, om hetgene reeds aangevangen was, tot volkomenheid te brengen.

Het was een onaangenaam leven tusschen den Gou-

verneur en de Ingezetenen; doch hij was de man niet, die, door onaangenaamheden van dien aard, van zijne stelling konde gebragt worden. Hij bleef volstandig uitvoeren en bevelen, hetgeen hij meende, met zijnen pligt overeenkomstig te zijn.

Van Sommelsdyck was ook, in het onderhouden der krijgstucht, zeer streng. Hij vorderde van het garnizoen, meerendeels uit misdadigers en tuchthuisboeven bestaande, veel en zwaar werk. Hij deelde hun veel slagen en een klein rantsoen levensmiddelen toe.

Het was met dit volk, dat hij de *Sommelsdycksche kreek*, achter de erven aan de *Gravenstraat*, heeft doen uitdelven en verbreeden. Het bosch langs den oever dier kreek moest neêrgeveld worden, ten einde de uitdelving te kunnen doen. Het is hoogst waarschijnlijk, dat hij het voornemen heeft gehad, die kreek met andere kanalen te verbinden, om zoo doende, van die zijde, te allen tijde, de stad van water te voorzien.

Ik behoef u niet te zeggen, kinderen! dat het werkvolk met den bittersten haat jegens den Landvoogd vervuld werd, en slechts naar eene goede gelegenheid wachtte, om zich te wreken. Hij liet de soldaten, van steenen, door negers uitgehakt, eene glooijing aan den oever bij het fort *Zeelandia* maken. Zij moesten de zware klippen naar dat waterwerk dragen, terwijl op dat tijdstip de magazijnen van levensmiddelen zeer gering voorzien waren. De soldaten werden door den zwaren arbeid muitzuchtig. Dáár aan gindsche zijde van het Gouvernementshuis, waar thans de drie rijen hooge tamarinde hoornen prijken, stond in vroegere jaren eene laan van oranje boomen. Terwijl *van Sommelsdyck*, op den morgen van den 19^{den} Julij 1688,

met den Kommandeur *Laurens Verboom*, in die laan wandelde, kwamen elf zaamgezworene, half dronkene soldaten hem beter rantsoen afeischen. Hierop tastte de Gouverneur naar zijn' degen, om hen af te weren, doch den arm opheffende, gaven zij tegelijk vuur. De Landvoogd stortte, met het zwaard in de hand, na het bekomen van 47 wonden, dood bij den daar zijnde steenen put neder. *Verboom* bekwam, door zich vóór een' der rebellen te plaatsen, ten einde een' slag, die voor den Gouverneur bestemd was, af te weren, eene wonde in den onderbuik, waaraan hij negen dagen daarna overleed.

De muiters maakten zich toen meester van het fort *Zeelandia*, de krijgsbehoeften en de magazijnen van levensmiddelen; waarna zij het Gouvernementshuis plunderden.

Des namiddags ten 5 ure werd het lijk van den vermoorden Landvoogd, door de rebellen, in het fort, plegtstatig ter aarde besteld.

De inwoners waren door deze gebeurtenis zoo zeer in verlegenheid, dat zij zelfs een verdrag met de rebellen sloten, waarbij hun pardon beloofd werd, wanneer zij de ingezetenen verder in vrede lieten; doch daar zij aan boord van de *Salamander* gingen, om te ontsnappen, werden zij door twee schepen ingesloten en gevangen genomen. Elf hunner werden op den 1sten Augustus 1688 ter dood veroordeeld en den 3^{den} daarop teregt gesteld, wordende drie levend geradbraakt en acht opgehangen, terwijl zestig medepligtigen nu en dan, bij vijf en zes, naar *Holland* gezonden werden. - Op last der tijdelijke regering werd op den 30sten Julij 1688 een' algemeene dank-, vast- en bededag gehouden, voor de genadige bewaring der kolonie

en het herstel der rust na het gevangennemen der muiters.

De weduwe *van Sommelsdyck*, die te '*s Hage* woonde, wenschte toen gaarne haar aandeel in de kolonie te verkoopen. Na vruchteloos dit aan de overige deelgenooten in de Societeit te koop te hebben aangeboden, geraakte zij in onderhandeling met Willem III, koning van *Engeland*, stadhouder der *Vereenigde Nederlanden*. Van deze onderhandeling gaf zij den 12^{den} Februarij 1692 aan den burgemeester van *Amsterdam* kennis; evenwel is deze verkoop niet tot stand gekomen. Later, en wel in 1760, is dat derde aandeel, door de familie *van Sommelsdyck*, voor de som van zeven honderd duizend gulden aan de stad *Amsterdam* verkocht geworden.

De Kommandeur Abraham van Vredenburgh. 1688-1689.

Het was zeker een zeer ongunstig tijdstip, mijne waarde vrienden! waarop *van Sommelsdyck* zijn leven verloor. Zoo door kerkelijke als andere twisten, heerschten hier de grootste tweedragt en gisting. De Kommandeur *Verboom*, die voorloopig het bestuur op zich moest nemen, was daartoe buiten staat. Toen dit op den 20sten Julij 1688 door *van Vreedenburgh* geschiedde, lag *Verboom* op sterven.

Het bestuur werd den ridder *de Chatillon*, zoon van den vermoorden Landvoogd, aangeboden, doch door dezen, om familie-redenen, afgewezen; eerst later vertrok hij, met hetzelfde schip, waarmede *van Scharp-*

huisen de reis deed, naar *Suriname*, ter regeling van de nalatenschap zijns vaders.

Van Vredenburgh nam tevens het kommandeurschap a.i. over, en werd door de Raden van Policie tot hun medelid gekozen, hoewel dit in strijd was met het octrooi van 1682. Doch men vond zich verpligt, een' buitengewonen maatregel te nemen. De Raden verklaarden dit dan ook plegtig, met betuiging dat eene dusdanige benoeming, in het vervolg, van geene toepassing zoude zijn.

De forteres *Sommelsdyck* aan de zamenvloeijing van de *Commewyne* en *Cottica*, was nog niet geheel voltooid en kon dus nog niet tot verdediging der kolonie strekken. Intusschen was het hoogst noodzakelijk om den mond der *Cottica* en *Commewyne* te dekken.

De oorlog tusschen de *Vereenigde Nederlanden* en *Lodewijk XIV* van Frankrijk leverde de gegronde vrees op, dat deze vorst een' aanslag op *Suriname* ondernemen zoude. Gedurende dit tusschenbestuur werden de werkzaamheden te *Sommelsdyck* met allen ijver voortgezet, waartoe de planters tot de levering van twee derden hunner mannelijke slaven gelast werden, tegen een' huur, gelijkstaande aan de waarde van 12 ℔ suiker per dag. De Staten-Generaal waren zeer tevreden over de verrigtingen van dit tusschenbestuur, zoodat zij zich onbezwaard vonden om, op voorstel der *Societeit*, *Abraham van Vredenburgh* te bevestigen in de betrekking van Kommandeur, en tevens zijne benoeming tot eersten Raad van Policie goed te keuren.

Jan van Scharphuisen.
1689-1696.

Op den 20sten December 1688 benoemde de regering in Holland *Jan van Scharphuisen* tot Gouverneur van *Suriname*. Hij kwam, na eene ongelukkige reis, op den 8sten Maart 1689 hier aan, en nam op den 12den dier maand het bestuur van deze, naar oproer overhellende, kolonie over.

Door eene ernstige en tevens onpartijdige houding stilde *van Scharphuisen* allengs de inwendige oneenigheden.

Hij stelde eenen raad tot administratie van *Civile Justitie* aan. Deze raad werd gekozen uit de aanzienlijkste ingezetenen, aan wie deze betrekking, als een blijk van vereering opgedragen werd, zoodat zij deze ambten, zonder eenige bezoldiging, moesten waarnemen. Doch aan den anderen kant leverde deze betrekking, uit den aard der zaak, voordeelen en voorregten op, die rijkelijk opwogen tegen elke geldelijke belooning, welke men, naar het gebruik van dien tijd, den benoemden raadsheer zoude kunnen aanbieden. Immers, zij verkregen daardoor een aandeel in de wetgevende magt, en geene wet, door den Gouverneur ontworpen, mogt anders dan met meerderheid van stemmen aangenomen worden. Ook oefenden zij gedeeltelijk de uitvoerende en regterlijke magt in strafzaken en ook wel eens in regtsgedingen uit, terwijl de benoeming voor hun leven geschiedde.

Van Scharphuisen was bij zijn vertrek uit Holland versterkt geworden met krijgsvolk, hetgeen hem bijzonder te pas kwam, daar hij korten tijd na zijne

komst, zoo als men teregt had gevreesd, met een' geduchten buitenlandschen vijand te kampen had.

Reeds in April 1689 werd de forteres *Zeelandia* in staat van verdediging gebragt. Onderwij *van Scharphuisen* zich onledig hield met het bedaren der inwendige onlusten, kwam in *Suriname*, op den 6^{den} Mei 1689, eene Fransche vloot van negen oorlogschepen en een bombardeer-galjoot, onder bevel van den admiraal *du Casse*, aan, met het voornemen om, namens *Lodewijk XIV*, de kolonie gewapenderhand in te nemen. Doch ten gevolge van de genomene maatregelen, stond ons schijnbaar nietig fortje *Zeelandia* een driedaagsch (van den 8sten tot den 10^{den} Mei) bombardement door, en de vereenigde pogingen van het krijgsvolk, der kolonisten en schepelingen, deden het voornemen der Franschen, om de rivier *Commewyne* op te varen, geheel mislukken, waarna de vijandelijke schepen, na een groot verlies te hebben geleden, in zee staken.

Onder de dapperste verdedigers der kolonie bevond zich de ridder *de Chatillon*, zoon van den Gouverneur *van Sommelsdyck*, die deerlijk gekwetst werd.

Twee maanden later raakte een Fransch oorlogschip, tusschen de rivieren *Corantyn* en *Coppename*, in den modder vast. De schepelingen moesten, uit gebrek aan levensmiddelen, zich als krijgsgevangenen overgeven. Zij werden door den Landvoogd gehuisvest, en later, onder zekere voorwaarden, naar een der Fransche eilanden overgezonden.

Van Scharphuisen maakte zich, bij het grootste gedeelte der ingezetenen, zeer bemind. Doch hij trof in den Israëlitischen burger-kapitein *Samuel Cohen Nassy*, van het begin zijner regering af, een' bitteren vijand aan, die zijn' invloed maar al te zeer gebruikte, om,

zoowel zijne geloofsgenooten, als de overige ingezetenen, tegen den Gouverneur in het harnas te jagen.

Het is bekend, dat *van Scharphuisen* bij zijne aankomst, toen *Nassy* zich bij hem vervoegde, dezen op eene terugstootende wijze ontving en behandelde.

De beschuldigingen door *Nassy* tegen den Gouverneur *van Sommelsdyck* vroeger ingebragt, konden wel niet anders dan eene groote vooringenomenheid tegen hem bij *van Scharphuisen* te weeg brengen.

De magt welke *Nassy*, door zijn rijkdom, uitoefende, veroorzaakte veel kwaad; zelfs zijne geloofsgenooten leden onder zijn' invloed zeer veel.

Wel verre dat *van Scharphuisen* door deze omstandigheden ontmoedigd werd, droegen ze integendeel bij om zijne geestkracht te versterken.

Hij versterkte de forteressen *Zeelandia* en *Sommelsdyck* nog meer, en wel bepaaldelijk in de jaren 1689 en 1693.

Hij droeg naauwkeurig zorg voor de invoering en invordering van de belastingen, overeenkomstig het octrooi, vernieuwde jaarlijks de plakaten omtrent de keuring der suiker, welke ten behoeve en voor rekening der Societeit, ter voldoening der belastingen afgezonden moest worden; - en bragt, bij besluit van 10 Januarij 1695, de bepaling van het octrooi in werking, waardoor van ieder opgezeten, vrije of slaaf, een hoofdgeld, ten bedrage van 50

suiker, opgeeischt moest worden.

Gedurende het zevenjarig bestuur van den Gouverneur *van Scharphuisen* heeft hij vele wetten ingevoerd, betrekkelijk de policie, ten opzigte van plantage-bedienden enz. Ook heeft hij eene belasting geheven op den aankoop van slaven, paarden en runderen, bepaaldelijk tot bestrijding der kosten van het onderwijs.

Hij zorgde, dat de gronden behoorlijk bebouwd werden, en maakte bepalingen, welke de opnemers van landerijen daartoe noodzaakten, daar zij anders gevaar liepen, dat ze door het bestuur terug genomen werden.

Op den 10^{den} Julij 1691 rigtte hij een *Collegie van kleine zaken* op. Vroeger had hij Commissarissen benoemd tot de bestiering der plaatselijke policie, onder den naam van *Collegie van gemeene weide*. - Ook rigtte hij, in 1795 bij het Gouvernementsplein, eene markt op.

De stipte naauwgezetheid, waarmede hij de belangen der Societeit behartigde, misschien ook de strenge maatregelen tegen eenige ingezetenen, door de omstandigheden van dien tijd gevorderd, deden hem, van verschillende zijde, van willekeur en misbruikmaking van gezag, beschuldigen. Hij werd in 1696 in *Holland* terug geroepen en op den 14^{den} Mei van dat jaar opgevolgd door Mr. *Paul van der Veen*.

Van Scharphuisen begaf zich van *Suriname* met het schip *Brigdamme*, werd door Fransche kapers genomen en te *St. Malo* opgebragt. In aanmerking nemende de gastvrijheid, welke hij de krijgsgevangenen van het Fransche oorlogschip vroeger bewezen had, bekwam hij een paspoort, en zette zijne reis voort naar de *Nederlanden.*

In *Nederland* werden, door *Samuel Cohen Nassy*, wiens rijkdom hem ook buiten de kolonie een' grooten invloed had bezorgd, vele klagten tegen *van Scharphuisen* ingebragt, waarvan het gevolg was, dat hij genoodzaakt werd, zich te regtvaardigen. De uitslag der aanklagten vindt men nogtans, evenmin in het door de nazaten van *Nassy* uitgegeven werk: *Essai Historigue*, als bij andere schrijvers aangeteekend. Doch, daar

Nassy hem zóó vijandig was, en door zijn' invloed dezen Gouverneur tot het geven van rekenschap had doen noodzaken, zou hij zeker niet nagelaten hebben, van dezen uitslag melding te maken, als die voor *van Scharphuisen* nadeelig ware geweest.

Mr. Paul van der Veen.
1696-1707.

Kort na de aanvaarding van zijn bestuur werd *Suriname* door een' tweeden aanval van eene Fransche vloot, onder bevel van *de Gennis* en *de Feroles*, Gouverneur van *Cayenne*, bedreigd. De laatste echter vernam van de Indianen, dat op de reede twee zware oorlogschepen lagen, hetgeen hem zoodanig afschrikte, dat hij van zijn plan afzag. De kolonie was zoo zeer in bloei toegenomen, dat de Franschen er zeer begeerig naar werden. Dezen keer echter mislukte hun oogmerk, doch de gedenkrollen der Surinaamsche geschiedenis bevatten 16 jaren later het verslag eener onderneming, die de nadeeligste uitwerkselen heeft te weeg gebragt.

Op dit tijdstip begonnen de *Marrons* (boschnegers) zich als inlandsche vijanden berucht te maken. Door hunne nabijheid konden zij veel kwaads uitrigten, terwijl zij, door den moeijelijken toegang tot hunne schuilhoeken, voor vervolgingen bevrijd waren. Gedurende het jaar 1690 waren zij begonnen met de inwoners aan te vallen en gingen hiermede voort. *Van der Veen* trachtte in 1698, door het beperken van gemeenschap en het verbieden van den handel met slaven, door het verhoogen der vanggelden en zoo al meer, het wegloopen tegen te gaan, maar vruchteloos.

De planters vonden echter in den afschuwelijken *menschen*- of *slavenhandel* eenige schadeloosstelling voor hunne verliezen, door den aankoop van andere slaven, waardoor zij hunne zaken voortzetten konden.

Onderscheidene vereenigingen vonden onder de wegloopers plaats, en men kan het jaar 1701 aanmerken als het tijdstip, dat ze de belangrijkste plunderingen gedaan hebben, terwijl zij, in het volgend jaar, den planter *van der Kamp* allerwreedaardigst op zijne plantage vermoordden.

Het fort *Sommelsdyck* schijnt hen eenige vrees ingeboezemd te hebben, want tot 1712 zwijgen de bestaande oorkonden, zoo wel als de geschiedschrijvers, van de Marrons.

Na elf jaren het bestuur gehandhaafd te hebben en terwijl de kolonie, vooral in den landbouw bijzonder bloeide, verzocht en verkreeg *van der Veen* zijn eervol ontslag, en droeg den 2^{den} Maart 1707 de waardigheid van Gouverneur aan Mr. *Wilhelm de Gruyter* over.

Mr. Wilhelm de Gruyter, gouverneur. tusschenbestuur van François Anthony de Rayneval a.i. Johan de Goyer, gouverneur. 1707-1716.

De regering van *Wilhelm de Gruyter* was zeer kortstondig, daar hij op den 4^{den} October 1707, naauwlijks zeven maanden nà zijne inhuldiging, overleden is. Hij werd opgevolgd door den Kommandeur *François Anthony de Rayneval* a.i., die het bestuur waarnam tot den 18^{den} Januarij 1710, terwijl toen als Gouverneur

gehuldigd werd: *Johan de Goyer*, die twee dagen te voren in *Suriname* met het schip *Isabella*, kapitein *Willem de Goyer*, wad aangekomen.

In weerwil, mijne vrienden, dat de oorlog in Europa hevig woedde, genoot men hier nog, in 1711 en in de eerste maanden van 1712, de grootste rust en den ongestoordsten vrede. Doch, gedurende het laatste gedeelte van dat jaar, werd *Suriname* twee malen door de Franschen aangevallen.

De eerste maal kwamen zij op den 8sten Junij 1712, met eenige schepen, onder den Admiraal *Jacques Cassard*, de rivier *Suriname* opzeilen. Zij werden echter, na eenige vruchtelooze pogingen, genoodzaakt, terug te keeren, en den 14^{den} dier maand wederom zee te kiezen.

Deze gelukkige uitslag werd, op last van den Gouverneur, door een' algemeenen dank-, vast- en bededag, godsdienstig gevierd.

Vier maanden na dezen mislukten aanval kwamen de Franschen, onder aanvoer van denzelfden Admiraal *Jacques Cassard*, met eene sterke magt van 8 oorlogschepen en 30 platbodems vaartuigen, waarop 3,000 man troepen, andermaal opdagen. Den 8sten October zeilden zij de rivier op, en tastten, den volgenden dag, *Paramaribo* aan, vanwaar zij zulk een' hevigen tegenstand ondervonden, dat zij terugdeinsden.

Zij deden daarop eenige aanvallen op verschillende punten, maar werden steeds met verlies afgeweerd. Doch, nu voeren zij de rivier hooier op, verspreidden zich hier en daar, maakten zich meester der plantages aan de rivier *Suriname* tot aan de *Joden-Savanna*, en van verscheidene aan de *Parakreek*.

Het gevaar, waarin men, niet slechts voor zijne

bezittingen, maar ook voor zijn leven verkeerde, mijne vrienden, duurde tot den 27sten October, toen de regering zich in de noodzakelijke verpligting bevond, over eene brandschatting in onderhandeling te treden, die gelukkig tot stand kwam.

De kolonisten werden door *Cassard* bedreigd, dat hij alles te vuur en te zwaard zoude vernietigen, in geval de brandschatting niet uitbetaald werd. De eisch was voor dien tijd zeer hoog n.l. 40 ten honderd van alle bezittingen der gegoede ingezetenen, en bedroeg *f* 747,350 Surinaamsch, of *f* 682,800 Holl. Courant.

Cassard verliet, met zijne vloot, *Suriname* op den 12den December. De kolonisten hadden gegeven, wat zij geven konden, en stelden aldus de regering in staat, om van den vijand zoo spoedig mogelijk ontslagen te worden. In het volgend jaar werden de ingezetenen opgeroepen, om van hunne bezittingen naauwkeurige begrootingen over te leggen, ten einde daarop aangeslagen te worden, om in de algemeene ramp te deelen. Tevens werden, met overleg van de aanzienlijkste burgers, pogingen beraamd tot betere verdedigingsmiddelen tegen den buitenlandschen vijand.

De bepalingen, ontstaan uit den aanslag op de inwoners, voor de brandschatting, verwekten veel twist en oneenigheden, en lang duurde het, vóór dat deze zaak geheel ten einde liep. Die aanval van *Cassard* beroofde de inwoners niet alleen van 40 percent der waarde hunner bezittingen, maar daaruit vloeiden oneindig grootere nadeelen voort, die onherstelbaar waren, de kolonie een' grooten schok toebragten, den grond tot haar verval legden en, na verloop van jaren, op vele tonnen schats en duizende menschenlevens te staan kwamen.

Gedurende het verblijf van *Cassard* hadden verscheidene planters, om van de brandschatting vrij te komen, hunne slaven zoo lang willen verbergen, en hen daarom naar de bosschen gezonden, van waar slechts een klein gedeelte uit eigen beweging terug kwam.

Na het vertrek van *Cassard* deed men alle moeite om de achtergeblevenen terug te doen keeren, doch dit was natuurlijk zonder goed gevolg. Zij bleven in de bosschen, sloten zich aan andere wegloopers aan, leefden van den roof en plunderden even als de overige Marrons op de plantages alles uit, totdat de regering zich in de noodzakelijke verpligting gebragt zag, hen te beoorlogen, en, na vele bloedige gevechten, een verdrag met hen aan te gaan.

In 1713 hadden de Marrons, welke zich in de wildernissen van *Para* ophielden, een timmerman, op de plantage van *Govert Andriessen*, om het leven gebragt, en vervolgens alles uitgeplunderd. Dit gaf aanleiding dat de ingezetenen toen een vertoog opzonden aan de Staten-Generaal, waarin zij klagten tegen de regering, wegens de slechte verdedigingsmiddelen, aanvoerden.

Dit adres werd aan het Koloniaal Gouvernement, tot onderzoek, gezonden, en daar men van de gegrondheid der bezwaren ten volle overtuigd was, werd er eene oproeping gedaan, ten einde hierover te beraadslagen, en middelen ter verbetering aan te wenden. Deze bijeenkomsten, waarbij ieder zijn oordeel omtrent de bedoelde zaak, met vrijmoedigheid te kennen gaf, vonden in den loop der maand November 1714 plaats.

Ten aanzien van het *doel*, n. 1 de versterking, waren allen eenstemmig van gevoelen, dat dit niet uitgesteld

kon worden; - omtrent de *middelen* kon men het niet spoedig eens worden, daar de burgers wel een gedeelte der kosten, maar niet alles dragen wilden. *De Goijer* beleefde den afloop niet, daar hij den 28sten Julij 1715 overleed.

Op den 1sten Augustus werd hij plegtig in het fort *Zeelandia* begraven.

Het bestuur werd, op last van het Hof van Policie, krachtens besluit der Societeit, overgenomen door den Kommandeur de *Rayneval* en twee Raden van Policie. Dit tusschenbestuur heeft geduurd tot den 22sten Januarij 1716, toen *Johan Mahony* tot Landvoogd werd benoemd.

Johan Mahony, gouverneur. Jan Coetier, gouverneur. 1716-1722.

Het eerste werk van den Gouverneur *Mahony* bepaalde zich tot het stellen van premiën op het ontdekken der *Klaas- en Pedro-dorpen*, voorname schuilplaatsen der *Saramaccaansche* Boschnegers.

De kolonie stond in dien tijd bloot aan de verwoestende aanvallen dier boschbewoners.

Mahony verbood ook ten strengste, met de benedenlandsche Indianen handel te drijven, dewijl de voor hen daaruit voortvloeijende winsten hen onwillig maakten, om de Regering behulpzaam te zijn, in het doen van krijgstogten tegen de Marrons. Overigens vinden wij niets meer omtrent zijn bestuur opgeteekend. Hij stierf op den 4den October 1717, en werd vervangen door den Kommandeur *de Rayneval* a.i.

Jan Coetier nam den 2^{den} Maart 1718, het bewind van het tusschenbestuur van *de Rayneval* over.

Onder zijn bestuur werden, in 1720, door een' zilversmid, *Hausbach* genaamd, de eerste koffijboomen hier te lande geplant. Zijn voorbeeld werd door velen gevolgd, en dit viel zoo goed uit, dat men reeds in 1724 eenige boompjes uit den Gouvernementstuin, naar de *Nederlanden* heeft kunnen overzenden. De eerste koffijplantage, welke toen aangelegd werd, was de *Nieuwe-Levant*, in *beneden Cottica* gelegen.

Het bestuur van dezen Gouverneur was niet van langen duur; hij stierf den 2^{den} September 1721, nadat hij den 22sten Julij te voren, de doodstraf op het wegloopen der slaven had ingesteld.

De Rayneval en 2 Raden van Policie namen, na zijn overlijden, het bestuur waar, tot den 9^{den} Maart 1722. Dit was de laatste tusschenregering van dezen Kommandeur; want den 3^{den} October verkreeg hij op verzoek zijn eervol ontslag en overleed den 29sten December van het volgend jaar.

Hendrik Temming, gouverneur.
1722-1728.

Deze Landvoogd werd 1 October 1721 aangesteld en aanvaardde eerst den 9^{den} Maart 1722 de regering.

Met den landbouw was het, bij zijne komst, zeer goed gesteld. Men bepaalde zich nu niet bij uitsluiting, gelijk vroeger, tot het planten van riet en het bereiden van suiker, maar men begon zich met den meesten ijver op den aanbouw van koffij toe te leggen.

Daar men voor de koffijboomen veel geld gaf, wer-

den deze op eene verregaande wijze gestolen, zoodat de Gouverneur verpligt was, hiertegen straf bepalingen in te stellen.

De Landvoogd bemerkte ook, dat, niettegenstaande de verbodswetten zijner voorgangers, er handel met de Indianen, ja zelfs in het groot, gedreven werd.

Men vertrouwde hun ladingen goederen van groote waarde toe, en het kwam telkens tot hevige geschillen, zoo dikwijls de verantwoording hieromtrent gedaan moest worden. Daarom vaardigde hij nieuwe en gestrenge wetten daartegen uit.

Ook had men getracht, met de bovenlandsche Indianen vrede en vriendschap te sluiten, ten einde hen ter beoorlooging van de Marrons aan te werven; doch dit wisten de benedenlandsche Indianen telkens tegen te werken.

In 1724 plunderden de Marrons de plantage *Kinderback*, aan de *Commewyne* gelegen, terwijl zij de slaven, die niet vrijwillig mede wilden gaan, om het leven bragten. Verscheidene togten werden toen, zongoed gevolg, tegen hen gedaan.

Ziedaar! lieve kinderen, al de bijzonderheden die wij onder het bestuur van den Gouverneur *Temming* opgeteekend vinden. Hij kwam den 17^{den} September 1727 in deze kolonie te sterven.

De kommandeur *Johannes Bleij* en 2 Raden van Policie namen de regering waar, tot den 9^{den} November 1728.

Mr. Carel Emilius Henri de Cheusses, gouverneur. 1728-1734.

De Cheusses werd 26 Julij 1728 tot Gouverneur van *Suriname* aangesteld. Hij kwam eerst in November van dat jaar in de kolonie aan, en aanvaardde het bestuur op den 9^{den} dier maand.

Bij zijne optreding nam hij maatregelen om de stad en hare omstreken uit te breiden en den gezondheidstoestand te verbeteren. Hij wees bepaalde marktplaatsen aan, tot het uitventen van groenten, vruchten enz.

De buitenwijk *Combé* of voorstad *Zeelandia* was vroeger eene plantage, *Combé* genaamd. Door den eigenaar naderhand verlaten, was het terrein in den boezem van het domein teruggekeerd. Een gedeelte daarvan werd in 1728 aangewend om den omtrek van het fort *Zeelandia* uit te breiden. Nieuwe magazijnen, als ook woningen voor de Societeitsslaven, werden aldaar gebouwd. Eerst 70 jaren later werd het overige gedeelte van dat terrein in erven verdeeld en aan de ingezetenen ter bebouwing gegeven. Door het verlaten van deze plantage, zoo als ik u zoo even verhaald heb, mijne vrienden, was, van het fort *Zeelandia* af, alles bosch en wildernis geworden. - De inwoners waren gewoon hunne slaven derwaarts te zenden, om brandhout te hakken. Dit werd op den 27sten Julij 1728 verboden, naardien de slaven zich daar zeer ongeregeld gedroegen, en hunne vereenigingen bekommering verwekten. Voorts werd op den 16^{den} Dec. 1728 bepaald, dat slaven, na 8 uur des avonds zich niet op de straten mogten begeven, zonder schriftelijk

verlof van hunne meesters, en voorzien van eene lantaren met eene brandende kaars.

De Cheusses was zeer bemind; de ingezetenen stelden een groot vertrouwen in hem, want hij deed veel ten nutte en in het belang der inwoners, zoodat de tegenstand, ten aanzien eener nieuwe belasting, niet zoo groot was, als die anders zoude geweest zijn. Om de ingezetenen van zijne welwillendheid een afdoend bewijs te geven, wendde hij alle pogingen aan, om een groot gedeelte van de kosten der kolonie door de *Societeit* te doen dragen, en het overigens zoodanig te regelen, dat de belasting der burgers zoo min bezwarend mogelijk voor hen viel, vooral dat ze op een ieder evenredig drukte. Hij ging zijne onderdanen in alle opzigten door een goed, zedelijk en godsdienstig voorbeeld voor. Hij droeg veel zorg voor de instandhouding van Gods- en eeredienst.

Gedurende zijne regering werd telken jare, in de maand Januarij, een algemeene dank-, vast- en bededag gehouden, tot verheerlijking van den Allerhoogste.

Hij schonk aan de Portugesche Israëliten te *Paramaribo*, een stuk land van 140 □ Rijnlandsche voeten, loopende van de *Graven*- naar de *Heerenstraat*, waarop in 1729 eene Synagoge gebouwd werd. Deze jegens de Israëliten aan den dag gelegde verdraagzaamheid, gevoegd bij zijne vroegere betoonde regtvaardigheid, om op het schenden hunner graven strenge strafbepalingen te stellen, deed hem de liefde en toegenegenheid winnen der Israëliten, wier aantal groot was, en waaronder zich vele kundige mannen bevonden.

Tot het jaar 1730 had de Societeit het uitsluitend regt om, van Afrika, slaven te halen. Dit uitsluitend regt heeft tot vele ongeregeldheden aanleiding gegeven.

Er werden ter sluik vele slaven te koop gebragt. Hun koopschat werd met suiker voldaan, en dikwijls was er gebrek hieraan, wanneer de belastingen aan de Societeit aangezuiverd moesten worden. Dit gaf aanleiding tot den wisselhandel. De wisselbrieven werden afgegeven ten behoeve der Societeit, doch, dewijl de meeste planters geene fondsen in de *Nederlanden* bezaten, of hunne suiker niet tijdig genoeg verzonden, kwamen die wisselbrieven veelal onbetaald terug, en moest hun bedrag, eerst met interessen, vervolgens met herwissel aan den ontvanger der Societeit uitgekeerd worden.

In 1730 werd het invoeren van slaven, ook voor partikulieren, opengesteld; echter bleef de Societeit verbonden tot de jaarlijksche invoering van 2500 Afrikanen.

Kort hierna werden de ingezetenen verontrust en verslagen; angst en verlegenheid maakten zich van hen meester, op het vernemen van den overmoed der wegloopers. Immers de Marrons ontzagen zich niet, de plantage *Berg en dal*, aan de boven *Suriname* gelegen, en het eigendom van den Gouverneur *de Cheusses*, te plunderen.

Terwijl de slaven, op den 28sten Junij 1730, hier bezig waren op het veld riet te kappen, werden zij door de Marrons aangevallen. Deze hadden zich in het nabijzijnde bosch verscholen, en het tijdstip afgewacht, dat de negers hunne hakmessen en houwers zouden nederleggen, om het afgekapte riet, in pontjes, naar den molen te vervoeren. Geheel onverwachts wierpen de Marrons zich op de wapens, overvielen de ongewapende negers, en, ofschoon deze zich heldhaftig met rietstokken verdedigden, moesten zij nogtans

voor sterkere magt onderdoen. De wegloopers ontvoerden vijf vrouwen, waarvan er eene verdronk, toen zij pogingen in het werk stelde om te ontkomen; - eene andere werd zwaar gekwetst. De andere slaven, welke in den molen arbeidden, schoten, op het geroep hunner makkers, toe. Trouw aan hunnen meester en gehecht aan hunne vrouwen, zetteden zij de wegloopers achterna, en vielen hen onverhoeds zoo dapper aan, dat de vijanden de vlugt namen, met achterlating van alles wat zij geroofd hadden. Slechts een der aanvallers viel in handen der negers; terstond werd hij met de kolfslagen hunner geweren verpletterd. Den slaven van *Berg en dal* werd tot belooning van hunne dapperheid eenige voorregten geschonken, welke zij nu nog behouden hebben.

De Cheusses was een groot voorstander van den landbouw; hij moedigde de planters op allerlei wijze aan, zoodat men, in het laatst van 1728, zich op de teelt van *kakao* begon toe te leggen, en in het jaar 1733 de eerste verzending daarvan naar de *Nederlanden* bewerkstelligde.

Reeds in 1685 had *de Ridder de Chatillon* de kakaoplant ontdekt en te *Paramaribo* gebragt, toen hij, ter vervolging van eenige weggeloopene soldaten, door zyn' vader werd uitgezonden; doch men was nog niet tot de aankweeking daarvan overgegaan.

De Cheusses, die er het voordeel van inzag, moedigde - zoo als ik zoo even zeide, - die kultuur aan.

Terzelfder tijd legde men katoen-plantages aan, waarvan de opbrengsten, na zijn overlijden, in 1735, naar *Holland* werden verzonden.

De inrigtingen dezer plantages waren niet zoo kostbaar, als die der suikerstaten; dit deed den aanleg

van suikerstaten sterk verminderen. Eerst in latere dagen, toen de koffijstaten minder begonnen af te werpen, heeft men zich met kracht op de teelt van riet beginnen toe te leggen, zoodat de suiker tegenwoordig het hoofdvoortbrengsel dezer kolonie is geworden.

Men bediende zich in het eerst van wind-, later van watermolens, vervolgens van zoogenaamde beestenwerken. De windmolen heeft men spoedig laten varen. In onzen tijd treft men, op de meeste plantages, stoommolens aan.

In vroegeren tijd, lieve kinderen! had de eigenaar, even als oudtijds bij de *Grieken* en *Romeinen*, het regt, om, zonder tusschenkomst van de hooge overheid, zijnen slaaf in vrijheid te stellen, met dat gevolg, dat deze terstond in het genot van alle regten eens vrijen persoons geraakte. Daar echter uit deze handeling, in den toenmaligen stand van zaken, binnen deze kolonie, vele ongeregeldheden begonnen te ontstaan, werd het noodzakelijk geacht, dat het vrijgeven als eene daad van het hoogste gezag aangemerkt werd, en daaraan zoodanige verpligtingen werden gehecht, als de maatschappelijke orde vorderde.

Te dien einde werden, op den 28sten Julij 1733, eenige wettelijke bepalingen afgekondigd, welke bij het vrijgeven van slaven moesten opgevolgd worden.

De toestand der slavenbevolking baarde steeds veel zorg, terwijl de wegloopers bij voortduring de kolonie bleven verontrusten. Er was dus behoefte aan krijgsmagt, om de orde te handhaven en den overmoed te beteugelen. Om hieraan te voldoen werden groote kosten vereischt. Na vele vruchtelooze pogingen, werd er

eindelijk op den 8sten December 1733, eene overeenkomst gesloten tusschen de Directeuren der Societeit aan de eene, en de Raden van Policie en de ingezetenen aan de andere zijde, wegens de versterkingsmiddelen der kolonie.

Volgens deze overeenkomst zouden de benoodigde vestingwerken binnen zeven jaren voltooid zijn. De Societeit zou, gedurende dien tijd, jaarlijks *f* 20.000 en de kolonisten *f* 60.000 opbrengen. Doch, in plaats van zeven, heeft het twaalf jaren geduurd, voor dat hieraan een einde kwam.

Onder de plannen, die men gevormd had, was de aanbouw van het fort *Nieuw-Amsterdam* het belangrijkste. Het mogt den Gouverneur *de Cheusses* echter niet vergund zijn, den aanleg daarvan te overleven.

Op den 1sten Februarij 1784, denzelfden dag, dat er oproeping gedaan werd aan de ingezetenen, om opgave van hunne huizen en erven te doen, waarvan de huurwaarde strekken moest tot grondslag van de belasting, overleed deze waardige man, dien de ingezetenen opregt beminden en hoogschatteden.

Tusschenbestuur van den kommandeur Johan François Cornelis de Vries met 2 raden van policie. Jacob Alexander Henri de Cheusses. De kommandeur de Vries en 2 raden. 2 raden. Joan Raye. 1734-1737.

Het bestuur werd, na het overlijden van den Gouverneur *de Cheusses*, waargenomen door den Komman-

deur *de Vries* en 2 Raden van Policie, tot den 14^{den} December 1734, toen het, door den benoemden Gouverneur *Jacob Alexander Henri de Cheusses* (broeder des overledenen), die op den 11^{den} te voren, met het schip *Lucretia*, kapitein *Gerrit Klinkert*, was aangekomen, werd overgenomen.

Met dezen Gouverneur werd, op aanbeveling van den beroemden professor *H. Boerhave*, door de Directie der Societeit, om aan het verlangen der koloniale regering te voldoen, de botanist (kruidkundige) *Isaac Eliaser Augar* uitgezonden. Hij was tevens lijfarts van *de Cheusses*. Een kruidtuin werd toen door *Augar* aangelegd, welke aan de verwachting ten volle beantwoord heeft.

De regering van dezen *de Cheusses* duurde slechts zeven weken; hij stierf op den 25sten Januarij 1735, na eene ziekte van acht dagen.

Onder zijn bestuur werd, in 1734, de eerste steen gelegd van het fort *Nieuw-Amsterdam* aan de zamenvloeijing van de *Suriname* en *Commewyne*; alzoo op een zeer geschikt punt, ter bestrijding van aankomende vijandelijke schepen.

Na het overlijden van *de Cheusses* trad het tusschenbestuur (*de Vries*) wederom op. *De Vries* overleefde *de Cheusses* niet lang. Na zijn overlijden, op den 4^{den} Maart 1735, wilde de kapitein *Pieter Bleij* met de twee Raden van Policie het bestuur aanvaarden. Doch, naar aanleiding der bestaande bepalingen mogt hij geene zitting hebben in het Hof van Policie, zoodat vele botsingen daaruit zijn ontstaan, die nogtans gelukkig, door de toegevendheid van Kapitein *Bleij*, vermeden werden.

Het onvolmaakt tusschenbestuur, bestaande uit de

twee Raden van Policie, onder het voorzitterschap van *Gerrit Pater*, hield, tot geluk der ingezetenen, spoedig op, daar de benoemde Gouverneur *Joan Raye*, den 22sten December 1735, in *Suriname* aankwam.

Gedurende zijn bestuur heeft men met allen ijver aan de forteres *Nieuw-Amsterdam* gewerkt. Om den arbeid gemakkelijk te maken, had de regering, in Junij 1735, in het algemeen toegelaten, om aan den hoek der *Commewyne*, bij het nieuwe fort, hout te vellen, en van daar te vervoeren; deze toelating werd, 4 Mei 1737, ingetrokken.

In 1737 bevonden de kolonisten zich, ten aanzien hunner geldelijke aangelegenheden, in eenen erbarmelijken toestand. Geregtelijke vervolgingen hadden plaats, en nu zouden vele plantages onder openbaar beheer gebragt worden. *Raye* kwam met zijn gezag tusschen beide. De schuldeischers werden, 26 Julij 1737, opgeroepen tot naauwkeurige opgave van hun te goed hebbende, terwijl de schuldenaren uitgenoodigd werden om, zoowel hun verschuldigde, als den staat hunner bezitting en inkomsten, op te geven, ten einde de schuldeischers tevreden te stellen en de kolonisten voor onvermijdelijken ondergang te behoeden.

Deze buitengewone maatregel verkreeg dien uitslag, welken de Gouverneur hoopte. De eene partij werd overtuigd, dat zij, door verdere vervolging, hare schuldenaren noodeloos en tot eigen schade ten verderve zoude brengen, doch dat alles of het grootste gedeelte teregt komen zoude, wanneer zij eenig geduld oefende, en zich tot redelijke schikkingen liet overhalen. Dit was echter het laatste bedrijf van dezen Gouverneur, daar hij den 11den Augustus 1737, dus nog geene twee jaren na zijne optreding, kwam te

overlijden. - Hij had zijn ontslag verzocht, hetwelk eerst, den 4^{den} November, na zijn overlijden bij het Hof van Policie werd ontvangen.

Gerard van de Schepper, gouverneur-generaal. 1737-1742.

Raye werd vervangen door *Gerard van de Schepper* den 11^{den} Augustus, als provisioneel Gouverneur, vervolgens 4 November 1737 als Gouverneur ad interim, en eindelijk den 1sten April 1738 als Gouverneur-Generaal ingehuldigd, welke titel van Gouverneur-Generaal het eerst door *hem* is gevoerd geworden.

Onder zijn bestuur werden de werkzaamheden aan het fort *Nieuw-Amsterdam* niet met dien ijver voortgezet, als het gewigt der zaak gebiedend vorderde. Echter werd den 6^{den} December 1741 bepaald, dat geene schepen, van welken aard ook, de rivier *Suriname* tot voor *Paramaribo* zouden mogen opzeilen, zonder *Nieuw-Amsterdam* aan te doen, en zich aldaar behoorlijk te laten verkennen.

Ten gevolge van misbruik van gezag, werden onderscheidene klagten over dezen Gouverneur aan de Directeuren der Societeit gezonden, waartegen hij zich niet behoorlijk heeft kunnen verdedigen. De Societeit zag zich verpligt, aan het verlangen der ingezetenen gehoor te geven, en *van de Schepper* werd op den 15^{den} October 1742, ontslagen.

Mr. Jan Jacob Mauricius, gouverneur-generaal. 1742-1751.

Mr. *Jan Jacob Mauricius* werd benoemd op den 7^{den} Februarij 1742, en kwam in *Suriname* op den 15de October van dat jaar aan.

Reeds in het eerste jaar zijner regering werd door de Staten-Generaal aan *Wilhelm Hack* en de zijnen een *Octrooi* verleend, voor een tijdvak van 12 jaren, om, aan de boven *Suriname*, ten hunnen voordeele, onderzoek te doen naar edelgesteenten of andere handelbare delfstoffen, welke zij daar mogten vinden. *Hack* en de zijnen ontvingen eenige voorregten tot aanmoediging hunner onderneming. Om het benoodigde geld te verkregen, rigtten zij eene Maatschappij op, onder den naam van *Geoctroijeerde Surinaamsche Mineraal-Compagnie*, bestaande uit 128 aandeelen, ieder groot zeven honderd vijftig gulden.

Op den houtgrond *Berg en Dal* werd hun eene streek lands van tien mijlen in den omtrek, door de Societeit geschonken, ten einde het onderzoek aan te vangen.

Aanvankelijk hebben zij eenig erts naar de Nederlanden gezonden, doch dit is van zoo weinig waarde bevonden, dat daarmede de kosten niet goed gemaakt konden worden. Ook stortte een gedeelte van den berg in, waardoor 40 arbeiders levend begraven werden. Kort hierna verlieten de overgeblevene mijnwerkers de bestuurders. Sommigen beweren, dat de ongezondheid van het klimaat, anderen weder, dat de slechte behandeling, welke zij daar genoten, hen daartoe had aangezet.

Mauricius, lieve kinderen! had de handen met alles vol. Hij trachtte de belangen der ingezetenen te bevorderen; hij moest de verzuimen van zijnen voorganger ten opzigte der vestingwerken herstellen.

Gedurende de laatste jaren waren zeer vele misbruiken ontstaan. De Raden van Policie hadden zich de grootste magt toegeëigend. Zij deden wat hun behaagde, of met hun belang het meest overeenkwam. Zedeloosheid en losbandigheid heerschten allerwegen. De jaarlijksche plakaten ter viering van den vast- en bededag gaven aanleiding tot openbare spotternij.

De slaven maakten gebruik van de oneenigheden, welke er tusschen hunne meesters bestonden. De schandelijkste mishandelingen, de afschuwelijkste gruwelen tegen de arme Afrikanen vonden toen plaats, dat dan ook gedurig de ontvlugting van hen ten gevolge had; ook herhaalden de Marrons hunne invallen.

In zoodanigen toestand vond *Mauricius* bij zijne komst *Suriname.*

Mauricius had vroeger in de *Nederlanden* aanzienlijke posten bekleed, en veel ervaring opgedaan; derhalve bemerkte hij spoedig waaraan het kwaad toe te schrijven was, terwijl hij zich van de gegrondheid der klagten tegen zijnen voorganger overtuigde.

Hij verbood het ligtvaardig *zweren* en *vloeken*, het *ontheiligen* van *Gods naam*, schreef een' dank-, vasten bededag uit, en men wachtte zich wel, om dezen tot voorwerp van spot te maken.

Hij deed ook alle moeite om de regtspleging bij het Hof van *Civiele Justitie* op eenen goeden voet te brengen, zoodat gedurende zijn bestuur eene menigte bepalingen door dat Hof gemaakt werden, waarvan vele in onze dagen nog opgevolgd worden.

Ook vaardigde hij eene verbodswet uit tegen het schandelijke, om, veroordeelden tot tepronkstelling, met vuilnis enz. te werpen; iets, dat in dien tijd zeer in gebruik was.

In 1745 ontstond er zware brand op de *Knuffelsgracht;* doch, door tijdige hulp, werd men spoedig meester van het vuur.

Het volgend jaar 1746 woedde in de geheele kolonie een hevige boschbrand, veroorzaakt door zware droogte. De rook, welke daardoor ontstond, was zoodanig, dat het ademhalen belemmerd werd, en men, op eenige passen afstands, de voorwerpen niet onderscheiden konde.

Omstreeks vijf weken duurde dit, toen het den goeden God behaagde, door zware regens, het vuur te blusschen, dat door geene menschelijke kracht in vier weken tijds had kunnen geschieden.

Op den 13^{den} April 1747 werd het kerkgebouw der Luthersche gemeente, waarvan de eerste steen gelegd was op den 2^{den} September 1744, plegtig ingewijd.

Ofschoon reeds ten tijde van *van Sommelsdyck* pogingen aangewend waren, om de Heidensche bevolking te bekeeren, was dit zonder gevolg gebleven.

Eerst den 1sten Junij 1747 werd de heilige doop, door den Hervormden predikant Ds. *de Ronde*, toegediend aan den neger, *Benjamin* genaamd, toebehoorende aan de Societeit.

Benjamin legde zijne geloofsbelijdenis af met zeer veel waardigheid, in tegenwoordigheid van den Gouverneur *Mauricius* en vele aanzienlijke Dames en Heeren.

Van het jaar 1739 af begonnen de *Moravische broeders* zich onder de Indianen te begeven. Welke op-

offeringen, welke ontberingen hebben die waardige mannen zich niet moeten getroosten! Welke ruwe bejegeningen hebben die zelfverloochenende zielen niet moeten verduren! Doch zij hebben zich daaraan niet gestoord. Ofschoon aanvankelijk hunne pogingen zonder gevolg bleven, gelukte het hun eindelijk, Gods Woord onder deze zwervende stammen te verkondigen, en licht, troost en hoop aan de Heidenen te schenken. Zij stichtten onderscheidene gemeenten onder de Indianen. De eerste, die door de Broeders gedoopt werd, was eene Indiaansche vrouw, in het jaar 1748, terwijl de eerste negerslaaf, op den 21sten Julij 1776, van hen den Heiligen doop ontving, bij welke gelegenheid hij den naam van *Christiaan* kreeg.

Later, in het jaar 1788, werd hun, door den Gouverneur *Jan Nepveu*, vergunning gegeven om een kerkje te *Paramaribo* te bouwen.

Gedurende de laatste jaren waren er proeven genomen van kolonisatie met Zwitsersche boeren, welke alle mislukt waren. In 1747 zond de Baron *de Spörcke*, als eene laatste proef, nog eenige familiën naar *Suriname*. Het Gouvernement schonk hun het *Oranjepad*, tusschen *boven Suriname* en *Saramacca* gelegen, om daar den landbouw uit te oefenen, en bovendien gereedschappen, slaven en vee. In den aanvang genoten de volkplanters vele voordeelen, doch hunne ongebondene levenswijze, het misbruik van sterken drank, onderlinge twisten, enz. enz. deden de onderneming spoedig vervallen, en eindelijk te niet gaan.

De gruwelijkste mishandelingen jegens de slaven vonden nog altijd plaats. De Marrons van hunne zijde hielden niet op, plantages te plunderen en andere ne-

gers tot ontvlugting aan te zetten, ten einde zich bij hen aan te sluiten.

Het bestuur besloot toen om eenen geregelden krijgstogt tegen de Marrons te ondernemen, en hen tot onderwerping te brengen.

Op den 8sten Augustus 1749 werd er eene oproeping gedaan van degenen, welke genegen waren deze togten mede te maken, waartoe zich een groot aantal mannen aanmeldde. Een bededag werd op den 18den Augustus uitgeschreven, om het welgelukken dezer onderneming ten nutte der ingezetenen, van den Allerhoogste af te smeeken.

Het was dan onder bevel van den Kapitein-Luitenant *Carel Otto Creutz*, dat deze togt met soldaten, burgers en vertrouwde slaven ten uitvoer gebragt werd. De Marrons kregen eene geduchte nederlaag; hunne dorpen werden verwoest. *Creutz* zond toen gidsen naar hen, om met hen te onderhandelen. Bij hunne terugkomst bragten de afgevaardigden aarde, boog en pijlen mede, ten teeken van onderwerping. *Creutz* beloofde het Opperhoofd *Adoe* dat hij hem, in het volgend jaar, geschenken zou zenden, en gaf hem toen een' rotting met zilveren knop, waartegen *Adoe* hem een' boog en pijlkoker uitreikte, als bewijs, dat hij, tot aan de sluiting van den vrede, geene vijandelijkheden tegen de blanken zoude ondernemen. Den 11den December 1749 keerde *Creutz* met de zijnen te *Paramaribo* terug.

De heer *Picolet* werd toen met twee blanken en twintig slaven gezonden, om de beloofde voorwerpen te brengen; doch onderweg werden zij overvallen en vermoord door het Opperhoofd van het *Papadorp, Samsam* genaamd, die zich de geschenken toeëigende.

Daar *Adoe* het beloofde, op den bepaalden tijd, niet ontving, meende hij dat de blanken hem hadden misleid, en slechts op gewapende hulp uit *Europa* wachtten, om hem te beoorlogen, en hij dus, van zijnen kant, niet verpligt was, wapenstilstand te houden. De Marrons begonnen dus weêr de plantages aan te vallen.

In Februarij 1750 werden de ingezetenen voor een jaar van geregtelijke vervolgingen vrijgesteld, daar zij uit hoofde van den oorlog in Europa, waardoor de schepen weg bleven, buiten staat waren, de produkten weg te zenden of hunne wisselbrieven van betaling te verzekeren.

De ingezetenen in het algemeen hielden veel van *Mauricius*, en deze maatregel overtuigde hen nog meer, dat hij het goed meende.

Eenige huisgezinnen echter, die door hunnen vermogenden invloed veel konden uitrigten, van wie verscheidene standen afhankelijk waren, leefden met hem in oneenigheid.

Hij had hunne eigenliefde gekwetst, door hun meermalen, in het openbaar, hunne zedeloosheid te verwijten. Hij wist ook, dat zij hem haatten, welke gesprekken er gevoerd werden, hoezeer men poogde anderen tegen hem op te ruijen, en de gemoederen te verontrusten.

Hij maakte toen verbodswetten tegen het *voeren van lasterlijke geruchten ter verkrachting der waardigheid van ambtenaren en gevestigde autoriteiten; tegen het uitstrooijen van valsche geruchten ter verontrusting van de gemoederen der goede ingezetenen; tegen het in omloop brengen van alle zoodanige geschriften, waardoor het Gouvernement in zijne waardigheid zoude worden gekrenkt*, enz.

Mevroụw *Audra*, die, ten gevolge van echtverbindtenissen, grooten invloed op den gang der zaken uitoefende, en *Salomon Duplessis*, die aan het hoofd van een der aanzienlijkste geslachten dezer kolonie stond, waren de hevigste tegenstanders en de bitterste vijanden van den Gouverneur *Mauricius*.

Duplessis had, door zijne betrekking als Raad van Policie, zijn' rijkdom en aanzien, veel invloed op zijne medeburgers. Hij schepte er het grootste vermaak in, den spot te drijven met alles, wat de Gouverneur in het werk stelde, tot herstel der orde; ja zelfs, in de raadsvergaderingen de grootste onaangenaamheden te weeg te brengen.

In het kort, de geschillen tusschen beiden liepen zoo hoog, dat daaromtrent verscheidene vertoogen naar het Bestuur in de *Nederlanden* opgezonden werden.

Zoo als de zaken in 1750 stonden, konden ze met geene mogelijkheid blijven, zonder *Suriname* aan de grootste gevaren bloot te stellen, want *Duplessis* en zijne aanhangers zouden alles aan hunne gekwetste eigenliefde opgeofferd hebben.

De Staten-Generaal wendden zich toen tot Zijne Doorluchtige Hoogheid den Prins *van Oranje-Nassau*, Stadhouder der *Vereenigde Nederlanden*, ten gevolge waarvan de Heeren *Hendrik Ernst* Baron *de Spörcke*, Mr. *Carel Bosschaert* en Mr. *Jeronimus de Swart Stenis* in Commissie gesteld werden, om zich naar *Suriname* te begeven, tot het inwinnen van inlichtingen omtrent de geschillen, welke er tusschen de Regering en eenige ingezetenen bestonden, en om deze oneenigheden zooveel mogelijk tot een goed einde te brengen. Tot het goedmaken der kosten van deze Commissie moesten de burgers eene belasting opbrengen van *f* 1 per hoofd

en een dubbel lastgeld op alle inkomende en uitgaande schepen.

De Commissie kwam te *Paramaribo* in December 1750 aan, en riep terstond elkeen op, om zijne klagten aan haar voor te dragen. De klagten kwamen slechts van de zijde van *Duplessis* en zijne aanhangers in, en men bemerkt? spoedig hoe de vork in den steel zat.

De Commissie ontsloeg 23 April 1751 den Gouverneur *Mauricius* eervol en zond hem naar de *Nederlanden*, ten einde aldaar zich te verdedigen.

Dewijl de oneenigheden slechts tusschen den Gouverneur en *Duplessis* bestonden, kwam alles spoedig tot een gelukkig einde, en de Commissie verliet *Suriname*, nadat zij het bestuur aan den Baron *de Spörcke* had overgelaten.

Het proces tusschen *Mauricius* en *Duplessis* gevoerd, heeft veel gerucht gemaakt. De Gouverneur werd ten volle vrijgesproken van al de beschuldigingen, welke *Duplessis* tegen hem had ingebragt, terwijl *Duplessis* in de kosten van het proces veroordeeld werd; later mogt hij niet weêr in *Suriname* komen. Hij liet eene dochter na: *Maria Susanna Duplessis*, wier naam, door menige gruweldaad, in herinnering gebleven is. Hare grafzerk vindt men nog in de *Hervormde* kerk; daarop staat te lezen:

> *Maria Susanna Duplessis*,
> geboren in *Suriname* 10 Maart 1729, ontslapen 6 October 1795.
> *Eyndelijk ben ik tot rust gekomen!*

Mauricius heeft naderhand in *Hamburg* een' aanzienlijken post bekleed, en overleed aldaar op den 21sten Maart 1768, in den ouderdom van zes en zeventig

jaren. Zijn laatste overschot werd te *Purmerend* overgebragt, en dáár in zijn familie-grafkelder bijgezet.

Baron de Spörcke a.i. Wigbold Crommelin, kommandeur a.i. Pieter Albert van der Meer, gouverneur-generaal. 1751-1756.

De Baron *de Spörcke* maakte een einde aan de tweespalt, welke er plaats had, bragt de wederspannelingen op het standpunt waar zij behoorden, en handhaafde overal rust en orde.

Hij verbood ten sterkste om slaven langs de straat te laten werken en week- of maandgeld op te brengen, zonder dat de bronnen bekend waren, waaruit zij die gelden putten. Ook heeft hij pogingen aangewend, om de Societeit over te halen, hem in staat te stellen, tegen de Marrons, die alles dreigden te vernielen, krachtige maatregelen te nemen.

Gewis, mijne Vrienden! ware er nog meer van hem te verwachten, en zoude hij zijne kunde en ervaring, zijn aanzien en vermogen ten nutte der kolonie aangewend hebben, indien de draad zijns levens niet zoo spoedig ware afgesneden. Hij overleed op den 7^{den} September, naauwelijks een jaar en 4 maanden na zijne benoeming.

De Kommandeur *Wigbold Crommelin* nam het bestuur a.i. waar. Deze waardigheid werd hem betwist door den Baron *Verschuer*, die zich van den 15^{den} September 1752 af tot den 2^{den} Februarij 1753 aan het bestuur plaatste. Een brief van de Prinses-Gouver-

nante en van de Directie der Societeit (31 Januarij 1753) bevestigde *Crommelin* evenwel als waarnemend Gouverneur.

Crommelin had zijne beste levensjaren in *Suriname* doorgebragt, en veel tot de bevordering van den bloei der kolonie in het werk gesteld. Hij was Kommandeur onder de drie laatste Gouverneurs. Gedurende het tusschenbestuur van ruim twee jaren, had *Crommelin* alles aangewend, om eene goede overeenstemming met de Raden der beide Hoven te onderhouden, en met de aanzienlijke ingezetenen, ten nutte van het algemeen, krachtig mede te werken. Hij droeg de belangen der kolonie aan de Societeit voor, en toonde de noodzakelijkheid aan, om de krijgsmagt te versterken, ten einde geregelde togten tegen de Marrons te kunnen beginnen, daar zij niet ophielden plantages te plunderen, te moorden en andere negers tot het ontvlugten aan te zetten.

Op den avond van den 18^{den} October 1754 kwam de benoemde Gouverneur *Pieter Albert van der Meer* hier aan. Deze Landvoogd was een man van aanzienlijke geboorte, Kolonel der kavalerie, in dienst der Vereenigde Nederlanden. Zijne inhuldiging vond met de meeste plegtigheid plaats, op Maandag den 21sten October. Men bragt hem gelukwenschingen toe, die door hem met hartelijkheid werden beantwoord, terwijl de eerste Raad van Policie, als volksvertegenwoordiger, in eene treffende toespraak, de hulde van dankbare erkentenis toebragt aan *Crommelin*, voor alles, door hem in het werk gesteld, om die goede verstandhouding te behouden, waardoor men, in eendragt en vriendschap, het nuttige had kunnen volbrengen.

Onder het bestuur van dezen Landvoogd werd de

proefneming eener nieuwe kolonisatie, aan het *Oranjepad*, bij *Para*, voortgezet. Daartoe waren reeds in Augustus 1754, 80 slaven, waaronder 30 vrouwen, aangekocht, om, onder opzigt van twee blanken, kostgronden aan te leggen. *Van der Meer* maakte in December van dat jaar, nadere bepalingen voor degenen, die zich aan de nederzetting zouden wenschen aan te sluiten.

Aanvankelijk scheen de proefneming aan de verwachting te beantwoorden. Door de toegezegde voordeelen uitgelokt, hadden vele personen zich op het *Oranjepad* gevestigd; doch weldra werden er klagten door de kolonisten tegen de bestuurders aangeheven, en een ernstig onderzoek deed overtuigend blijken, dat het terrein onvruchtbaar en de levensmiddelen onvoldoende waren, terwijl heerschende ziekten den arbeid onmogelijk maakten. Ten gevolge daarvan werd het établissement, dat met het doel om een' voormuur tegen de wegloopers op te rigten, in het leven was geroepen, op last der Societeit, opgeheven.

Van der Meer ontdekte vele leemten en gebreken in verschillende takken van bestuur, en in de behandeling van regtszaken. Hij wenschte zooveel mogelijk verbetering aan te brengen, doch hij ontmoette zeer vele moeijelijkheden, waaronder vooral de gedurige geschillen tusschen de onderscheidene autoriteiten onderling, geteld moeten worden. Toen men eindelijk de handen in een sloeg, om, met den Gouverneur, tot bevordering van het algemeen belang mede te werken, trad de dood in het midden en ontrukte *van der Meer* aan het bestuur des lands. Hij overleed op Dingsdag den 24sten Augustus 1756.

Jan Nepveu, gouverneur-generaal a.i. Wigbold Crommelin, gouverneur-generaal a.i. later effectief. 1756-1768.

Na den dood van *van der Meer* werd er een' gesloten brief van de Directie der Societeit gevonden, welke bij afwezigheid of overlijden van den Gouverneur, ontzegeld moest worden. De Raad werd bijeen geroepen, en de brief geopend. Daaruit bleek; dat *Jan Nepveu*, een man, die alle klassen van administratie, van onder af, had doorgeloopen, en thans Secretaris van het Hof, door de Societeit tot Gouverneur-Generaal a.i. was benoemd; want *Crommelin* was toen met verlof in *Nederland.*

Dit besluit veroorzaakte vele botsingen en verwarringen. *Nepveu* herstelde zich zoo spoedig mogelijk van de ontsteltenis, welke deze onverwachte en verblijdende gebeurtenis hem had veroorzaakt, hij hield toen eene zeer gepaste toespraak, waarin hij de Raden van Policie verzocht, hem met vriendschap en eensgezindheid bij te staan in deze zoo moeijelijke betrekking.

Gij kunt begrijpen, lieve lezers! dat de Raden zeer spijtig waren, *Nepveu* boven hen verheven te zien. Het ontbrak echter niet aan gelukwenschen, verzekeringen en betuigingen van vriendschap.

Op den 27sten Augustus van ditzelfde jaar werd besloten een' togt te doen ter verstrooijing van een dorp der Marrons, aangewezen door den neger *Codjo*, toebehoorende aan den Raadsheer *Bley.*

Daar het echter gebleken was, dat de kas tegen de wegloopers geene fondsen bezat om de krijgsmagt te onderhouden, werd eene verhooging dier belasting ingevoerd. Zelfs deze verhooging verbrak de goede verstandhouding niet tusschen de regering en de burgers. De winnende hand is steeds mild. Het ging met den landbouw allervoortreffelijkst, en de prijzen der produkten stonden zeer hoog. Iedereen trok voordeel van den bloeijenden staat der kolonie; men had er dus het grootste belang bij, dat de soldaten goed betaald werden, opdat zij hunnen pligt behoorlijk uitoefenen konden.

Crommelin kwan den 21sten Januarij 1757 hier terug als Gouverneur-Generaal a.i., en *Jan Nepveu* keerde tot zijne vorige betrekking terug. In Maart van dit jaar werd *Crommelin* als Gouverneur-Generaal bevestigd.

Kort na de inhuldiging van *Crommelin* werd een korps vrijwillige burgers opgerigt tot het houden van posten en het doen van togten tegen de Marrons, daar er een opstand ontstaan was in de *Tempatie-kreek*, in *boven Commewyne.* De oorzaak van dezen opstand komt hierop neer:

De meeste plantages, aan deze kreek gelegen, waren houtgronden. De arbeid der slaven bestond in het vellen van boomen, waarvan vierkant hout en planken vervaardigd werden. Doordien deze slaven zich altijd trouw aan hunne meesters betoond, - de invallen van wegloopers van hunne plantages geweerd, - en onderscheidene togten tegen hen gemaakt hadden, genoten zij van hunne meesters eenige voorregten. Ook bezaten zij eenig vee en gevogelte, en landerijen met aardvruchten beplant; daarenboven konden zij den

afval van het hout verkoopen. De slaven van eene dezer plantages, welke toebehoorden aan den Raad van Policie *Martin*, verzetteden zich tegen hunnen meester, toen hij hen op eene suikerplantage wilde overbrengen. De Directeur dezer plantage gaf *Martin* den raad om hen met geweld te vervoeren, ja zelfs gebonden in de ponten over te brengen. Zij vielen toen verwoed op den Directeur aan, hieuwen hem de handen af, terwijl de soldaten, welke tegen hen afgezonden waren, gedood of mishandeld werden, waarna zij de bosschen inliepen en zich bij andere wegloopers in de *boven Suriname*, onder het Opperhoofd *Arabie*, aansloten.

Eenige dagen na den opstand werd de kapitein *Johan Frederik Meyer* tegen hen afgezonden, doch deze moest, met verlies van dertig man, terugkeeren.

De wegloopers in de *Tempatie* bezaten acht dorpen en waren 1600 in getal. Zij liepen vervolgens verscheidene plantages af, en gaven in 1758 te kennen, dat zij niet ongenegen waren, een verdrag met de blanken aan te gaan.

Daarop werden door het bestuur twee vertrouwde slaven *Coffy* en *Charles-Town* bij *Arabie* gezonden, om te onderhandelen.

Het Opperhoofd *Arabie* ontving deze afgevaardigden vriendschappelijk en gaf te kennen, dat het bestuur een of twee blanken bij hem moest doen komen, om over het verdrag te spreken.

Te dien einde boden zich vrijwillig aan: *James Aber Crombie*, oud-Commissaris, en *Johan Rudolph Zobre*. Hun werden de negers *Coffy* en *Charles-Town*, welke door het Gouvernement vrijgekocht waren, toegevoegd. Den 30sten September 1759 vertrokken zij uit *Paramaribo* en den 8sten October begonnen de onderhandelingen.

De kalmte, die gedurende dien tijd heerschte, werd door den Gouverneur ten nutte gemaakt, om zijne aandacht op den gezondheidstoestand der bevolking te vestigen.

Reeds had hij in 1758, aan de kolonie eene zeer belangrijke dienst bewezen, door het stichten van het hospitaal in de *Gravenstraat.*

Intusschen werden de onderhandelingen voortgezet. Eerst in 1760, en wel den 29sten October, kwamen de vredes-overeenkomsten met de opstandelingen tot stand; zij werden gesloten en bezworen op de plantage *Auca*, in *boven Suriname*. De Majoor *Meyer* was aan het hoofd onzer afgevaardigden, en de neger *Pambo* aan de zijde der Marrons. De blanken werden genoodzaakt, den eed, op de wijze der negers, te bevestigen. Beide partijen moesten namelijk eenige droppels bloed uit den arm in een *kalabas* (eet- en drinkgereedschap) met water doen vallen, waarin een weinig aarde gemengd was. Iedereen dronk daarvan een weinig, daarna sprengden zij eenige droppels op den grond, en sprak hun *Obia-man* (ziener, of profeet) den vloek uit over degenen, die dit verbond zouden verbreken; waarna beide partijen uitriepen: *Na so!* dat is: *Amen.* Er volgde toen eene gewenschte rust, en den 18den April 1761 begaven zich *James Aber Crombie* en *Johan Rudolph Zobre* ten tweede male bij de *Aucaners*, om het vredesverdrag te bekrachtigen, hetwelk op den 22sten Mei plaats greep.

De Marrons van *Saramacca* sloten eerst den 19den September 1762 een verdrag met de blanken. In de met hen gesloten overeenkomst, was onder anderen bepaald, dat zij geene ontvlugte slaven bij zich zouden houden, maar hen zouden verdrijven of aan het Gouvernement, tegen vanggeld, overleveren.

De slaven werden hierover zeer misnoegd en een groot aantal vlugtte naar andere gedeelten der bosschen. In Februarij 1766 begonnen *deze* de kolonie te verontrusten, en gingen daarmede gewelddadig voort, zoo als straks blijken zal.

De groote kosten, die de togten tegen de negers veroorzaakten, deden zulk eene schaarschheid aan geld ontstaan, dat de Gouverneur, in overleg met de leden van den Raad, in 1763 en 1764, papieren- of kaartengeld in omloop bragt, tot een bedrag van *f* 400,000.

De gedurige aanwas der vrije bevolking, door de komst van vele buitenlanders, die hier hunne fortuin kwamen beproeven, deed *Paramaribo* in uitgebreidheid toenemen.

Reeds in 1712 telde men er 500 huizen; veertig jaren later waren zij tot bijna 700 aangegroeid. Breede straten, met oranjeboomen beplant, pleinen en verscheidene openbare gebouwen, versierden de stad. Men leefde er onbezorgd en dacht niet eens aan het gevaar van brand; althans er waren geene bluschmiddelen aanwezig; iets, dat verwondering moet baren, als men in aanmerking neemt, dat de huizen van hout gebouwd en meestal met *tas* (palmloof) gedekt waren. Die zorgeloosheid werd streng gestraft. In den nacht van den 18^{den} op den 19^{den} April 1763 werd de stad, door eene zware vuurramp, deerlijk geteisterd. Een aantal huizen werd in de asch gelegd, waardoor veel verloren ging. Nu begon men naar brandspuiten om te zien en singels in plaats van tas te gebruiken. De allereerste brandspuiten werden in het volgend jaar aangebragt.

Bij zware droogte had men overal gebrek aan drinkwater; uit dien hoofde en uit voorzorg voor het ont-

staan van brand, delfde men in 1764 bronputten op de openbare straten. Bij het graven der put, op den hoek van de *Heeren*- en *Wagenweg* of *Kerkhofstraten*, werd eene ader gevonden, die stofgoud scheen te bevatten. Het onderzoek heeft echter niet aan de verwachting beantwoord. In 1763 en in 1764 woedde de kinderziekte, door een slavenschip aangebragt, allerhevigst, en rigtte eene groote vernieling onder de slaven aan. De Landvoogd deed alles wat in zijn vermogen was, om die ziekte tegen te gaan. Men zegt, dat de achteloosheid waarmede de lijken begraven werden, veel had bijgedragen om de besmetting uit te breiden.

In dien zelfden tijd begon men voor het eerst de uitbreiding te bespeuren van eene vreesselijke ziekte, n.l. *de lepra* of melaatschheid. Meermalen had de regering verboden om Afrikanen, die ingevoerd werden en aan deze ziekte leden, te verkoopen. Doch er bestonden geene bepalingen, waarbij de nieuw ingevoerde negers aan eene schouwing onderworpen waren, en de hebzucht voerde menigeen er toe, om, voor een' geringen prijs, besmette slaven te koopen, als ze slechts in staat waren arbeid te verrigten.

In het eerst bouwde men hospitalen voor deze lijders in de stad, doch later werden ze buiten de stad verpleegd. Niettegenstaande de genomene voorzorgen breidde die ziekte zich uit, en plantte zich voort tot op onze dagen.

Om de misbruiken tegen te gaan, welke er in de uitoefening der geneeskundige wetenschap plaats vonden, werd den 14^{den} Mei 1763 bepaald, dat voortaan niemand als heelmeester zoude mogen optreden, dan na het afleggen van een *examen*, ten overstaan van personen, door het Hof benoemd, of, na overlegging

van een bewijs wegens in de *Nederlanden* afgelegd examen.

In 1766 werden, van den 21sten tot den 23sten October, bij tusschenpoozingen, hevige schokken van aardbeving gevoeld. Ongelukken of vernieling ondervond men niet; slechts één man verloor het leven, door uit een venster te springen.

Het pad van *Wanica* werd in 1767 opengekapt, en het Kanaal van dien naam gegraven, omdat het bestuur den weg te land naar *Para* gemakkelijker wilde maken. Langs dit Kanaal werden later stukjes land uitgegeven en bebouwd.

In het volgend jaar 1768 (22 November) verzocht en verkreeg de Gouverneur verlof tot eene reis naar de *Nederlanden*. Hij bleef echter tot den 11den November 1770 in *Suriname*, toen hij, na zijn eervol ontslag verkregen te hebben, naar *Holland* vertrok.

Gedurende den verloftijd van *Crommelin* werd *Jan Nepveu*, destijds eerste Raad-Fiskaal, tot Gouverneur-Generaal a.i. aangesteld. *Crommelin* is dus bijkans twaalf jaren Gouverneur van *Suriname* geweest. Nooit is een Landvoogd vóór of na hem zóó lang hier geweest. Hij gaf het bestuur over op een tijdstip dat *Suriname*, wel is waar, door de vele invallen der Marrons verontrust werd, maar evenwel in een' bloeijenden staat was.

Jan Nepveu, gouverneur-generaal a.i. later effectief. 1768-1779.

Op den 8sten Maart 1770 werd *Nepveu* plegtig ingehuldigd.

De Marrons gingen intusschen voort met stroopen, plunderen en moorden, en het kon den korpsen, welke steeds tegen hen uitgezonden werden, maar niet gelukken, hen te overmeesteren. Deze togten kostten aan velen het leven, aan anderen de gezondheid; want men moest vaak dagen en nachten in de woeste bosschen, in zwampen en moerassen doorbrengen.

In Februarij 1769 plunderden de Marrons de plantages *Rust en Lust* en *'s Hertogenbosch*, terwijl zij eene menigte slaven en krijgsbehoeften medevoerden; in November van het volgend jaar plunderden zij *Mon Désir*, aan de *Mot-kreek*; hier ontvoerden zij 16 slaven, en maakten zij vele wapens buit, terwijl zij in Januarij 1771 een militairen post overrompelden en de geweren prijs maakten. In datzelfde jaar plunderden zij verscheidene plantages in *boven Cottica*, aan de *Pattamaccakreek* en aan de *Perica-kreek*, waardoor zij met een groot getal negers versterkt werden.

Er was toen een korps koloniale guides (negers) opgerigt. Aan deze zwarte soldaten heeft *Suriname* in 1772 grootendeels haar behoud te danken gehad. Het Gouvernement had namelijk van verscheidene plantages de vertrouwdste slaven, tegen eene behoorlijke waardering, gekocht en vrijgegeven, vervolgens van hen een korps gevormd om de Marrons te beoorlogen, wier invallen in *boven Cottica*, in 1772, zoo erg waren, dat alle bezittingen aldaar met een onherstelbaar verlies bedreigd werden, indien men hen niet bestreed.

Toen zond de Regering de zwarte jagers, die met hunne schuilplaatsen veelal bekend waren, tegen hen af, en het was niet dan na volhardenden strijd en hardnekkige gevechten van negers tegen negers, dat de Marrons overwonnen en de plantages van hunne

verwoestingen bevrijd werden. Ter belooning van hunne gewigtige diensten wilde het Gouvernement thans aan de zwarte jagers, in den omtrek der stad, geschikte landerijen in eigendom geven. Doch zij gaven de voorkeur om op de plantages, waaraan zij weleer toebehoorden, te blijven, dewijl hunne vrouwen en kinderen zich nog daar bevonden. Er waren echter eenige eigenaren en administrateuren, welke niet genegen waren, dit toe te staan, ja zelfs hen op eene onvoegzame wijze behandelden, wanneer zij op de plantages kwamen.

De Regering vaardigde derhalve (11 November 1772) een adres uit aan eigenaren en administrateuren van plantages, hield hen daarin de gewigtige diensten voor, door de zwarte jagers aan het land bewezen, en noodigde hen uit opa aan dezen, vrijen toegang op de plantages te verleenen. De Directeuren der plantages werden, op zware straften, bedreigd de guides geene onbehoorlijke behandeling aan te doen, en dezen de verpligting opgelegd, om zich ordelijk te gedragen.

Deze jagers verklaarden liever in de slavernij te willen terugkeeren, dan van de hunnen afgescheiden te blijven. De planters vereenigden zich met de uitnoodiging van het Gouvernement, en zoo werd deze aangelegenheid ten genooge van alle partijen geschikt.

In Februarij 1773 kwam, onder bevel van den Kolonel *Louis Henry Fourgeoud*, een korps aan. Den 17^{den} September van dat jaar tastte een troep Europeesch krijgsvolk, onder Kapitein *Myland*, bijgestaan door het vrije korps, onder den Luitenant *Fredrik* (*Friderici*) het dorp *Boekoe* aan, en verdreef de Marrons van daar; doch in de maand Augustus overvielen deze drie plantages: *Perou, La Nouvelle Esperance* en

de *Zuinigheid.* De aanwezige blanken vermoordden zij op eene wreedaardige wijze.

Er bestaat omtrent het Opperhoofd dezer Marrons *Baron* genaamd, eene zeer belangrijke aanteekening.

In Junij 1772 plunderde hij de plantage *Poelwijk*, vermoordde den Directeur en zond den blank officier *Muller* naar de stad met deze woorden: 'Wat u betreft, gij kunt u verwijderen en uwe huid in veiligheid brengen, want gij zijt nog te kort in de kolonie om ons, slaven, te kunnen mishandelen.' Daarop brandden zij de gebouwen af en ontvoerden 47 slaven.

Dit was toch een zeer edele trek, en overtuigt ons, dat de muiters het voornemen niet hadden, om alle vrije personen, welke zij aantroffen, om het leven te brengen, maar slechts degenen, van wie zij of hunne makkers mishandelingen ondergaan hadden.

Baron was vroeger het eigendom van *J. Dahlberg*. Als kind werd hem onderwijs gegeven in het lezen en schrijven; op lateren leeftijd nam *Dahlberg* hem naar *Holland* mede. Toen hij in *Suriname* terug kwam, verkocht hij *Baron*, en daar zijn nieuwe meester hem slecht behandelde, en eens om een ligt vergrijp onder de galg liet straffen, ontsnapte *Baron*, en werd, door wraakzucht gedreven, in weinig tijds een van de grootste Opperhoofden der Marrons.

De togten in den zwaren regentijd aangevangen, waren zeer heilloos voor de gezondheid der Europesche krijgslieden. Op vele plaatsen moesten zij zwampen en moerassen doorwaden, waarvan het water hen tot aan de kin reikte, ja zelfs overdekte. Vele ziekten heerschten onder het volk en menigeen vond in de bosschen zijn graf.

Evenwel deed dit den moed niet verflaauwen.

In 1774 vervolgden *Fourgeoud* en *Stoelman* de Marrons en verbrandden eenige hunner bebouwde akkers en hutten. Later vernielden zij twee dorpen aan de *Tempatie-kreek*, beide van 108 woningen. Den 6^{den} Februarij 1775 keerden de bevelhebbers naar *Paramaribo* terug. Terzelfder tijd kwam er uit Nederland eene versterking van troepen, onder den Kolonel *Seybourg*. Den 8sten Februarij trok hij reeds tegen de muiters op.

Ook het vrije korps, onder *A. Vinsack*, deed verscheidene togten tegen de Marrons. *Vinsack* overrompelde het dorp, waar het Opperhoofd *Bonni* gewoonlijk zijn verbluf hield.

Fourgeoud deed nog verscheidene togten en gaf in Januarij 1778 te kennen, dat hij *Suriname* van de muiters bevrijd had, door hen over de *Marowyne* te verjagen. Den 25sten April van dat jaar keerden de overgeblevene troepen naar *Europa* terug.

Na hun vertrek heeft Kapitein *Stedman*, die *Fourgeoud* vergezeld en onderscheidene togten tegen de Marrons gedaan had, eene beschrijving van *Suriname* in het licht gegeven, waarin uitvoerige bijzonderheden zijner krijgsverrigtingen vermeld zijn.

Deze togten, waarmede zeer groote kosten gepaard gingen, hadden de schatkist uitgeput. Men moest gedurig hulp zoeken in het maken van papieren- of kaartengeld.

Ten tijde dat de Kolonel *Fourgeoud* in de kolonie was, onderscheidde zich een Neger, *Kwassie* genaamd, door moed en helder doorzigt. Hij was met de geneeskracht van vele kruiden bekend. Die van het *Kwassiebitter* heeft hij, onder anderen, bekend gemaakt.

Kwassie werd vroeger door *Mauricius* naar de Boschnegers gezonden, om eene vredesonderhandeling met

hen te beproeven. Doch dit werd hem door de ingezetenen zeer euvel opgenomen, anders had men reeds in 1744 vrede met hen kunnen treffen. In 1776 heeft deze *Kwassie* eene reis naar *Holland* gedaan, en werd toen op den 21sten Mei van dat jaar aan Z.D.H. den Prins Stadhouder voorgesteld.

Keeren wij nu eenige jaren terug.

In 1770 werd in *Holland* eene onderneming ontworpen ten behoeve van personen, die reeds plantages hadden of ze wilden aanleggen. De hoofdsom bedroeg zestig millioen Nederl. Deze negociatie heeft het kwaad, in plaats van te verbeteren, ten hoogste verergerd.

Er werd n.l. bij eenige handelhuizen bepaald, dat er geld voorgeschoten zoude worden aan planters in *Suriname.* Die in *Holland* geld bezat, kon het aan een dier handelhuizen (fondshouders) brengen, en een of meer aandeelen in de geldleening bekomen. De ontvangst, verkoop en verantwoording der produkten werden aan de fondshouders opgedragen, als ook de overzending der benoodigde goederen ten behoeve en voor rekening der plantages.

De planters, die van deze beleening wilden gebruik maken, lieten hunne plantages zoo hoog mogelijk waarderen. Dit liep op het laatst zoo hoog, dat de Regering zich verpligt achtte, op den 21sten Augustus 1771 daaromtrent gepaste en tevens gestrenge maatregelen te nemen. De ontvangene gelden strekten meer om aan de behoeften der weelde, dan aan die der noodzakelijkheid te voldoen. Sommige eigenaren in *Holland* gebruikten en verteerden dáár het opgenomen geld, zonder aan het oogmerk der beleening te voldoen. Anderen hier in de kolonie besteedden aanzienlijke

kapitalen om prachtige huizen op hunne plantages te bouwen.

Aanvankelijk ging alles wel, want de plantages leverden veel op, en de prijzen der produkten hielden zich staande op de Nederlandsche markt. Doch, toen eenige jaren later de oorlog met hevige woede uitbarstte, en jaren lang de gemeenschap tusschen *Suriname* en de *Nederlanden* stremde, toen de prijzen der produkten daalden, daar *Holland*, ten gevolge van den oorlog in zijnen Commissie-handel aanmerkelijk verloor, gingen de meeste eigenaars der verbondene plantages ten verderve. De Directeurs der negociatiën werden langzamerhand bezitters van het grootste gedeelte dier plantages; terwijl ook andere omstandigheden medegewerkt hebben, om den staat van zaken te verergeren, en het grootste gedeelte der inwoners in behoefte en sommige zelfs in armoede te dompelen. Het aanwezen der eigenaren hier te lande in vroegere jaren, had den gunstigsten invloed op alle standen der zamenleving; een ieder trok voordeel uit hetgeen zij hier te verteren hadden. Met het verminderen van aanwezige eigenaren moest noodwendig het land verarmen, vele takken van vlijt en nijverheid verloren gaan, vele middelen van bestaan en vertier ophouden, - in één woord, de voornaamste bronnen der maatschappelijke welvaart opdroogen.

Terwijl de togten tegen de Marrons plaats hadden, besloot de Gouverneur *Nepveu*, met overleg van de ingezetenen, om een *Cordon* of *linie van verdediging* te maken, ten einde hen met beter gevolg te kunnen afweren, en de ontvlugting van slaven tegen te gaan. Deze linie strekte zich uit van de *Joden-Savanna*, aan

de *boven Suriname*, tot aan den hoofdpost *Gouverneurslust*, aan de *Cassiwinica-kreek*, vervolgens van *boven Commewyne* tot aan den hoofdpost *Belair*. Hiermede werd in 1774 een begin gemaakt. De hoofdposten hadden, door middel van kleinere, gemeenschap met elkander en beantwoordden volkomen aan de heilzame bedoelingen. Jaren lang werd dit *Cordon* in den besten staat onderhouden, totdat het ophouden van de invallen der Marrons, het vredesverdrag met de meeste hunner, en de vermindering der krijgsmagt dit minder noodzakelijk hebben gemaakt.

Intusschen ging onze woonplaats, ter oorzake van de verhaalde omstandigheden, niet vooruit. De Directeurs der geoctroijeerde Societeit van *Suriname* namen, in 1778, den titel aan van *Regeerders der kolonie Suriname*, met bepaling dat voortaan in hun wapen en in dat der kolonie gevoegd zouden worden de letters R.V.S. (Regeerders van Suriname); in ditzelfde jaar werd eene behoorlijke wijkverdeeling der stad gemaakt.

Op Zaturdag den 27sten Februarij overleed de Gouverneur *Nepveu*, in den ouderdom van zestig jaren, na het bestuur tien jaren waargenomen te hebben. Gedurende vijf en veertig jaren had hij zijn leven in de kolonie doorgebragt.

Bernard Texier, gouverneur-generaal a.i. later effectief. Mr. Wolphert. Jacob Beeldsnijder Matroos, gouverneur-generaal a.i. 1779-1784.

Na het overlijden van *Jan Nepveu* nam de Kommandeur *Texier* het bestuur waar tot den 3^{den} Fe-

bruarij 1780, alstoen werd hij effectief aangesteld en tot Kolonel over al de troepen benoemd.

Zonder U lang op te houden, lieve kinderen, met het verhaal van de herhaalde togten tegen de Marrons, die dàn eens gunstig, dàn weer zeer nadeelig, vaak geheel vruchteloos voor de onzen afliepen, moet ik u zeggen, dat in weerwil der verklaring van den Kolonel *Fourgeoud*, dat hij de kolonie van de Marrons verlost had, de bosschen nog geheel onveilig waren. Men had de Opperhoofden nog niet in handen gekregen, en deze wisten de verstrooide benden spoedig te hereenigen.

De zwarte jagers, die meestentijds op togten werden uitgezonden, hielden moedig vol. Zij getroostten zich de grootste opofferingen en ontberingen, ten einde aan het vertrouwen, dat men in hen stelde, onmiskenbaar te beantwoorden.

De Luitenant *Friderici* had nog altijd het bevel over het vrije korps behouden. Destijds 25 jaren oud, vol geestdrift en moed, was het daarom te liever voor hem, daar hij hierdoor gelegenheid verkreeg, om zich met de zeden, gewoonten en gebruiken der negers bekend te maken. Hij deelde de grootste ontberingen met zijne zwarte jagers, en verwierf daardoor hunne toegenegenheid en hun onbepaaldst vertrouwen.

In de wildernissen van *Boven Commewyne* zou hij bijna echter het slagtoffer van zijnen moed en zijner geestdrift geworden zijn.

Hij waagde zich eens alleen in het diepste der wouden, en verdwaalde. Zijne krijgsmakkers, zoowel de blanke als zwarte onderofficieren, die er bij waren, verspreidden zich en doorkropen de bosschen, om hem op te zoeken. Men begon te vreezen, dat hij welligt door de Marrons ontdekt en om het leven gebragt zou

zijn. Doch, lieve kinderen! de Hemelsche Vader had hem, ter bevordering van hoogere bedoelingen, gespaard. Op den, 8sten dag na zijne verdwijning, werd hij door eenige hunner ontdekt en in zegepraal naar de legerplaats gevoerd. *Friderici* had geen enkelen Marron ontmoet, of eenig letsel bekomen. Gedurende verscheidene dagen waren wilde vruchten zijne spijze, en het water der lianen zijn drank. Zijn ijzersterk gestel had niets geleden.

De diensten door. *Friderici*, in de onderscheidene togten tegen de Marrons, aan *Suriname* bewezen, bleven niet onbeloond; spoedig werd hij van rang tot rang bevorderd. In 1790 vinden wij hem als Kolonel en Kommandeur der militie en later als Gouverneur-Generaal.

Gedurende de jaren 1779 en 1780 waren de prijzen der produkten zeer hoog, waardoor de planters van die zijde aanzienlijke voordeelen genoten; doch den 23sten Februarij 1780 werd *Paramaribo* door een' hevigen brand, geteisterd, waardoor weer aanmerkelijke schade veroorzaakt werd.

Tusschen 1780 en 1781 brak er een hevige oorlog uit tusschen de *Vereenigde Nederlanden* en *Engeland;* eene omstandigheid, die niet dan de grootste bezorgdheid in *Suriname* verwekken kon.

Naauwelijks had men deze treurige tijding ontvangen, alsook van het voornemen der Engelschen om een' inval hier te lande te ondernemen, of men begon zich daarop voor te bereiden. Ook de *Aucaner*- en *Saramaccaner-Boschnegers*, thans onze bondgenooten, boden hunne diensten tegen den Britschen vijand aan, en den 29sten Maart werden 48 Boschnegers in garnizoen naar het fort *Nieuw Amsterdam* gezonden.

De toestand waarin *Suriname* door dezen oorlog verkeerde, en de stremming der scheepvaart gaven aanleiding tot eene voorziening van den Gouverneur *Texier*. Hij beval namelijk, dat alle verkoopingen van vaste goederen, zonder onderscheid, zouden blijven opgeschort, daar hij vreesde, dat, door de berigten der vredebreuk, iedereen bevreesd zoude zijn, eigendommen te koopen, en de eigenaren ze, om dezelfde reden, voor geringe prijzen afzetten zouden. Dit liep echter gelukkiger af, dan men wel gedacht had, want reeds in 1782 bepaalde deze maatregel zich slechts tot plantages.

Ter bevordering van een goed toezigt op de geneesen heelkunde werd, op den 21sten Februarij 1782, het *Collegium Medicum* opgerigt.

Ditzelfde jaar verbood deze Gouverneur ten sterkste, om de slavenkinderen van hunne moeders te scheiden en afzonderlijk te verkoopen.

Gij ziet dus, lieve kinderen, dat *Texier*, door deze bepaling, eene groote mate van menschlievendheid aan den dag legde.

Ook heeft hij getracht veel tot opbeuring der kolonie te ondernemen, en poogde hij, in vereeniging met den verdienstelijken Raad-Fiskaal Mr. *Jan Gerard Wichers*, de beschaving te bevorderen. *Texier* stichtte, met behulp van *P.F. Roos, Antonie Blom, Voegen van Engelen* en Mr. *Beeldsnijder Matroos*, in 1782, een genootschap ter beoefening van de natuurlijke historie. De Gouverneur bestemde een stuk, land, in den omtrek van *Paramaribo*, aan den rijweg van *Kwatta*, tot het houden van vergaderingen en tot het aanplanten en aankweeken van inheemsche en vreemde gewassen. Deze tuin werd de *Hortis Surinamensis* genoemd.

Digt bij evengenoemden plantentuin bouwde de Surinaamsche dichter *P.F. Roos* een tuinhuis, waarvan het terrein nu nog den naam draagt van *Roos d'jari*.

In ditzelfde jaar werd door de Israëliten een letterkundig genootschap opgerigt, onder den naam van: *Docendo Docemur*.

Den 25*sten* September 1783 had de kolonie het verlies te betreuren van *Texier*. Hij had den leeftijd van 51 jaren bereikt, in het bewustzijn van, zooveel hij daartoe in staat was, tot bevordering van het wezenlijk belang van *Suriname*, krachtdadig te hebben gearbeid.

Daar de Raad-Fiskaal *Wichers* toen afwezig was, werd aan Mr. *Jacob Beeldsnijder Matroos* het bestuur opgedragen.

Mr. *Beeldsnijder Matroos* bevorderde de onderhouding van de eeredienst, de viering van den Zondag, zoo te *Paramaribo* als op de plantages.

Hij trachtte den landbouw te bevorderen, verbeterde het landelijk bestuur en de policie, in één woord, hij ging eene menigte misbruiken tegen, welke nu en dan waren ingeslopen.

Het mishandelen der ongelukkige slaven ging hij uit al zijne magt tegen, maar zorgde tevens voor de handhaving van eene goede tucht onder hen.

Gedurende zijn kortstondig bestuur, trachtte hij den landarbeid door de vrije bevolking te doen uitoefenen; doch hoewel hier en daar kostgronden door hen aangelegd werden, mislukte deze onderneming geheel en al.

Hij heeft de straten verfraaid, door ze met Oranjeboomen te doen beplanten. Ook was hij de eerste in deze kolonie, die eene Boekdrukkerij had opgerigt

(1772); de eerste Courant werd door hem op den 10den Augustus 1774 uitgegeven.

Mr. Jan Jacob Wichers.
1784-1790.

Den 24sten December 1784 kwam *Wichers*, als Gouverneur, hier aan.

Nadat Mr. *Beeldsnijder Matroos* hem het bestuur overgegeven had, keerde deze tot zijne vorige betrekking terug. Later vertrok hij naar de Nederlanden en overleed, op vrij gevorderden leeftijd, te *'s Gravenhage*, den 14den September 1793.

Onder de regering van den Gouverneur *Wichers* werd, op den 12den October 1785, het Jubilé of eeuwfeest gevierd der stichting van de Synagoge op de *Joden-Savanna*; welke Synagoge, zoo als gij u nog herinneren zult, onder het bestuur van *van Sommelsdyck*, in 1685, gebouwd werd. Op uitnoodiging van Regenten der Portugesche Israëlitische gemeente woonde *Wichers*, benevens vele aanzienlijke ingezetenen uit *Paramaribo*, dit feest bij, dat met veel pracht en luister gevierd werd.

Den 10den November 1785 kwam een éénmastvaartuig de rivier *Suriname* opzeilen, met slechts één man aan boord, *J. Schakfort* geheeten. Hij gaf voor van *Londen* te komen met eene lading krijt, laatstelijk van *L'Orient*, op den 6den Junij van het vorige jaar vertrokken te zijn.

De oorlog tusschen *Groot-Brittannië* en *Nederland* had de kolonie geweldig doen lijden, en de belangen der ingezetenen in de laatste jaren zeer achteruit doen

gaan. De scheepvaart was belemmerd. Wilde men dus, nu en dan, produkten afzetten, dan moest men zich met zeer lage prijzen vergenoegen. Geen wonder dus, dat men naar middelen omzag, om dezen toestand te verbeteren.

In het volgend jaar werden bepalingen gemaakt tot aanmoediging van den slavenhandel, welke *toen* als het voornaamste middel tot bevordering der koloniale welvaart, immers van den landbouw, beschouwd werd. Ten gevolge van den Engelschen oorlog was deze handel zeer aan het kwijnen geraakt.

Daar er, in de laatste jaren, vele slaven met den schat van vrijdom werden begiftigd en daardoor de gewone landslasten aanmerkelijk verminderden, werd eene belasting op de ontheffing uit de slavernij gesteld.

De Marrons, die met hun Opperhoofd *Bonni*, in 1776, over de *Marowyne* waren getrokken en zich eenigen tijd rustig hadden gehouden, begonnen, in het laatst van het jaar 1788, de kolonie wederom te bedreigen. De plantage *Clarenbeek* werd in Maart van het volgend jaar aangevallen, het grootste deel der slavenmagt en de Directeur *Merle* gevankelijk medegenomen. Men vreesde voor het leven van *Merle*, doch *Bonni* was edel van karakter. Hij behandelde den gevangenen blanke met goedheid en bood aan, hem tegen een' losprijs vrij te laten.

De strooptogten werden door de Marrons voortgezet; er moest met kracht tegen hen gehandeld worden. Den moedigen en bekwamen *Friderici*, die, aan het hoofd van het vrijkorps, zoo vele blijken van dapperheid had gegeven, werd de expeditie toevertrouwd. Aan de *Marowyne* werd een militaire post aangelegd. *Bonni* tastte deze sterkte op den 25*sten* November 1789

aan, doch werd door *Stoelman* en de zijnen zoo kloekmoedig afgeweerd, dat de Marrons de vlugt moesten nemen. *Bonni* zettede zich op eon der eilanden in de *Marowyne* neder. Onder zijne aanvoerders bevond zich één, genaamd *Ascaan*. Deze verried zijn bevelhebber *Bonni* aan de *Aucanere*, ging tot de blanken over en geleidde hen, op den 30sten April 1790, heimelijk naar *Bonni's* dorp. Deze, door den vijand overvallen, bood geduchten wederstand, doch van alle zijde bestoken, moest hij met groot verlies wijken. De Directeur *Merle*, die als gijzelaar bij *Bonni* gehouden was, werd verlost

Deze overwinning werd, bij de terugkomst der troepen, te *Paramaribo*, met vreugdegejuich gevierd. *Ascaan* kreeg tot loon van zijn gepleegd verraad: de vrijheid en een geschenk van honderd gulden in geld.

In Februarij 1790 kocht het Gouvernement van onderscheidene plantages vertrouwde slaven vrij, ter versterking van het korps koloniale guides.

Wichers kreeg, door verschil van staatkundige gevoelens, oneenigheden met eenige voorname personen, en hij bemerkte, dat hij, met den krachtigsten wil, niet naar wensch slaagde, om de belangen van *Suriname* te behartigen.

Hij besloot dus, zijne hooge betrekking neer te leggen en naar *Nederland* terug te keeren, hetgeen op den 15den Junij 1790 plaats had, nadat hij op den 11den te voren het bestuur opgedragen had aan den Kommandeur *Friderici. Wichers* was de eerste Gouverneur met den titel van Generaal-Majoor.

Juriaan François de Friderici a.i. later effectief. 1790-1799.

Krachtens uitdrukkelijk bevel van hoogerhand, heeft de overname van *Friderici* zonder eenige plegtigheid plaats gevonden. De gemeente werd eenvoudig voor het Raadhuis, door trommelslag, bijeengeroepen en de akte van aanstelling voorgelezen.

Het overige gedeelte van het jaar 1790 liep met aanhoudende togten tegen de Marrons ten einde, die deels gelukten, dan weder door verschillende omstandigheden verijdeld werden.

De zwarte jagers, vroegere strijdmakkers van den Kommandeur, steeds door hem vereerd, en gedurig door hem aangespoord en opgewekt, deden onder den Overste *Beutler*, die geheel in den geest en naar het voorbeeld van *Friderici* te werk ging; wonderen van dapperheid.

Den 17^{den} Januarij 1791 werd eene nieuwe belasting ingevoerd op den verkoop en uitvoer van inlandsche produkten, en op de winsten en inkomsten, met intrekking van alle hieromtrent bestaande verordeningen.

Deze belasting moest strekken tot bestrijding der kosten van de verdedigingsmiddelen tegen de wegloopers, daar de ingezetenen bleven aandringen, dat de expedities aangehouden en het *Cordon* in eenen goeden staat gehouden zouden worden.

In dit jaar heeft er eene algemeene opname plaats gehad, volgens welke men 591 plantages telde, terwijl de bevolking begroot werd op 58,120 zielen.

Het volgend jaar (24 Augustus 1792), werd hier

kennisgeving gedaan van het eervol ontslag van *Wichers* en de benoeming van den Kommandeur *de Friderici* tot Gouverneur-Generaal van *Suriname* en Generaal-Majoor der infanterie, enz.

De Raadsheer *Rochetau* somde bij deze gelegenheid de diensten op, welke *Friderici* vroeger het land bewezen had, terwijl zijne effectieve benoeming als eene welverdiende belooning werd beschouwd.

In het jaar 1793 gelukte het eindelijk den Luitenant-Kolonel *Beutler*, het groot Opperhoofd *Bonni* en andere aanvoerders met hunne vrouwen en kinderen, op eenige eilandjes tusschen de watervallen der *Marowyne*, weder te vinden. Zij namen echter bij tijds de vlugt, doch werden in eene hinderlaag bemagtigd door de *Aucaner-Boschnegers*, aan wier hoofd *Bambi* was. Deze doodden *Bonni* en *Cormantyn Codjo*, maakten verscheidene anderen af, en keerden met hunnen buit te *Paramaribo* terug op den 23sten Maart 1793.

Mijne jeugdige Lezers! was nu de inwendige rust hersteld, en had men de veroverde vijanden in zegepraal door de straten zien voeren; zorgen van eenen anderen aard deden zich van buiten op.

De omwenteling was in *Frankrijk* ontstaan, en de Staten der *Nederlanden* waren met het Fransche bewind in oorlog geraakt. Men vreesde in het algemeen, dat de vijand trachten zoude, *Suriname* te bemagtigen. De Gouverneur draalde dan ook niet, zoo veel in zijne magt was, middelen tot verdediging der kolonie in het werk te stellen. Hij wapende vier schepen, liet ze afdrijven tot voor het fort *Nieuw-Amsterdam* en stelde ze onder de bevelen van den Kapitein *de Virieux*, Kommandant van het oorlogschip *Jason*.

De zaak liep echter gelukkig voor ons af. Men kreeg in Europa de handen zoo vol, dat men den tijd niet had, op *Suriname* de aandacht te vestigen.

De Landvoogd bediende zich van dezen toestand van zaken op eene uitmuntende wijze. Hij moedigde de burgers op allerlei wijze aan en gaf hun de beste voorbeelden; daarbij was hij zeer bemind.

Bekend als hij was met iedereen, met de bijzondere aangelegenheden van bijna elken burger, met de taal des lands, zoowel als met diens zeden, gebruiken en gewoonten, met al het goede, maar tevens met alle misbruiken en verkeerdheden, was voorzeker niemand beter, welligt geen zóó goed als hij, in staat, het bewind te voeren.

Minzaam zelfs jegens den geringsten, vond men steeds hulp en troost bij hem. In weerwil der hoffelijkheden waarop hij zeer gesteld was, schrikte hij zelfs geen kind af, om hem te naderen. *Friderici* wilde den vruchtbaren grond aan de oevers der *Saramacca* dienstbaar maken aan de uitbreiding van de welvaart zijner onderdanen.

Maar zijn veelomvattende geest, zijne hartelijke belangstelling in *Suriname*, dat zijn tweede vaderland geworden was, en zijn sterk verlangen om de kolonie te doen worden, wat zij zijn konde, beoogden meer, dan het eenvoudig ontginnen van woeste bosschen en het aanleggen van plantages.

Hij wilde eene gemeenschap aanleggen tusschen *Suriname* en *Saramacca;* in *Saramacca* eene tweede stad aanleggen; aldus landbouw en handel bevorderen en tevens de middelen van gemeenschap en vervoer gemakkelijk maken. Dit laatste geschiedde vroeger buitenom over zee, of te land door *Para*.

Friderici legde, in *Beneden Saramacca*, de plantages *La Prévoyance* en *Catharina Sophia* aan. Zijn voorbeeld werd door verscheidene zijner vrienden gevolgd, en weldra zag men honderde akkers, welke weinige maanden te voren uit donkere wouden bestonden, in vlakke velden herschapen, met gebouwen prijken, en voorzien van eene bevolking, bezig om den grond te bewerken en te beplanten.

Het oorspronkelijk plan van *Friderici* was, om het kanaal van *Saramacca* te doen graven over *Groningen*, door het land van het établissement *Voorzorg*, dat vroeger tot verblijfplaats der Melaatschen was aangelegd, zoodat het kanaal uitgekomen zou zijn, tusschen de plantages *Boekoe* en de Redoute *Purmerend.*

Men zegt, dat hij van dit plan teruggekomen is, omdat ter aangehaalde plaats vele *possentries* (zekere boomsoort) geveld moesten worden, waarvan het sap, de arbeiders in het aangezigt spattende, hen oogziekten zoude veroorzaken.

Ook *Boven Saramacca* werd op zijne aanmoediging bevolkt en bebouwd. Hier, even als in *Para*, legde hij houtgronden aan. Aan de *Suriname* bezat hij *Voorburg* en *Boekoe*, (later *Leonsberg* geheeten). Deze laat ste noemde hij naar het eerste wegloopers dorp, hetwelk hij, aan het hoofd zijner zwarte jagers, kort na zijne aankomst, heeft helpen veroveren.

Er is bijkans geene rivier, waar hij geene plantages had. Toen men hem eens aanmerkte, dat hij, bij de moeijelijkheden aan zijne gewigtige betrekking verbonden, zich te veel werkzaamheden op den hals haalde, en hem onder het oog wilde brengen, dat hij grootere voordeelen zoude behalen van twee of drie uitgebreide plantages, antwoordde hij: ‘Ik weet het; doch het is

niet zoo zeer om voordeel te hebben, dat ik ze aanleg. Als de opbrengsten slechts toereikend zijn om de kosten te bestrijden, dan ben ik tevreden. Door het bezitten van eene of meer plantages in elk distrikt, is iedereen overtuigd, dat ik niet de eene ten gevalle van de andere verwaarloozen zal. Indien ik slechts twee groote plantages had, zou ik weinig bedienden en ambachtslieden noodig hebben, thans zijn er meer dan vijftig, die door mij hun brood hebben.'

Friderici had dus, gedurende vijf jaren, de gunstige verwachting der ingezetenen ten volle verwezenlijkt. Doch, ofschoon hij, door zijne kennis der koloniale belangen, zijne krachtige aansporing en aanmoediging van vlijt, nijverheid en landbouw, en zijne aangewende maatregelen grooter bloei en welvaart in deze kolonie had doen geboren worden, kinderen! zoo zag hij nogtans, kort daarna, al zijne vooruitzigten, door de omwenteling van 1795, te niet gaan.

Zoo als gij uit de *Hollandsche* geschiedenis weet, trad *Nederland* in bondgenootschap met *Frankrijk*, en kreeg den naam van *Bataafsche Republiek. Willem*, de Prins Stadhouder, werd gedwongen de wijk naar *Engeland* te nemen.

De woorden *vrijheid, gelijkheid* en *broederschap* prijkten op alle openbare stukken.

Onze vroegere patronen: de *E.G.A.H. Directeuren* der *Societeit* moesten plaats maken voor den *Raad van Koloniën*, welke nu aangesteld was tot opperbestuur der bezittingen van den Staat in de *West-Indiën.*

Er werd door de Staten-Generaal besloten om een *Charter* voor de kolonie te bepalen, doch inmiddels den ingezetenen te gelasten, om al de vorige orders van den Raad van Koloniën of van zoodanige andere

Directiën, waaronder zij gesteld waren, stipt te gehoorzamen, totdat zij door H.E.M. daarvan zouden ontslagen zijn, terwijl de overtreding hiervan met zware straffen werd bedreigd.

De Gouverneur en de Raden van Policie gaven (10 Julij 1795) den inwoners hiervan kennis, met aanmaning om voorzigtig te zijn en zich door geene ontrustende gesprekken te laten overhalen tot het plegen van daden, die voor de kolonie nadeelige gevolgen zouden kunnen hebben.

Dit was zeer noodig, want ook in ons midden was de geest der omwenteling gevaren, een onheilspellend vuur smeulde en poogde in woede uit te barsten.

Verschil van staatkundige denkwijze veroorzaakte van lieverlede misverstand en zelfs vijandschap tusschen den Gouverneur en de Raden.

Ook onder de burgers heerschten er twee onderscheidene partijen: de eene partij, waartoe de Gouverneur behoorde, bleef den stadhouder aanhangen, terwijl de andere party zich *Patriotten* noemde.

Friderici had vast besloten alle middelen, welke in zijne magt waren, aan te wenden, om alle oproerige bewegingen voor te komen, of die reeds ontstaan waren, te dempen.

Door zijne onverschrokkenheid redde hij zich eens uit een groot gevaar.

Hij werd namelijk onderrigt dat eenige personen, in zekere woning, in eene der buitenwijken, zich zouden vereenigen, ten einde te beraadslagen op welke wijze zij hem in hunne magt zouden krijgen. De bewoners dezer woning behoorden onder het aantal dergenen, die zijne weldaden genoten hadden.

De zucht om den beminden Landvoogd te redden,

deed deze lieden het geheim aan hunnen weldoener openbaren. Zij gaven hem gelegenheid zich op den zolder van hunne woning te verbergen, waar hij al de zamengezworenen ontwaren en hunne gesprekken aanhooren konde. Toen hij genoeg gehoord had, begaf hij zich naar het vertrek, waar zijne vijanden waren. Ten uiterste ontzet en verschrikt, durfden zij hem niet eens aanzien. De Landvoogd hield huri hun voornemen met bedaardheid en kalmte, met kracht van redenen voor, met dat gevolg, dat zij, diep beschaamd, hem om vergeving baden, en den duursten eed zwoeren hun misdadig opzet te laten varen.

Dit voorval werd algemeen bekend, en maakte op zijne vijanden den heilzaamsten indruk.

Den 3^{den} Junij 1796 werd hier bekend gemaakt dat de vroegere Directiën der koloniën vernietigd waren, en thans was aangesteld een *Committé* tot de zaken van de Koloniën en Bezittingen van den Staat in *Amerika* en op de kust van *Guinéa*. Dit *Committé* zoude het bestuur over de W.I. bezittingen hebben.

Alles bleef van dezelfde kracht en waarde, alle ambtenaren werden in hunne bedieningen, behoudens hunne verantwoordelijkheid, bevestigd.

Onze scheepvaart had, niettegenstaande de woelingen, tot nu toe niets geleden; de prijzen der produkten waren zeer hoog.

Gedurende het jaar 1797 genoot men hier eene gezegende rust. In de laatste jaren werd de stad, vooral aan de westzijde, uitgebreid. Reeds in 1750 waren de erven tot aan de *Steenbakkersgracht* en in 1772 tot aan de *Drambrandersgracht* uitgegeven. De straten waren met schoone gebouwen versierd, waaronder dat van het Geregtshof, waarvan de eerste steen op den

9den September 1793, met zeer veel plegtigheid, was gelegd. Van de *Fiottebrug* af tot bij den grond *Boniface* werden landhuisjes gebouwd. Gij kunt u voorstellen, kinderen, hoezeer dit tot verfraaijing van de stad diende.

De letterkundige genootschappen, ten tijde van *Texier* opgerigt, bestonden nog in vollen bloei. Ook was er eene afdeeling der *Maatschappij tot nut van het algemeen* opgerigt geworden, terwijl onder dit bestuur meer zorg aangewend werd voor het lager onderwijs, ofschoon die tak van openbaar bestuur, tot 1816, in zeer achterlijken toestand gebleven is.

Onder de regering van *Friderici* kwamen in de kolonie acht Fransche vlugtelingen. Zij waren den 4den September 1797 door het *Directoire* (van *Frankrijk*) gevangen genomen en vervolgens uit *Frankrijk* gebannen naar *Cayenne*, waar zij door den Franschen Gouverneur *Jeannet* zeer slecht behandeld werden. Naar de landstreek *Sinamary* gezonden, gelukte het hun op den 3den Junij 1798, met behulp van een klein vaartuig, naar hier te komen.

Tusschen de posten *Oranje* en *Brandwacht* leden zij schipbreuk, en moesten gedurende eenige dagen de grootste ellende uitstaan; doch door de bewoners aan de *Mot-kreek* werden zij gastvrij ontvangen en van het noodige voorzien.

Dit voorval zoude den Gouverneur *Friderici* groote onaangenaamheden veroorzaakt hebben, ware het niet dat de vlugtelingen, spoedig na hunne aankomst, over *N. Amerika* naar *Engeland* vertrokken waren.

Het *Nickerie District* werd in 1797 het eerst ontgonnen en aldaar plantages aangelegd. Doordien de meeste

eigenaren daar op hunne plantages bleven wonen, nam dit gedeelte van *Suriname* zeer spoedig in bloei en welvaart toe.

Op den 14^{den} Februarij 1799 kwam hier ter onzer hulp aan, de *Commodore Emmanuel D' Amparan* met Spaansche troepen. Dewijl men bevreesd was, dat onze schepen door de Engelschen genomen zouden worden, liet men hen 5 Mei weêr in zee steken.

Hetgeen men vreesde, gebeurde. Den 13^{den} Augustus 1799 kwamen twee Engelsche oorlogsfregatten, zijnde *de Prins van Wales* en de *Amphitrite*, onder bevel van den Luitenant-Generaal *Thomas Trigge* en den Vice-Admiraal Lord *Hugh Seymour*, vóór den mond der rivier.

Deze bevelhebbers zonden eene sommatie aan den Gouverneur-Generaal, waarbij werd geëischt dat de kolonie dadelijk zoude gesteld worden onder de bescherming van Z.B. Majesteit, en zich gerust en vreedzaam aan zijn Gouvernement zoude onderwerpen.

Nadat hierover in eene vereenigde krijgsvergadering geraadpleegd was, moest men volmondig erkennen, dat de middelen van verdediging der kolonie niet bestand waren tegen de geduchte magt, welke haar bedreigde, en het alzoo niet geraden was, om op een' onzekeren voet, de gunstige gelegenheid te verwaarloozen tot het aangaan eener voordeelige *Capitulatie* (verdrag). De voorwaarden waren buiten verwachting; het behoud van de veiligheid der kolonie en de eigendommen der ingezetenen werden verzekerd, enz.

Men nam derhalve het besluit, geen tegenstand te bieden, maar tot dit verdrag toe te treden, onder voorstel echter van zoodanige punten, als in dien krijgsraad noodwendig geoordeeld waren. Dit werd aan

de Britsche bevelhebbers toegezonden, en door hen, met eenige wijzigingen, door den drang der omstandigheden van dien tijd noodzakelijk voorgeschreven, aangenomen. Het verdrag werd aangegaan en onderteekend op den 21sten Augustus 1799, het protectoraat (beschermheerschap) van den Koning van *Engeland*, *George III* erkend, en *Friderici* als Gouverneur gehandhaafd.

Suriname onder het protectoraat van Engeland. 1799-1802.

De aflegging van den eed van getrouwheid geschiedde op den 2den September 1799, in tegenwoordigheid der Engelsche bevelhebbers, die hier bleven totdat alles, ingevolge het verdrag, afgehandeld en de noodige regelingen, daaruit voortvloeijende, gemaakt waren. Getrouw aan de beginselen, waarop het verdrag was aangegaan, werden er geene veranderingen in het bestuur, noch in het personeel daarvan, gemaakt. De Regering bleef, overeenkomstig het Octrooi van 1682, in handen van den Gouverneur-Generaal en de Raden van Policie.

Den 11den December 1799 verlieten de beide fregatten de kolonie, den Brigadier-Generaal *Archibald Campbell* met eene afdeeling krijgsvolk, ter bescherming van de kolonie, achterlatende.

Naar zeker artikel van het verdrag werden alle goederen, toebehoorende aan Spaansche of Fransche onderdanen, onder sequestratie (openbaar beheer) gesteld.

Friderici gedroeg zich, onder al deze ontmoedigende omstandigheden, als een man, die eene volkomene overtuiging bezat, geheel volgens pligt en de inspraak van zijn geweten gehandeld te hebben.

Ware de kolonie behoorlijk van troepen voorzien, en alzoo in staat van verdediging gesteld geweest, zoo zoude hij, die zoo menigmaal zijn leven voor dit land gewaagd had, van de strijdkrachten gebruik gemaakt hebben, om den vijand dapper af te weren. Doch, daar nu de zaken anders stonden, kon en mogt hij het leven en de bezittingen der ingezetenen niet roekeloos in de waagschaal stellen.

Men heeft *Friderici* verweten, dat hij, zonder noodzakelijkheid, met de Engelsche Generaals zou hebben onderhandeld, doch nooit heeft men dit kunnen bewijzen. Buitendien is hij niet op eigen gezag, maar met overleg van de Raden van Policie en de ervarenste officieren, welke toen hier waren, tot dit verdrag overgegaan.

En indien gij bedenkt; kinderen, welke magt het Hof van Policie toen uitoefende, hoezeer het van alles kennis moest dragen, zoo zult gij u ligt overtuigd houden, dat het niet slechts op het bloot tekennengeven van den Gouverneur, dat de verdedigingsmiddelen niet tegen de Engelsche fregatten bestand waren, zijne toestemming zal gegeven hebben, maar integendeel na behoorlijk onderzoek en kennisneming der zaken.

In 1801 ontstonden er groote onaangenaamheden met de bevredigde Boschnegers en vrije Indianen, ten gevolge van uitjouwingen, welke hen te *Paramaribo*, door de straatjongens, werden aangedaan. Inzonderheid was het de benaming van *Pingo* (wild varken), welke zij voor beleedigende scheldwoorden hielden.

Het scheelde weinig of de rust en veiligheid zouden hierdoor verstoord zijn geworden. De Landvoogd moest hier tusschen beiden komen; onder bedreiging van zware straffen, werd dit op den 23sten Januarij 1801 verboden.

Op den 12den Maart 1801 werd, buiten de stad, over de *Fiottebrug*, aan den algemeenen Landsweg, eene nieuwe begraafplaats aangelegd. Bij die gelegenheid werd de kerkgeregtigheid voor het begraven in den '*Nieuwe Oranjetuin*,' (welk kerkhof op den 9den Maart 1756 was aangelegd), verhoogd, en het begraven in den '*Oude Oranjetuin*,' (alwaar later de Hervormde kerk gebouwd is), geheel verboden.

Het aanleggen van eene begraafplaats buiten de stad, kon niet anders, dan als een' zeer heilzamen maatregel beschouwd worden. Evenwel verkoos men daarvan geen gebruik te maken; zoodat, in plaats daarvan, het *Nieuwe kerkhof*, aan de *Gravenstraat*, aangelegd werd.

Gedurende dit jaar werd het terrein van de forteres *Zeelandia*, tot aan den grond *Combé*, behoorende aan den boedel van Mr. *F.E. Becker*, bij de stad getrokken, en bepaald dat dit terrein een gedeelte van *Paramaribo* zoude uitmaken.

Men bouwde aldaar verscheidene lusthuizen. Ook de Gouverneur *Friderici* legde daar eene schoone buitenplaats aan. Later is deze voorstad, bij nieuwe wijkverdeeling, *Eerste Buitenwijk* genoemd geworden.

Daar de vrede te *Amiëns*, op den 27sten Maart 1802, door de gevolmagtigden van den Engelschen Koning, de Fransche Republiek, den Spaanschen Koning en de Bataafsche Republiek gesloten en geteekend werd, gaf mem hiervan kennis aan de ingezetenen.

De Brigadier-Generaal *Archibald Campbell* kreeg alstoen op den 23sten November 1802 den last, om de kolonie, krachtens het vredestraktaat, aan de *Bataafsche Republiek* terug te geven, en den 2den December van hetzelfde jaar verlieten de Engelschen *Suriname*, nadat de Bataafsche vlag, onder blij gejuich, die van *Groot-Brittannië* had vervangen. Thans noemden zich onze meesters: *het Staatsbewind der Bataafsche Republiek.*

Het was op last van dat bewind, dat op den 6den December 1802, door den Kapitein ter zee *Bloys van Treslong*, die op den 23sten November te voren, met een eskader en 1100 man troepen, in *Suriname* was aangekomen, aankondiging werd gedaan, dat bij besluit van den 5den Julij 1802 de Gouverneur-Generaal *Friderici* voorloopig was geschorst.

Hollandsche regering. Bloys van Treslong a.i. Pierre Berranger, gouverneur-generaal a.i. 1802-1804.

Bloys van Treslong nam, benevens 2 Raden van Policie, het bestuur over.

Sedert leefde *Friderici* als ambteloos burger in ons midden; hij wijdde zijne zorgen aan zijne plantages, welke hij dan ook gedurig bezocht, en die zijne moeiten ruimschoots beloonden. Hij hield zijn verblijf aan de voorstad *Zeelandia*, inzonderheid na het vertrek zijner echtgenoot naar *Engeland*.

Gedurende dit tusschenbestuur viel er niets bijzonders voor. De Nederlandsche scheepvaart en handel

begonnen langzamerhand weder te herleven. Ook met *Noord-Amerika* werd er handel gedreven; doch wat den uitvoer betreft, was het zeer beperkt.

De regering werd den 9^{den} December 1803 overgenomen door *Pierre Berranger*, gewezen Secretaris van den Gouverneur *Friderici*. Hij is naauwelijks vijf maanden aan het bestuur gebleven; echter heeft hij van dien tijd gebruik gemaakt, om de verordeningen tegen de Roomsch-Katholijken te vernietigen, hun de vergunning om hunne godsdienst vrij uit te oefenen, te verschaffen, en hen tevens benoembaar te verklaren, tot Raden van Policie.

Pierre Berranger bezat eene uitgestrekte magt; hij liet zich tituleren: *Commissaris-Generaal van het Staatsbewind der Bataafsche Republiek*. Ook was hij Opperbevelhebber over de gezamenlijke *Militie*.

Hij verbood het invoeren (n.l. zonder zijne goedkeuring) van alle werken, geschriften, in den wijdsten zin, dus zelfs van jaarboeken, maand-, week- of daggeschriften, elders door den druk algemeen gemaakt.

De oorlog met *Engeland* was den 16^{den} Mei 1803 weêr uitgebroken. Met de verdedigings-middelen der kolonie was het toen vrij goed gesteld. De troepen, door *Bloys van Treslong* hier aangevoerd, waren bij zijn vertrek, na de aankomst van *Berranger*, onder bevel van den Kolonel *Batenburg*, op de forteres *Nieuw-Amsterdam* achtergelaten.

Het korps guides was in de beste orde, en men kon op zijne trouw staat maken. Het fort *Zeelandia* had, in vroegere dagen, het bewijs opgeleverd, hoeveel, bij het gemis eener aanzienlijke strijdmagt, door zedelijke krachten uitgevoerd konde worden.

De Generaal *Campbell* had, gedurende zijn verblijf alhier, de beide forteressen *Zeelandia* en Nieuw *Amsterdam* en de redoutes *Leyden* en *Purmerend* in den besten staat van verdediging gebragt en onderhouden. Dit was van dien aard, dat ingeval men geen strijd tegen den vijand zoude willen wagen, men hem toch noodzaken konde, een voordeelig verdrag te sluiten.

De toestand was oneindig beter dan in 1799, toen men genoegzaam verpligt zou geweest zijn, zich op genade of ongenade over te geven.

Den 25sten April 1804 kwamen 31 Engelsche schepen in *Saramacca* en bij *Braamspunt* ten anker. Twee dagen later maakten zij zich meester van *Braamspunt*, terwijl het garnizoen aldaar krijgsgevangen werd gemaakt. Den 28sten zeilden zij met 22 schepen de *Suriname* op; twee linieschepen hielden aan den ingang der rivier de wacht, en de andere fregatten werden gedeeltelijk naar de monding der *Warappa-kreek*, en gedeeltelijk naar de *Saramacca*, afgezonden.

De bevelhebbers *Samuel Hood* en Sir *Charles Green*, Generaal-Majoor en Kommandant van Z.M. landmagt, vorderden van den Kolonel. *Batenburg* de overgave der kolonie.

Onverwijld werd een groote krijgsraad belegd, om daarover te beslissen. De militaire laden waren van oordeel, de kolonie, tot het uiterste, te verdedigen; de leden van het Hof van Policie daarentegen vreesden, dat tegenstand niet baten zoude, en wenschten dus liever eene eervolle Capitulatie. *Bloys van Treslong* en *Batenburg* verzetteden zich daartegen met kracht en nadruk.

De vijand ontscheepte intusschen heimelijk zijne manschappen, en in den nacht van den 30sten April, wer-

den de redoutes stormenderhand ingenomen. Nu rigtten de Engelschen eene mortierbatterij tegen het fort *Nieuw Amsterdam* op, en lieten hunne troepen de rivier *Commewyne* opvaren. Vijf honderd man, die van de zeezijde aan de *Warappa-kreek* waren geland, voegden zich bij de anderen, zoodat de aanval van twee kanten tegenlijk kon worden ondernomen.

Batenburg, thans zijne onmagt tegenover de vijandelijke troepen inziende, bood, zonder den Landvoogd vooraf te raadplegen, eene Capitulatie aan, welke dan ook door de Engelsche Kommandanten aangenomen werd. Den 5^{den} Mei ontving de Commissaris-Generaal daarvan berigt van den Kolonel *Batenburg*.

Berranger werd, bij de ontvangst van deze tijding, woedend. Hij liet dadelijk bekend maken, dat dit verdrag zonder zijne voorkennis was aangegaan, en dat de vijand had goedgevonden met den Luitenant-Kolonel te handelen, die hem met de sterke hand had doen berooven van zijne magt, welke hij niet dan met opoffering van hat dierbaar leven der ingezetenen weder zoude kunnen verkrijgen, hetgeen hij geenzins verlangde; dat de handeling van *Batenburg* niet aan hem moest worden toegeschreven, maar daze Kolonel alléén, daarvoor verantwoordelijk was.

Den 7^{den} Mei maakten de Engelsche Kommandanten bekend, dat daze kolonie, door de wapenen van zijne G.B.M. veroverd was, en alzoo geworden *een wingewest* van het vereenigde rijk van *Groot-Brittannië* en *Ierland*, terwiji de ingezetenen vermaand werden, zich rustig en vreedzaam te gedragen als trouwe onderdanen van zijne. B.M.; met volkomene verzekering, dat hunne goederen en bezittingen in allen opzigte veilig waren en beschermd zouden worden, waartoe

de striktste bevelen aan de troepen gegeven waren. Tot nadere beschikking zijner Britsche Majesteit, werd het Gouvernement aan Sir *Charles Green* opgedragen.

Engelsche regering. Sir Charles Green, gouverneur-generaal. William Carlyon Hughes, luitenant-gouverneur. 1804-1808.

Den 7^{den} Mei 1804 nam *Green* het bewind over, onder den titel van Generaal-Majoor en Kommandant zijner B.M. Landmagt, Gouverneur-Generaal over de kolonie *Suriname* en onderhoorigheden, Districten, enz. enz.

Alle wetten bleven hare kracht behouden; de eed van getrouwheid werd den 9^{den} daaraanvolgende afgelegd.

Reeds in het begin van zijn bestuur werden, tot bestrijding der administratiekosten, eenige belastingen verhoogd. *Green* bleef echter niet lang in *Suriname.* Het volgend jaar verzocht en verkreeg hij verlof, en vertrok op den 16^{den} April 1805, na het bestuur aan den Brigadier-Generaal *William Carlyon Hughes* overgegeven te hebben.

Tijdens de optreding van *Hughes* genoot de kolonie eene gewenschte rust; doch moeijelijkheden en bezwaren hingen boven haar hoofd. - De toestand der geldmiddelen was zeer slecht, en vorderde noodwendige voorziening; - de handel, die alleen voor Britsche onderdanen was opengesteld, was uiterst beperkt ten

aanzien van Noord-Amerikaansche en andere neutrale (onzijdige) schepen; nogtans miste men den geregelden aanvoer van levensmiddelen met Engelsche schepen, zoodat men aan de noodzakelijkste voorwerpen gebrek had; - de briefwisseling met Europa en de afzending van produkten waren zeer bemoeijelijkt, door het aanwezen eener vijandelijke zeemagt in de West-Indische zee. Men hunkerde dus naar verbetering. *Hughes* stelde de ingezetenen gerust, door te verklaren, dat de Britsche Zeemagt in de W.I. zee weldra sterk genoeg zou zijn, om den handel te beschermen, en kwam hen te gemoet, door den invoer van verscheidene artikelen, waaraan behoefte bestond, met Noord-Amerikaansche schepen, te veroorloven.

Ter bescherming der koopvaardijschepen, welke van hier naar Europa vertrokken, werd de reis onder begeleiding van Britsche oorlogschepen gedaan; de buitenlandsche eigenaren van plantages en de Directeuren der geld-negociatiën, waaraan vele plantages verbonden waren, zagen zich genoodzaakt, agenten in *Londen* te benoemen, om de gezondene produkten te verkoopen.

Aan den ongunstigen staat der landskas viel niet veel te verbeteren. De moeijelijkheden namen meer en meer toe, en de belastingen waren reeds zoo hoog opgevoerd, dat er aan geene verhooging te denken viel. Men nam dus wederom de toevlugt tot het uitgeven van papieren- of kaartengeld, waarvan het bedrag vrij aanzienlijk ward gesteld.

Dat gebrek aan geld bepaalde zich niet slechts tot het Gouvernement, maar was ook het deel van bijzondere personen. Geregtelijke vervolgingen, openbare verkoopingen en gijzeling om schulden waren daarvan de gevolgen. Om hunne schuldeischers te ontwijken,

poogden velen heimelijk de kolonie te verlaten. Ten einde dit tegen te gaan, vaardigde *Hughes*, in April 1805, eene wet uit, waarbij bepaald ward dat er voortaan geen passen aan vertrekkende personen zouden worden uitgereikt, tenzij, veertien dagen vooraf, daarvan openlijke aankondiging in de nieuwspapieren gedaan ware, opdat de schuldeischers gelegenheid zouden hebben, zich tegen zoodanig vertrek te verzetten. Deze bepaling is tot op onze dagen in kracht gebleven, met het eenige onderscheid dat de tijd van aankondiging thans op acht dagen is bepaald.

Hughes was een echt krijgsman; streng, doch regtvaardig in den volsten zin des woords. Van pligtplegingen was hij een doodvijand en evenzeer van noodelooze uitgaven en verteringen. Men zou hem zelfs gierig hebben kunnen noemen, als men met den staat der koloniale geldmiddelen onbekend geweest ware. Kort na zijne inhuldiging ging hij in persoon al de forteressen en posten nazien, en hield ze in een goeden staat van verdediging.

Onbewimpeld gaf hij zijne goedkeuring of ontevredenheid te kennen aan de Kommandanten der posten, naar dat hunne werkzaamheden hem al dan niet voldeden. - Zóó had hij den Kommandant van den toenmaals zeer gewigtigen post *Armina*, aan de *Marowyne*, nadat hij die bezetting in oogenschouw had genomen, in tegenwoordigheid van zijnen staf en van de geheele bezetting, den hoogsten lof toegebragt, wegens de kunde en den ijver, waarmede hij de hem opgedragene bevelen ten uitvoer had gebragt. Weinige oogenblikken daarna gaf de Gouverneur denzelfden bevelhebber zijn misnoegen in vollen nadruk te kennen, omdat deze hem op een' maaltijd onthaalde, waarvan hij de kosten met zijn sober traktement niet wel bestrijden konde.

De onaangename indrukken, welke het nieuwe bestuur natuurlijk in den beginne verwekken moest, kinderen! begonnen langzamerhand te verminderen, daar men bestuurd werd door eenen verstandigen Landvoogd, die, in plants van eenig misbruik van zijne onbeperkte magt te maken, integendeel haar ter bevordering van het algemeene welzijn aanwendde.

Gedurende de regering van *Hughes* viel er echter eene gebeurtenis voor, die algemeen met angst en schrik werd vernomen. Het korps zwarte jagers, waarvan vroeger met zooveel lof melding is gemaakt, en dat, in den strijd tegen de Boschnegers, zulke belangrijke diensten aan de kolonie bewezen had, kwam namelijk, in de maand September 1805, in opstand.

Op onderscheidene militaire posten lagen er afdeelingen van dat korps. Die op *Oranjebo* (Oranjewond), in *Imotapie*, aan de *Boven Commewyne*, bragt twee Officieren, een Sergeant, twee Commissarissen en den Directeur eener naburige plantage ow het leven. Eenige soldaten en trouwgebleven jagers vervolgden de rebellen, doch deze namen de wijk near *Armina*, aan de *Marowyne*, alwaar zij moeijelijk konden worden achtervolgd.

Het getal der vlugtelingen bedroeg 30, en werd vermeerderd met een gelijk getal negers eener naburige plantage, die gemeene zaak met hen maakten.

Op *Armina* aangekomen, vereenigden zich de aldaar in bezetting zijnde neger-jagers met hen, en vermoordden de aanwezige blanken.

Eene andere afdeeling op den post *Mapane* volgde het gegeven voorbeeld, kwam in verzet, en zoude de Officieren en den Sergeant vermoord hebben, indien deze niet in tijds ontsnapt waren.

Het getal der oproerlingen bedroeg te zamen ongeveer 70.

Kort daarop vereenigden zij zich met de *Bonninegers*, en plunderden en roofden. In November 1805 tastten zij den, nu door militairen bezetten, post *Armina* aan, doch werden, na een hardnekkig gevecht, op de vlugt gedreven.

Men deed alle pogingen om hunne schuilhoeken te ontdekken, maar vruchteloos. Eenigen tijd later werden de hoofd-aanleggers, door een' plantage-slaaf, dien zij met geweld medegevoerd hadden en met wien zij nu op vronwenroof uitgingen, in eene hinderlaag gelokt, door sterken drank bedwelmd, omsingeld en in handen der Regering geleverd. - Bij het verhoor te *Paramaribo* verklaarden de muiters dat de *Aucaners* hun hulp hadden verleend. Een hunner stierf in de gevangenis, de drie overigen werden ter dood veroordeeld.

Onder dit alles kreeg de landbouw een' geduchten slag.

Reeds was *Suriname*, in den aanvang van het jaar 1805, door de vreesselijke kinderziekte bezocht, die eene groote sterfte onder de slaven-bevolking had te weeg gebragt. Nu werd de invoer van slaven, ten gevolge der Parlements-akte van 28 Mei 1806, zoo zeer beperkt, dat *Hughes*, overeenkomstig deze verordening, in dat jaar vergunning verleende tot den aanvoer van niet meer dan 987 slaven, en in 1807 van slechts 467.

Deze beperking lokte vele klagten uit, die echter onverhoord bleven. Integendeel werd in December 1807 eene proclamatie uitgevaardigd, waarbij de slavenhandel werd afgeschaft, in te gaan met den 1sten Januarij 1808.

In weerwil van dozen maatregel, beweert men, dat er jaarlijks een groot aantal Afrikanen, ter sluik, werd ingevoerd.

Hughes gaf zijn voornemen te kennen, om naar *Engeland* terug te keeren. Hij kreeg daartoe verlof, doch stierf, vóór zijn vertrek van hier, op den 28sten September 1808.

John Wardlaw, ridder baronet, luit.-gen., kommandant der troepen, Fun-ger. luit.-gouv. Charles, baron van bentinck, kapt.-gen. en vice-admir., gouv. en kommandant en chef over Suriname, enz. 1808-1811.

Na het overlijden van *Hughes* nam de Baronet *John Wardlaw* tijdelijk de teugels van het bewind in handen.

Onder zijn bestuur, hetwelk van den 30sten September 1808 tot den 4den Mei 1809 heeft geduurd, is er niet veel bijzonders voorgevallen; slechts vinden wij aangeteekend, dat het kanaal van *Saramacca*, voor middelmatige vaartuigen, bevaarbaar werd gesteld.

Inmiddels werd door het Britsch Bestuur tot Gouverneur aangesteld de Schildknaap *Charles, Baron van Bentinck.*

Deze hooge ambtenaar kwam op den 4den Mei 1809 in *Suriname* en aanvaardde het bestuur.

De kolonisten vonden in *Bentinck* hetgeen zij in den Brigadier-Generaal *Hughes* verloren hadden.

Bentinck, een afstammeling van een oud Hollandsch geslacht, een man van hoogen adel, begaafd met vele

kundigheden en voortreffelijke eigenschappen, minzaam, voorkomend, menschlievend, evenmin hoogmoedig op zijne aanzienlijke geboorte, als op den hoogen rang, dien hij bekleedde, en de uitgebreide magt, welke hem was toevertrouwd, won spoedig aller harten, en dwong onwillekeurig een ieder tot achting en toegenegenheid. Hij nam ook in persoon al de fortificatiën in oogenschouw en versterkte ze, zooveel achtte.

Met de bevredigde *Aucaner-negers*, die, uithoofde de hun toegezegde geschenken niet behoorlijk werden uitgereikt, ontevreden waren geworden en bezorgdheid verwekten, werd den 21sten September 1809 een vernieuwd vredesverdrag aangegaan, waarbij aan hen werd toegestaan de doorvaart langs de *Marowyne*, door de *Wana-kreek, Cottica* en zoo vervolgens tot *Paramaribo*, ten einde in het vervolg langs dien weg, in plaats van door de *Sara-kreek*, hunne produkten af te brengen; tevens werd hun bepaaldelijk aangewezen, bij welke plantages zij, op hunne reizen, mogten aanleggen.

Het uitblijven van Engelsche koopvaardijschepen veroorzaakte in den aanvang van 1810 weêr groot gebrek aan provisien. Wat hier nog in voorraad was, werd tot ongehoorde hooge prijzen verkocht. Ten einde aan dezen drang van omstandigheden eene andere wending te geven, werden premiën, op het invoeren van levensmiddelen, uitgeloofd.

Wij moeten hier een oogenblik stilstaan, mijne lieve vrienden, en een' blik werpen op de gebeurtenissen in *Europa*, die op de belangen van *Suriname* een' merkbaren invloed hebben uitgeoefend.

Generaal *Napoleon Bonaparte*, vroeger als Consul

der Fransche Republiek bevestigd, werd den 18^{den} Mei 1804 tot erfelijken Keizer van *Frankrijk* verklaard. Zijn invloed op de zaken der *Bataafsche Republiek* was ongemeen groot. Op den 26sten April 1804 werd de *Constitutie* van dat gemeenebest veranderd en aan het hoofd daarvan *Jan Schimmelpenninck* tot Raadpensionaris gesteld. Dit duurde echter niet lang, daar de Keizer van plan was, óf *Holland* bij *Frankrijk* in te lijven, óf het tot eene erfelijke regering van zijne familie te maken; en reeds in den aanvang van 1806 werd *Louis Bonaparte* Koning van *Holland.*

Na den slag van *Jena* (1806), werd de Keizer meester over bijna het geheele vasteland van Europa, en ondernam nu, *Engeland* te bedwingen. Het Engelsche Rijk werd in staat van blokkering verklaard, terwijl alle invoer van goederen uit *Engeland* en van produkten uit de Engelsche bezittingen verboden werd. Dit systhema, het Continentaal- (vasteland) stelsel genoemd, was zeer nadeelig voor *Engeland*, want, uit gemis aan vertier, moesten de Engelsche fabrieken stilstaan, de koloniale voortbrengselen alle waarde verliezen, en de Britsche scheepvaart en zeemagt allengs vervallen. Doch, terwijl hierdoor de Engelsche goederen van het vasteland van Europa geweerd werden, vonden zij gelijktijdig eenen weg in *Zuid-Amerika*, dat, door zich van *Spanje* en *Portugal* af te scheuren, geheel afhankelijk van den Engelschen toevoer gemaakt werd. Niettemin bleven alle goederen, inzonderheid de koloniale voortbrengselen, in *Engeland* opgehoopt, en dit bragt de grootste nadeelen te weeg. De Surinaamsche planters, die verpligt waren, hunne produkten naar *Engeland* te verzenden, laden onder zulke omstandigheden onnoemelijke schade.

Louis Bonaparte had zich verzet tegen het aannemen der Fransche Douanen, die de Keizer naar *Holland* gezonden had, om tegen den invoer van Engelsche goederen en koloniale voortbrengselen te waken. Dit gaf aanleiding tot groote tweespalt tusschen hen beiden, waarvan het gevolg was, dat *Louis Bonaparte* de kroon nederlegde, en *Holland*, door den Keizer, op den 9^{den} Julij 1810, met zijn groot rijk ward vereenigd.

Gij kunt hieruit van zelf, lieve kinderen, de oorzaken nagaan, die den bloei der kolonie verhinderden, niettegenstaande de Engelsche schepen van hier groote ladingen uitvoerden. - De meeste eigenaren zochten hunne plantages te verkoopen, doch te vergeefs, want niemand wilde, in zulk eenen staat van zaken, bezittingen hebben, waarvan de produkten niet te gelde konden worden gemaakt. Men begon nu de plantages te sloopen en de daartoe behoorende slaven uit de hand of in publieke veilingen te verkoopen.

Dit nam in 1810 en 1811 zoo zeer toe, dat de Regering dit, den 20sten Mei 1811, ten strengste verbood.

In het jaar 1810 ondervond de Hervormde Gemeente een uitstekend bewijs van belangstelling des Gouverneurs. In vroegere jaren werd door die gemeente, in de bovenzaal van het Hof van Policie, godsdienstoefening gehouden; doch het getal harer leden was zoo zeer toegenomen, dat deze zaal hen niet meer kon bevatten. Men maakte toen gebruik van het kerkgebouw der Luthersche gemeente, hetwelk in den jare 1744 gesticht was. Eindelijk vormde men het plan om eene eigene kerk te bouwen. - *Bentinck* bepaalde toen dat *een derde* der kosten dezer nieuwe Hervormde Kerk, waarvan het geheel op drie honderd duizend

gulden was begroot, uit de Souvereins of Koningskas zou worden verstrekt.

Om de ontbrekende fondsen te erlangen, werd er eene openbare geldleening, onder waarborg van het Gouvernement, aangegaan. Deze kwam zeer spoedig tot stand, daar vele kapitalisten en voogden van deze gelegenheid gebruik maakten, om hunne gelden en die hunner pupillen, op eene zekere wijze, tegen behoorlijke renten te beleggen.

Op den 21sten Junij 1810 werd door *Bentinck* de fondamentssteen gelegd, waarbij vele plegtigheden plaats vonden. De opbouw van deze kerk werd opgedragen aan den kundigen Architect *Johannes van Zeyl*, die zich dan ook op de voortreffelijkste wijze van zijne taak gekweten heeft. De koepelvormige kerk, waarvan het dak op acht fraaije pilaren rustte, prijkte met een sierlijk orgel en een schoonen wenteltrap, die naar de toren leidde. Op den 29sten Mei 1814 werd deze tempel plegtig ingewijd.

Bentinck, die in alles het belang der kolonie trachtte te bevorderen, mogt haar niet lang geschonken blijven. Op den 8sten November 1811 werd hij tot hooger leven geroepen. Zijn overlijden dompelde de ingezetenen in den diepsten rouw, daar men hem hoogschatte en beminde. Ter nagedachtenis van dezen Gouverneur, werd, in den jare 1814, in hetzelfde bedehuis, tot welks opbouw hij zoo krachtdadig had medegewerkt, eene prachtige graftombe van wit marmer opgerigt. Dit pronkstuk van beeldhouwkunde stelde eene treurende vrouw bij het graf van haren echtgenoot voor.

Op den dag van *Bentincks* overlijden, gaf de Kommandant *Pinson Bonham* kennis van zijne aanvaarding

van het Bestuur, onder den titel van fungerende Luitenant-Gouverneur.

Pinson Bonham, luitenant-gouverneur a.i. 1811-1816.

De koloniën werden, ofschoon ten koste van het rijk, gedurig met troepen overstroomd. Ook hier beyond zich eene talrijke militaire magt, eene sterke afdeeling van het 16de en eene van het 64ste regiment infanterie, vroeger door *Bonham*, als Brigadier-Genereal, gekommandeerd.

Behalve zijne militaire Aides de Camp, benoemde *Bonham* vier voorname burgers, die deze betrekking moesten bekleeden en den rang van Luitenant-Kolonel verkregen.

De persoon van den Gouverneur was voor de burgers ongenaakbaar. Zijn Secretaris *John Martyr* verleende audiëntie aan allen, wier belangen eene mondelinge mededeeling vereischten; slechts dan, wanneer het den Gouverneur behaagde, van den seinpaal op het Gouvernementsplein, de vlag te doen waaijen, mogten de burgers zich bij hem vervoegen. Door den invloed, welken *Bonham* bij het Hoogbewind in *Engeland* bezat, veranderden allengs verscheidene van de oude instellingen en gebruiken. Posten en ambten, welke men hier vroeger niet kende, werden geschapen. Aan het hoofd van sommige takken van bestuur werden hoog aanzienlijke personen in *Engeland* geplaatst, die de waarneming dezer betrekkingen aan zoogenaamde Gedeputeerden opdroegen. De aanstelling der Gede-

puteerden werd aan den Gouverneur overgelaten, die meest daartoe Engelschen of Engelsch-gezinden koos.

Andere hooge betrekkingen werden ook aan dusdanige personen opgedragen, zoodat de oude kolonisten, hoe geschikt ook, verdrongen werden: slechts ten aanzien van de Hoven van Policie en Civile Justitie werden de voorschriften van het Octrooi opgevolgd.

Doch, mijne lezers! hoezeer in schijn hoogst aanzienlijk als in vroeger dagen, verloor het Hof van Policie in wezenlijkheid allengs de magt en het gezag, welke het eertijds bezat, want *Bonham* was, in den volsten zin des woords, alleenheerscher. Hij regeerde met eene onafhankelijke magt, doch trachtte den hoogmoed der Raden van Policie zooveel mogelijk te vleijen, door de opening en sluiting van het Hof met de meeste plegtigheid te doen vergezeld gaan. De Raden werden, onder het gebulder van het geschut der forteres *Zeelandia*, met sierlijke koetsen, van hunne woningen afgehaald, en naar het Gouvernementshuis en van dáár naar het raadhuis gebragt. Geheel *Paramaribo* was dan op de been, om dien fraaijen optogt te aanschouwen. Het gemeen vervrolijkte zich, doch de nadenkenden zagen den spot in, welken men met onze vertegenwoordigers dreef.

Men was overtuigd dat de vergaderingen slechts plaats hadden, om de besluiten van den Gouverneur te doen goedkeuren. *Bonham* werd zoo zeer gevreesd, dat men niet durfde ondernemen om het misbruik, dat hij van zijn gezag maakte, tegen te gaan.

De Raden, op wie men het grootste vertrouwen had gesteld, hadden reeds te veel toegegeven, en zuchtten nu over het verlies van hunne voormalige magt

en grootheid, waarvan zij slechts eene nietige schaduw behouden hadden.

In dien zelfden tijd tastte eene ernstige ongesteldheid den oud-Gouverneur *Friderici* aan. Niemand veronderstelde, dat zijn einde zoo nabij zijn zoude. Doch op den 11^{den} October 1812 werd een ieder diep getroffen door de droeve mare van zijnen dood. De vader der armen en hulpbehoevenden, de weldoener der kolonie, de algemeen beminde man, hoewel sedert 10 jaren buiten openbare betrekking, de man, die zelfs zijne vijanden achting en eerbied inboezemde, de man wiens ijzersterk gestel kogels noch vermoeij enissen schaden konden, betaalde den tol aan de natuur. Daar *Bonham* wist, hoe hoog de afgestorvene in de achting der ingezetenen had gestaan, oordeelde hij het raadzaam, al de plegtigheden in acht te doen nemen, welke men verschuldigd was aan den hoogen rang, door *Friderici* vroeger bekleed. Het lijk werd des avonds op een paradebed ten toon gesteld en den volgenden dag, met de vereischte eerbewijzen, naar de laatste rustplaats geleid. Het graf werd met een' witten marmersteen gedekt. Later vereenigden zich verscheidene ingezetenen en bragten eene aanzienlijke som bijeen, welke zij besteedden tot het oprigten van een prachtig gedenkteeken, ter eere van dezen zoo verdienstelijken man. Dit gedenkteeken stelde eene doodkist voor, waarbij een grenadier stood te weenen. Het was geplaatst ter linkerzijde van den preêkstoel in het kerkgebouw der Hervormde gemeente, dat den 21sten Januarij 1821 door de vuurramp vernield geworden is.

Intusschen gingen de belangen van *Suriname* zeer achteruit.

Gedurende het jaar 1812 werden nieuwe belastingen geheven, en de heffing van de ouden voortgezet.

De scheepvaart was gestremd; de hooge vrachten, welke daardoor ontstonden, en de groote kosten der assurantiën deden de prijzen van alle buitenlandsche goederen stijgen, en die der inlandsche dalen. Echter was er veel geld in omloop, namelijk, papieren- of kaartengeld, want gouden of zilveren muntspeciën zag men niet meer.

De eigenaars der verbondene plantages, waarvan de hypotheekhouders in *Holland* of *Engeland* woonden, stonden onder het onmiddellijk bedwang van *Frankrijk*, en waren in de grootste verlegenheid, dat de hypotheken opgevorderd zouden worden, en daar zij ze niet aflossen konden, hunne plantages onder *sequestratie* gebragt zouden worden. Gelukkig echter werd hierin voorzien door het Britsch Gouvernement, hetwelk alle geregtelijke opeisching ten strengste verbood en te dien aanzien eene bepaalde schorsing van betaling verleende.

In het jaar 1813 werd bier bekend gemaakt, dat de Prins-Regent besloten had, om over alle plantages, goederen enz., toebehoorende aan personen, woonachtig in *Frankrijk* of in *Holland*, staande onder de magt van *Frankrijk*, te benoemen *John Bent*, als ontvanger en bestierder van wege de kroon, om de zaken met en benevens de koloniale agenten te besturen; met last aan hen, om *Bent*, bij zijne aankomst, terstond in het medebeheer van alles te stellen, hem rekening en verantwoording van hun gehouden bestier te geven, en hem tevens in het bezit te stellen van alle, goederen, obligatiën, hypotheken en wat dies meer zij. Ook

werd er bepaald, dat voor zooverre, met onderlinge overeenkomst, sommige administrateuren in het dagelijksch beheer van eenige plantages blijven mogten, niets geschieden mogt zonder zijne voorkennis en toestemming.

Aan den eenen leant meenden de eigenaren, dat zij daardoor in hun regi van eigendom en beheer gekrenkt werden, en aan de andere zijde werd den administrateuren een' gevoeligen slag toegebragt.

De handelaren, die de benoodigheden aan de plantages afleverden, werden door dat besluit niet minder getroffen, daar *Bent* vergezeld zoude worden door zekeren *William Benjamin Mac Namara*, die de bevoorregte kooper en verkooper van den ontvanger zoude zijn.

Dit besluit was naauwelijks bekend gemaakt, of de belanghebbenden vereenigden zich en kwamen overeen, hierover een adres aan den Gouverneur in te dienen. Men wist wel, dat hij het niet zou *kunnen* of *mogen* intrekken, doch men wilds hem verzoeken de uitvoering daarvan, voor den tijd van een jaar, te schorsen, om daardoor de ingezetenen in de gelegenheid te stellen, hunne belangen aan den Prins-Regent voor te dragon, want zij vertrouwden, dat Z.K.H., na verkregen kennis van zaken, niet aarzelen zou, dezen maatregel op te heffen, en dit besluit buiten werking te brengen. Hoe nederig de toon ook ware, waarin dit adres gesteld was, hoe hartgrievend zij ook de omstandigheden aan den Gouverneur hadden voorgedragen, hunne poging miste ten eenenmale haar doel.

Bonham achtte zich door het adres gekrenkt, gekwetst; hij noemde de onderteekenaren oproermakers, terwijl hij hun, door zijn' Secretaris *John Martyr*, tot

mondeling antwoord liet geven, dat zij alien als *rebellen* verklaard, van hunne posten ontzet zouden worden, ingeval zij niet, binnen vier en twintig uren, ter Gouvernements Secretarie, hunne handteekening onder het adres kwamen of lieten doorhalen. Uit vrees dat aan deze bedreiging gevolg zoude worden gegeven, gingen de onderteekenaren near de Secretarie, of lieten aldaar hunne handteekening doorschrappen. Slechts twee, n.l. de regtsgeleerden *P.L. de Rives* en *Ph.J. Vlier*, weigerden dit volstandig, en hadden den moed af te wachten wat *Bonham* uitrigten zoude. Dit had ten gevolge, dat zij als oproermakers verklaard werden en hun, voorloopig, huisarrest opgelegd werd. *Vlier* liet toen den Gouverneur herinneren, dat hij andere openbare betrekkingen bekleedde, welke hem noodzakelijk geboden, buitens huis te gaan, daar hij lid was van *het Collegie van Commissarissen van kleine, vacerende over groote zaken*, en Majoor bij de burgerij (landweer). Het huisarrest werd toen veranderd in stadsarrest, onder borgstelling van *f* 10.000, hetgeen zeer spoedig tot stand kwam, want er was dezen regtsgeleerde zeer veel gelegen, om over zijne persoonlijke vrijheid, naar welgevallen, te kunnen beschikken.

Twee leden van het Hof van Policie werden, uit eene voordragt van een aantal persomen, als borgen gekozen. *Vlier* wilde toen naar *Engeland* gaan, om de algemeene aangelegenheden aan de voeten des troons voor te dragen, en was reeds voorzien van meer dan 200 aanbevelingsbrieven, doch moest van de reis afzien, daar *Bonham* weigerde hem een' pas af te geven. Niet lang daarna kreeg *Vlier* zijne borgtogt terug.

John Bent was onderwijl, in het begin van 1813, aangekomen. De belanghebbenden werden uitgenoodigd, om binnen den kortsten tijd, aan het besluit van den Prins-Regent te voldoen. Zoo als men verwachtte, was de koopman *Mac-Namara* medegekomen, en rijk voorzien van plantage-goederen. Ofschoon *Bent*, door eene minzame behandeling, het onaangename van zijne betrekking, zoo veel mogelijk, wilde goed maken, lag het echter in den aard der zaak, dat het hem geenszins gelukken konde. Er ontstonden zeer spoedig botsingen en oneenigheden tusschen hem en verscheidene belanghebbenden, waarvan het gevolg was: de veroordeeling tot gevangenisstraf van twee leden van het Hof van Policie, enz. Eerst na langen tijd hielden deze oneenigheden op.

Nu en dan werden nog door de zwarte jagers, onder bevel van dezen of genen officier, togten tegen de Marrons gedaan, die dan eens met een goed gevolg, dan weder vruchteloos afliepen. Tusschen 1812 en 1813 werd de Overste *van Nesselrode Hugenpoth*, aan het hoofd van een stark korps, naar *Boven Suriname* gezonden, om in de bosschen, achter den houtgrond *Florentia*, wegloopers op te sporen. De zwarte jagers waren, even als ten tijde van *Friderici*, vol geestdrift. Zij gingen in de bosschen, tusschen *Boven Suriname* en de *Marechals-kreek*, waar, volgens de bewoners aldaar, wegloopers-dorpen gevonden moesten worden. In plaats van kleine patrouilles tot verkenning uit te zenden, en vervolgens een' doelmatigen aanval te bewerkstelligen, liet *Nesselrode* des avonds op de horens blazen, hetgeen aanleiding gaf, dat de Marrons hunne dorpen verlieten, en verder de vlugt namen.

De zwarte jagers gingen het bosch diep in, wear

zij werkelijk de verlatene dorpen vonden. De Overste liet de dorpen vernielen en verbranden. Zyne onderhoorigen gaven hem toen den schimpnaam van *Sibiboesie* (boschveger), daarop zinspelende, dat hij, door het blazen op de horens, de wegloopers had weggevaagd.

Bonham liet in 1813 den zoogenaamden rijweg, van den landsgrond *Boniface* tot aan den weg van *Kwatta*, aanleggen.

Datzelfde jaar, lieve kinderen! heeft echter eene bijzonderheid opgeleverd, waaraan wij niet dan met dankbare erkentenis jegens de weldadige Voorzienigheid denken mogen. Het is namelijk de invoering der inënting met koepokstof, door den Engelschen geneesheer *Walther Caddell*, wiens nagedachtenis daarvoor in zegening bij ons blijven moet, en waardoor hij wel verdiend had, dat men hem een standbeeld oprigtte.

Hij is de eerste geweest, die de koepokstof heeft laten overkomen, daarvan gebruik gemaakt, en, in vereeniging met den toenmaligen stadsgeneesheer *Woelfing*, allerwegen verspreid heeft.

Woelfing bezat het grootste vertrouwen en den uitgebreidsten invloed onder de bevolking, vooral onder de mindere klasse, zoodat het hem spoedig gelukte, de daaromtrent bestaande vooroordeelen te overwinnen, en dit voorbehoedmiddel bij velen aan te wenden.

Men ontving hier, weinige dagen na het nieuwe jaar van 1814, het berigt, dat *Nederland*, op den 18^{den} November 1813, zich van de heerschappij van *Frankrijk* had losgemaakt -, dat de Prins *van Oranje* benevens zijne familie was teruggekeerd, en den titel van *Souvereine Vorst der Nederlanden* had aangenomen. Alles gaf aanleiding te hopen, dat weldra de vrede zoude

gesloten worden. Mijne woorden zouden te kort schieten, om u de blijdschap des volks af te schetsen, lieve kinderen! Die vreugde over de berigten der omwenteling en de gevolgen daarvan, liet zich algemeen blijken, en het was alsof ons staatkundig lot de gewenschte verandering reeds ondergaan had.

Van alle zijden verhief zich de kreet: '*Oranje boven!*' de burgers versierden zich met oranjelinten of kokardes. Men zag daarmede niet alleen inboorlingen en geboren Nederlanders, maar ook Engelschen; Franschen hadden aan het knoopsgat een oranjestrikje of eene kokarde aan den hoed. Gij zult vragen, kinderen, of *Bonham* dit duldde?

Hij koos de verstandigste partij om er zich, ten minste in schijn, niet over te bekreunen, want in dien tijd van algemeene geestdrift en opgewondenheid zou hij voorzeker niet met lammeren, maar met leeuwen te doen gehad hebben. Men zou elken maatregel van geweld, met geweld tegengegaan hebben.

Intusschen was er op den 13^{den} December 1813 een voorloopige vrede en vriendschap met *Engeland* en de Nederlandsche provinciën gesloten, waarin zeker artikel voorkomt, dat schepen, behoorende aan Staten in vriendschap met Z.M. den Engelschen Koning, vrijen toegang in zijne havens zouden hebben. Dit gaf ten minste de hoop, dat de gemeenschap met de *Nederlanden* spoedig hervat zoude worden. Doch hetgeen bijdroeg om de algemeene vreugde te vergrooten, was de aankomst van verscheidene Engelsche koopvaardijschepen, welke vele provisiën medebragten, waardoor eene groote vermindering in de prijzen der koopwaren werd te weeg gebragt.

Op den 8sten Junij 1814 werd door *Bonham* bekend

gemaakt, dat het Z.B.M. had behaagd, uit aanmerking der groote gebeurtenissen, onlangs in *Europa* voorgevallen, de Commissie van den ontvanger en bestierder van buitenlandsche eigendommen op te schorsen, met last op *John Bent*, om de eigendommen, welke onder zijn bezit mogten gekomen zijn, aan de zaakgelastigden der belanghebbenden weêr over te geven.

Tegen het einde van December werd men in *Suriname* aangenaam verrast, door de aankomst van het Nederlandsch koopvaardijschip *de Surinaamsche Vrienden*, Kapitein *Cornelis Kraay*. Dit schip bragt eene aanzienlijke lading levensmiddelen, dranken, enz. mede. Bij de overeenkomst tusschen de Europesche Mogendheden op den 13^{den} Augustus 1814 gesloten, was bepaald, dat *Suriname* aan *Nederland* zoude teruggegeven worden; evenwel moesten verscheidene zaken vooraf gaan, zoodat men, bij de aankomst van Kapitein *Kraay*. nog niet wist, wanneer de overgave zoude plaats hebben.

Eindelijk werden de zaken in Europa, voor zoo verre de belangen der kolonie daarbij betrokken waren, geregeld. De Souvereine Vorst der *Nederlanden*, Prins van *Oranje Nassau*, werd verheven tot Koning der *Nederlanden* en Groothertog van *Luxemburg;* de Belgische provinciën werden bij de Noord-Nederlandsche gewesten gevoegd, terwijl bij de gewijzigde grondwet bepaald werd, dat de Koning, bij uitsluiting, het Opperbestuur over de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen zou hebben.

Koning *Willem I* der *Nederlanden*, vaardigde in het zelfde jaar 1815 een Reglement uit, waarnaar de kolonie *Suriname* moest beheerd worden. Dit Reglement moest aan de Ingezetenen bekend gemaakt worden,

zoodra de benoemde Gouverneur het bestuur van den Engelschen Landvoogd zou overgenomen hebben.

Bij dat Reglement werden de bestaande Hoven en Collegiën, belastingen, enz., gehandhaafd, en voor zoo verre, gedurende het Engelsch Bestuur, veranderingen waren ingevoerd, werden de zaken terug gebragt zoo als ze vóór het jaar 1795 geweest waren.

Het Octrooi verviel dus van zelf.

Op het einde der Engelsche regering was de toestand der zaken in *Suriname* aan den eenen kant gunstig, aan de andere zijde bedroevend.

Bonham had, met eene vaste hand, de geldmiddelen des lands geregeld en op een' zeer goeden voet gebragt. Bij zijne optreding aan het Bestuur, in November 1811, was er een gering bedrag geld in de Koningskas aanwezig, maar daarentegen vele schulden aan te zuiveren. Hij liet een streng onderzoek naar het beheer van 's lands gelden doen, en men ontdekte een tekort in de koloniale kas van ruim *vijf honderd duizend gulden*.

Bonham ontnam den schuldigen ambtenaren hunne posten, en nam maatregelen om een goed beheer te verzekeren. Het gevolg daarvan was, dat reeds, op het einde van 1812, het tekort niet alleen gedekt werd, maar dat er een zuiver overschot van bijna *honderd duizend gulden* in kas aanwezig was.

Het bestuur over de geldmiddelen werd nu eindelijk geregeld en voortgezet. De uitkomst daarvan was zoo gunstig, dat van tijd tot tijd aanzienlijke sommen aan het Britsch Gouvernement werden overgemaakt, en zelfs in 1814, voor eene som van *honderd vijftig duizend gulden* aan papieren geld vernietigd. Dit wekte het algemeen vertrouwen zoo zeer op, dat de wissel-

koers, die in 1811 tot *f* 48 voor een pond sterling was gestegen, nu tot *f* 25 daalde.

Deze gunstige toestand had grooten invloed op den handel, die nu, meer dan vroeger, werd uitgebreid. De koopwaren, welke in menigte werden ingevoerd, vonden gereede koopers, want de verdiensten waren hoog, en de ambachtsman zag zijn' arbeid ruim beloond.

In alle standen der maatschappij heerschten tevredenheid, opgewektheid en levenslust, doch de welvaart, die zich allerwegen vertoonde, verlokte velen tot buitensporige uitgaven, waarvan zij later de wrange vruchten hebben moeten plukken.

De stad *Paramaribo* deelde in de voorregten van den algemeenen overvloed. Hare breede, meestal met oranjeboomen beplante, straten prijkten met schoone gebouwen, die gedurig vermeerderd werden; en eenige grachten en opene pleinen gaven haar eene frischheid, die, met de alomheerschende zindelijkheid gepaard, de gezondheid in hooge mate bevorderde. De huizen, meestal van hout opgetrokken, waren bijna allen van tuinen voorzien. Dit laatste was inzonderheid het geval op *Combé* (de thans in verval geraakte 1e Buitenwijk), alwaar de ruime erven verrukkelijke bloem- en moestuinen ter aanschouwing boden.

Ook de erven aan de *Wanicastraat*, door de voorname ingezetenen tot plaatsen van verlustiging ingerigt, waren van bloeijende tuinen voorzien. Alles had een behagelijk voorkomen en boeide het oog van den wandelaar. - Weinig had men toen kunnen denken, dat eene vuurramp boven het hoofd der schoone stad hing, om later vernieling over haar uit te storten.

De landbouw had zich, gedurende het Engelsche bestuur, goed staande gehouden; het districkt *Nickerie*

was jaarlijks in bloei toegenomen. De produkten der kolonie, welke vóór dien tijd aan de handelkantoren in *Holland* moesten worden verzonden, werden gedurende de Britsche regering, naar *Engeland* afgescheept, of in *Suriname* verkocht. Dit laatste vond, tijdens den oorlog, gedurig plaats. Daardoor was er veel geld hier en werd er ook veel verteerd.

Zij, wier plantages, wegens voorgeschoten gelden, in Holland verbonden waren, doch ten wier behoeve, bij de koloniale wet van 26 Junij 1812, alle vervolging, wegens schulden aan buitenlanders, was geschorscht, schenen aan geene afdoening meer te denken, maar baadden zich in den algemeenen overvloed. De Engelschen, mild in hunne voorschotten, verleenden daarbij een onbepaald crediet aan landbouw en handel, zoodat men hier een onbezorgd leven leidde, alsof er nimmer een omkeer te duchten zou zijn. Eindelijk werden de plantage-eigenaren op eene gevoelige wijze uit hunnen slaap wakker geschud, toen de kolonie op nieuw aan haren regtmatigen gebieder moest worden overgegeven.

De Engelschen drongen toen aan op betaling van hunne gedane voorschotten. De schuldeischers in *Holland*, wier vorderingen, door onaangezuiverde renten, aanmerkelijk waren aangegroeid, eischten voldoening. De produkten mogten niet langer hier verkocht, maar moesten onmiddellijk aan de kantoren in Nederland verzonden worden. Welk eene verandering van zaken! De landbouw ondervond belemmeringen, de handel kreeg een' geweldigen schok, de wisselkoers steeg, het papieren geld daalde in waarde.

Ziedaar, lieve kinderen, eene korte schets van den toestand der kolonie, toen zij door de Engelschen

verlaten, en aan het gezag van Nederland terug gegeven werd.

Ten einde deze overgave voor te bereiden, moesten de Engelsche bezettingen op de verschillende posten afgelost worden. Daartoe werd de tweede afdeeling schutterij (de kompagnies kleurlingen) aangewezen. Deze namen den last welwillend op zich, zonder daarvoor eenige belooningen te eischen, en bewezen daardoor hunne gehechtheid aan het Huis van Oranje en hunne trouw aan het Vaderland.

Hollandsche regering. Willem Benjamin van Panhuys, gouverneur-generaal. Mr. Cornelis Reinhard Vaillant, gouverneur-generaal a. i. 1816-1822.

Van Panhuya was vroeger hier Raad in het Hof van Justitie, hij had in 1813 de kolonie verlaten. In *Europa* gekomen zijnde, begaf hij zich weder in militaire dienst en werd door de fortuin zoodanig begunstigd, dat hij zich, in het najaar van 1815, met den rang van Generaal-Majoor, tot Gouverneur van *Suriname* verheven zag.

Den 16^{den} Januarij kwam hier een Nederlandsch eskader aan, onder bevel van den Admiraal *van Braam*, die den Gouverneur *van Panhuys* geleidde, benevens eenige Hoofdofficieren en eene genoegzame bezetting, om de Britsche troepen te vervangen. Er werd eenigen tijd vereischt, om de noodige schikkingen en regelin-

gen te maken, zoodat de kolonie en hare onderhoorigheden, eerst op den 27sten Februarij 1816, door *van Panhuys* werd overgenomen.

De overgave ging met eene plegtigheid gepaard, die een' diepen en aangenamen indruk verwekte. Het was namelijk het langzaam nederhalen van de Engelsche vlag, die aan een' seinpaal, op het midden van het Gouvernementsplein, woei, terwijl de geliefde *Nederlandsche driekleur*, onder het jubelend gejuich der toegevloeide bevolking, en het gebulder van het geschut, statig werd opgeheschen, en, ten top genaderd, sierlijk wapperde.

Bij eene proclamatie van dienzelfden dag, ontsloeg *Panhuys* alle Civile en Militaire ambtenaren, benevens de verdere ingezetenen van *Suriname*, van den eed van getrouwheid aan den Koning van *Groot-Brittannië*, en vestigde de heerschappij van den dierbaren Vorst van *Nederland*, als wiens Vertegenwoordiger hij was opgetreden.

Het onmiddellijk gevolg daarvan was eene bedanking en eene nieuwe benoeming der beide Hoven, hetgeen terstond een' gewigtigen omkeer veroorzaakte.

Behalve de verandering in het personeel der Leden van de Hoven en de Hoofdambtenaren, bleef alles op den ouden voet, overeenkomstig de voorschriften van het Regeringsreglement. Slechts maakte *van Panhuys* eenige bepalingen ten opzigte van onderscheidene belastingen, terwijl hij beval om naatkwkeurige staten van plantages, slaven, enz. in te dienen.

De kosten der verdedigingsmiddelen, waarvan de kolonie vroeger voor de helft vrij was, en gedurende het Britsch Bestuur door dat Gouvernement gedragen werden, kwamen nu uitsluitend voor rekening van de kolonie.

De Gouverneur *van Panhuys* gaf aan het Ministerie te kennen, dat *Suriname* volkomen in staat was, om in zijne behoeften te voorzien en uit eigene middelen de ambtenaren en de militaire magt te onderhouden.

De Hoofdambtenaren werden hooger bezoldigd dan vroeger. De geheele administratie kreeg andere wijzigingen. In plaats der oude eenvoudige inrigtingen, werd eene andere instelling ingevoerd, waartoe eene menigte ambtenaren noodig was. Deze kwamen dan ook, in grooten getale, uit het moederland, werden op onderscheidene kantoren geplaatst en moesten op kosten der kolonie bezoldigd worden.

Het lidmaatschap van het Hof van Civile Justitie, hetwelk vroeger om de eer werd waargenomen, werd door het nieuwe Bestuur ook aan bezoldigde ambtenaren opgedragen.

Het papieren- of kaartengeld bleef nog altijd bestaan, doch verloor allengs zijne waarde; dit bragt ons land nog meer achteruit. Het Hollandsch geld deed 10% *agio* of opgeld, dat wil zeggen, dat men voor *f* 100 Hollandsch geld, *f* 110 papieren- of kaartengeld geven moest. Dit opgeld nam van lieverlede toe en bereikte eindelijk eene hoogte van *twee honderd en tien ten honderd*, zoo als gij later hooren zult.

Ter bevordering van het Lager Onderwijs, hetwelk, door de komst van den verdienstelijken Onderwijzer *Johannes Vrolijk*, in 1809, belangrijke verbeteringen had ondergaan, werd in het jaar 1816 uit *Nederland* als hoofdonderwijzer uitgezonden, de kundige Onderwijzer *Corstiaan Aart Batenburg*, die zich tot nu toe, met innige belangstelling, op het onderwijs der jeugd

heeft toegelegd, en zich den eernaam van *Nestor* heeft waardig gemaakt

In April 1816 rigtte de Weleerwaarde Heer Ds. *Masman*, Predikant der Hervormde gemeente, kort na zijne aankomst, in vereeniging met verscheidene ingezetenen, eene afdeeling der *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen* op, welk Departement ruim 29 jaren te *Paramaribo* heeft bestaan.

Weinige dagen na de inhuldiging van het nieuwe hof overleed de Generaal *van Panhugs*, op den 9^{den} Julij 1816. Zijn stoffelijk overschot werd, met al de eerbewijzen aan zijnen hoogen rang verschuldigd, in het Kerkhof *de Nieuwe Oranjetuin*, ten grave geleid. Dit bestuur heeft dus al te kort geduurd, om met juistheid te kunnen oordeelen, of de kolonie daarbij gewonnen of verloren zoude hebben.

Mr. *Cornelis Peinhard Vaillant* nam, na het overlijden van *van Panhuys*, het bestuur a.i. over.

Gedurende zijne regering werden vele belangrijke besluiten uitgevaardigd, maar ook vele droevige gebeurtenissen ondervonden. De rampen, die *Suriname* eenigen tijd later zouden treffen, begonnen met ligte schokken van aardbeving, welke op den 17^{den} September 1816 des voormiddags ten 11 ure, den 9^{den} December van dat jaar, des namiddags ten 4 ure, en den 23sten December 1817, des namiddags ten één ure, zich deden gevoelen, doch gelukkig geene schade te weeg bragten.

Den 19^{den} Mei 1817 werd, voor het eerst, eene wet tot regeling van het Onderwijs ingevoerd, en eene Commissie voor het Schoolwezen benoemd, aan wier hoofd twee Raden van Policie geplaatst waren.

Volgens deze wet moesten de scholen verdeeld worden in *middelbare* en *lagere*. Van de laatste bestonden er *toen* twee wél-ingerigte; langzamerhand werden zij vermeerderd, en thans mogen wij bogen op *twee en twintig* scholen van lager onderwijs, waaronder drie *Stads-armenscholen*. Dikwijls heeft men pogingen aangewend ter verkrijging van *middelbare* scholen, doch te vergeefs; de middelen des lands schijnen dit niet toe te laten. Van daar dat men verpligt is, de kinderen naar *Europa* te zenden, wanneer men verlangt en de middelen bezit, om hunne opvoeding en hun onderwijs uit te breiden.

In 1818 werd er weêr voor eene aanzienlijke som papieren- of kaartengeld gemaakt, terwijl de belasting op het zegel met een tiende verhoogd werd.

Gij zult zeggen, dat ge van niets anders hoort, dan van belasting-verhooging, niet waar, kinderen, doch dit ging veelal zoo, hoewel bij het regerings-reglement uitdrukkelijk bepaald was, dat men 's Konings goedkeuring vernemen moest, alvorens, zelfs in buitengewone omstandigheden, nieuwe belastingen te heffen of oude te verhoogen, en daarbij tevens verboden was, om tot het maken van papieren geld te besluiten.

In weerwil van de daartegen bestaande bepalingen, duurde de stille invoer van Afrikanen voort. Eindelijk werd den 28sten December 1818 's Konings besluit afgekondigd aangaande het verbod op den invoer van slaven. Om dien menschonteerenden handel zooveel mogelijk tegen te gaan, werd er in het traktaat tusschen *Nederland* en *Engeland* bepaald, dat elk schip waarop de slavenhandel gedreven werd, aangehouden zoude worden, en tevens dat er in de kolonie een

gemengd geregtshof zoude worden opgerigt, zamengesteld uit een getal regters en arbiters van beide Staten, door hunne Souvereinen te benoemen. Dientengevolge kwamen dan in *Suriname*, den 20sten October 1819, twee Engelsche Commissarissen aan, die, even als de Secretaris, van wege hun eigen Gouvernement bezoldigd werden.

Behalve andere nuttige verordeningen betreffende het huishoudelijk bestuur, was het verbod om plantages te sloopen en de slaven afzonderlijk te verkoopen, reeds lang in de vergetelheid geraakt. Vele slaven van opgebrokene of afgesloopte plantages werden naar andere Staten overgebragt, zonder dat daartoe de toestemming van het bestuur verzocht werd. Dit liep op het laatst zoo hoog, dat de Gouverneur *Vaillant* zich verpligt vond, den 7den September 1819, aan de hieromtrent bestaande wetten te herinneren.

In den aanvang van het jaar 1819 werd de kolonie aan eene vreesselijke epidemie prijs gegeven, door het overbrengen der kinderpokken. In de maand Mei woedden zij allerhevigst. De inënting, door Dokter *Caddell* in 1813 ingevoerd en door andere geneesheeren toen verspreid, was sedert eenige jaren geheel verwaarloosd.

Deze vreesselijke ziekte sleepte eene ontzaggelijke menigte ten grave. De Gouverneur zond naar *Cayenne* om koepokstof te erlangen, en ofschoon daarvan veel gebruik gemaakt werd, zoo was de maatregel te laat genomen, om de woede der ziekte te kunnen beteugelen. Oppassers voor de lijders waren niet te verkrijgen, terwijl de grootste zorg moest gedragen wor-

den voor het behoorlijk ter aarde bestellen der lijken, opdat de besmetting niet erger wierde.

Het gemis aan geschikte hospitalen en verblijfplaatsen, waar de lijders konden gebragt en verzorgd worden, vermeerderde het kwaad. Alles moest binnen de stad blijven, terwijl op de plantages duizende slaven door den dood weggemaaid werden. Eerst in Augustus werd men meester van de ziekte, of liever had zij uitgewoed.

Men berekende het aantal daaraan gestorvene slaven op 15,000 zielen, wier waarde, naar den toenmaligen koopprijs, op ten minste negen millioen Nederl. gulden werd geschat.

Daarom lieve kinderen, is het van de tegenwoordige geneeskundige Commissie zéér prijsselijk, dat ze zich zoo veel moeite geeft, om de inënting der koepokstof te onderhouden, en krachtig aandringt, dat men van dit heilzaam middel gebruik make. *Suriname* heeft in 1819 de verwaarloozing daarvan zeer duur betaald.

Menigeen, wiens bezittingen alleen in slaven bestonden, en die van de vruchten van hunnen arbeid leefde, werd niet slechts van zijn eigendom, maar ook van zijn bestaan beroofd en tot armoede gebragt. Daarbij kwam, dat er in het jaar 1819 zulk eene schaarschheid van levensmiddelen bestond, vooral wat de bananen betreft, dat menigeen schier niet wist, hoe hij zich van het onontbeerlijk' voedsel, op eene eerlijke wijze, zoude kunnen voorzien.

Ter naauwernood was men dit alles te boven gekomen, of gevaren van een' anderen aard bedreigden de bevolking. Ernstige geschillen tusschen de burgerij en de militairen, ter oorzake van het deballoteren van

den officier *Louta*, in de Surinaamsche Sociëteit, deden, op den 28sten November 1819, bijna een' geduchten opstand ontstaan, die gelukkig, door eene krachtvolle tusschenkomst van den Landvoogd, werd afgewend.

De Gouverneur *Vaillant* kwam in persoon in de Societeit, eischte den Luitenant *Ampt* den degen af, zond de andere officieren naar het fort *Zeelandia* in arrest, en voorkwam daardoor droevige tooneelen, die anders zouden hebben plaats gehad. In het volgend jaar echter ontstond er, ten gevolge van dit voorval, een nieuwe twist tusschen de jagers van het garnizoen en de burgerwacht (schutterij), die zoo hevig liep, dat er drie achtereenvolgende avonden (21, 22 en 23 November) alarm geslagen werd. De wachten werden verdubbeld en de burgerij bleef al dien tijd onder de wapenen.

Gij kunt u voorstellen, lieve kinderen, dat dit eene algemeene opschudding veroorzaakte.

De militairen vielen de burgers (kleurlingen) verscheidene malen aan, doch werden door hen dapper afgeweerd. Eindelijk, door de vastberadenheid der burgerij, hielden de militairen af, en zoo liep dit voorval zonder verdere nadeelige gevolgen ten einde.

Nu moet ik u met eene treurige gebeurtenis bekend maken, welke het dierbare *Suriname* in den aanvang van het jaar 1821 trof.

Zondag den 21sten Januarij, nadat men de kerken verlaten had, des namiddags ten half twee ure, werd men hevig verschrikt, door het geroep van *brand!* Deze ontzettende vuurramp ontstond in een achtergebouw van het huis, bewoond door den ontvanger *Thomas*, aan het Gouvernementsplein. De vlammen

sloegen over in het naaste huis, hetwelk ongelukkiger wijze voorzien was van een' grooten voorraad pik, teer, terpentijn enz., waardoor het vuur verschrikkelijk toenam. De vlammen, door den wind over het ruime plein aangewakkerd en voortgedreven, legden het voornaamste gedeelte der stad in de asch. In weerwil van alle pogingen en middelen, werd men den brand niet eerder meester, dan op den middag van den 22sten Januarij daaraanvolgende, terwijl de puinen verscheidene dagen daarna nog smeulden en rookten.

Bijna vierhonderd huizen en welvoorziene koopmans-magazijnen, in het aanzienlijkste gedeelte der stad gelegen, werden vernield; de koepelkerk der Hervormde gemeente met haren prachtigen preêkstoel, haar fraai orgel en andere kostbare monumenten en sieraden; het gebouw, alwaar de zittingen van het Hof van Policie en Criminele Justitie werden gehouden; het weeshuis, de Roomsche kerk, de landswaag, het tooneelgebouw in de Keizerstraat, enz. werden eene prooi der vlammen. Het verlies, door deze ramp veroorzaakt, werd geschat op *zestien millioen* Hollandsche gulden: ook zijn er belangrijke handschriften, die niet met geld te betalen waren, vernield.

Gij kunt u voorstellen, lieve kinderen, hoe ellendig de toestand der inwoners was. Hoe velen waren er niet, die op den morgen van den 21sten Januarij de godsdienstoefening bijgewoond hadden, en om hunne bezittingen als rijk en gelukkig geacht werden. De nacht was nog niet ingevallen, toen velen van hen alles verloren en genoegzaam tot armoede geraakt waren.

De Surinaamsche weldadigheid blonk, te midden en nà die vreesselijke ramp, in al hare grootheid uit.

Nogtans was het geleden verlies te groot, dan dat de hand der voorkomende broederliefde het geheel konde lenigen, dan dat de bijstand van buiten het kon herstellen, dan dat vlijt, nijverheid en arbeidzaamheid het geheel konde doen verdwijnen.

Veertig jaren zijn reeds sedert heen gevloden en nog bestaan er tallooze sporen dier geduchte vuurramp.

Zóó werd dan hetgeen onze voorzaten overwonnen, en in weerwil hunner weelde en pracht, en van hunne opofferingen ten behoeve van het land, tot de nakomelingschap overgebragt hadden, in den tijd van 24 uren, door de woedende vlammen vernield.

Zeer weinige kooplieden hebben een klein gedeelte hunner goederen kunnen redden. Eenige hunner stelden de geredde goederen tegen inkoops-prijzen, ten dienste van het algemeen, verkrijgbaar, en deden zelfs geregelde uitdeelingen aan de hulpbehoevenden. Gezegend zullen zij zijn, die edele zielen, die, in weerwil van hunne groote verliezen en schaden, het weinige dat met de grootste moeite aan de woedende vlammen ontwoekerd was, aan de behoefte hunner medeburgers ten offer bragten.

Zulk een offer is Gode welgevallig. Het staat niet slechts geschreven in de gedenkrollen der geschiedenis van *Suriname*, maar het is ook den Almagtige bekend, die zulke daden niet onvergolden laat.

De Gouverneur *Vaillant* trof het zeer ongelukkig, dat er zoo vele rampen onder zijn bestuur voorvielen, niet waar, lezers?

Gedurende den brand, wendde hij, door zijne tegenwoordigheid, door zijne krachtige toespraak, alles aan, om de pogingen te ondersteunen, welke tot blussching

of tot beteugeling der uitbreiding van den brand werden in het werk gesteld, waarin hij ook gevolgd werd door verscheidene autoriteiten. De bluschmiddelen waren toen in zeer slechten staat. Ook waren de soldaten, schepelingen, slaven, enz., wier hulp men zeer behoefde, beschonken, door de verschillende soorten van dranken, welke zij in de brandende gebouwen vonden, en waarvan zij, in woeste losbandigheid, misbruik maakten.

Vaillant liet zoo spoedig mogelijk 's lands magazijnen van levensmiddelen voorzien, en die aan de armen uitdeden; tevens benoemde hij eene Commissie om verdachte woningen te onderzoeken, daar men te regt veronderstellen kon, dat er van de algemeene ontsteltenis misbruik gemaakt en er veel geroofd zou zijn; hetgeen dan ook niet zonder goed gevolg afliep.

De Landvoogd gaf van deze ramp dadelijk kennis aan het Departement van Koloniën. Z.M. *Willem I* benoemde daarop eene Commissie tot het inzamelen van liefdegiften voor de noodlijdenden in *Suriname*, die door den brand tot behoefte vervallen waren, en naarmate die liefdegiften ontvangen werden, keerde de Regering het bedrag daarvan aan de hulpbehoevendsten uit.

Behoudens de regten der eigenaren tot schadeloosstelling, werd de herbouw verboden van eenige gedeelten der stad, die tot pleinen en markten werden aangewend.

De kerkeraad der Luthersche Gemeente bood, met de grootste hartelijkheid, het kerkgebouw van deze Gemeente den Hervormden aan, waarvan dan ook met erkentelijkheid werd gebruik gemaakt.

Terwijl de stad *Paramaribo* in asch was gelegd en

hare puinhoopen de treurigste herinneringen opwekten, werd in hetzelfde jaar 1821 door de slaven in het distrikt *Nickerie* een geduchte opstand tegen hunne meesters beraamd, welke echter werd verijdeld door het verraad van een' trouwen dienaar. De schuldigen werden gevat en daarna te regt gesteld.

Vaillant verzocht en verkreeg eervol ontslag uit de hooge waardigheid, welke hij bijkans zes jaren onder ons had bekleed.

De zorgelijke toestand der kolonie, tengevolge van de verschillende rampen, moge zijne schouders wel zwaar beladen hebben, doch hoogst waarschijnlijk zou hij meer nut gesticht, meer in het voordeel der volkplanting gehandeld hebben, ingeval hij op het vertrouwen der burgers grooteren prijs had gesteld.

Abraham de Veer, generaal-majoor, ridder, enz., enz. gouverneur-generaal. 1822-1828.

Den 1sten April 1822 gaf *Vaillant* het bestuur over aan den Generaal-Majoor *Abraham de Veer*, een man van beproefde trouw en braafheid, een man, die van moed en standvastigheid, in de hagchelijke omstandigheden, de doorslaandste bewijzen had gegeven.

Deze Gouverneur dacht men, zou den dageraad van een' beteren morgen voor *Suriname* doen aanbreken. Hij kon wel de geledene schade en verliezen niet in eens herstellen, maar met eene krachtige hand het gezonkene opgerigt en het nedergedrukte opgebeurd hebben.

De toestand van zaken was, bij zijne komst aan het

bestuur, zeer netelig. De landskassen waren uitgeput en de kolonie in schulden gedompeld. Zijn voorganger had zich verpligt gevonden eene geldleening aan te gaan, om daaruit benoodigde openbare gebouwen te bekostigen. Onder deze behoorde de Lands-waag, waarvan de Gouverneur *de Veer* de eer genoot, kort na zijne aankomst, en wel op den 9^{den} Julij 1822, den eersten steen te leggen.

Het ergste, waaronder de kolonie gebukt ging, was de dagelijksche achteruitgang van de waarde der eigendommen, door de steeds toenemende rijzing van den wisselkoers, en de daarmede gepaard gaande daling van het kaartengeld.

Gij weet, kinderen, dat sedert eene reeks van jaren het papieren geld het eenige betalingsmiddel was. Dit geld verloor, hoe langer hoe meer, zijne waarde. De reden hiervan was, dat meestal de produkten naar *Holland* moesten verzonden worden, zoodat de kooplieden verpligt waren, zich van wisselbrieven te bedienen, om hunne schulden in het moederland te voldoen. De kolonie was sedert de herstelling van de Nederlandsche scheepvaart en handel op *Suriname*, jaarlijks overladen geworden met allerlei soort van goederen, welker bedrag men op verre na niet betalen kon met de enkele hoeveelheden der produkten, welke hier verkrijgbaar waren.

De veelvuldige aanvragen om wisselbrieven gaven aanleiding tot verderfelijke speculatiën aan de zijde dergenen, die daarover te beschikken hadden.

Reeds in 1819 begon men, bij inschrijving, wissels te koop aan te bieden voor de hoogste agio (opgeld). Toen reeds was het tot 150 ten honderd gestegen. In 1821 was de verhouding *f* 182 Surin: tot *f* 100 Nederl. Courant.

Nu werd den 8sten Maart 1822, krachtens 's Konings besluit, bepaald, dat de landsregten op den uitvoer van produkten naar het moederland, in wisselbrieven zouden worden betaald, met vrijlating aan het Gouvernement, om die wisselbrieven in de kolonie te verkoopen, of aan het *Departement voor het publiek Onderwijs, de nationale Nijverheid en de Koloniën* op te zenden, en voor een gelijk bedrag op dat Departement af te geven; welke bepaling 29 October 1824 uitgestrekt werd tot het hoofdgeld der plantage-slaven en het lastgeld van schepen in het Rijk te huis behoorende. Het Gouvernement begon toen ook zijne wisselbrieven bij inschrijving te verkoopen. Onderscheidene vroeger aangegane overeenkomsten, zoo ook geregtelijke vervolgingen, hadden nog meer plantages onder het beheer van Hollandsche handelhuizen gebragt, zoodat de beschikbare produkten hier hoe langer hoe schaarscher werden.

Dit alles gaf aanleiding tot eene trapswijze verhooging van den wisselkoers en, als gevolg daarvan, eene gestadige vermindering der waarde van het kaartengeld.

Om aan deze onzekerheid van den geldelijken staat der kolonie een einde te maken, werd bij Koninklijk besluit bepaald, dat met den 1sten Januarij 1827, het Nederlandsche Muntstelsel te *Suriname* in werking zou gebragt worden.

Op den 26sten October 1826 bragt de Gouverneur-Generaal dat besluit ter kennis van de bevolking, met bepaling dat de inwisseling van het kaartengeld tegen eene nieuwe papieren munt, bestaande in bankbiljetten der Algemeene Maatschappij tot bevordering van volksvlijt te *Brussel*, ten bedrage van *Twee millioen, vier honderd duizend gulden*, en *vier honderd duizend*

gulden aan zilveren en koperen pasmunt, zou plaats hebben in verhouding van *drie honderd tien gulden* Surinaamsch tot *honderd gulden* Nederlandsch.

Deze vermindering van het Surinaamsche kaartengeld, hetwelk, in vroegeren tijd, gelijk aan Hollandsche waarde was uitgegeven, en zelfs in het laatst der vorige eeuw hooger dan klinkende muntspecie werd gewaardeerd, bragt aan den bloei en de welvaart van *Suriname*, zoo als ligt te begrijpen is, lieve kinderen, den geweldigsten schok toe.

Sedert de laatste jaren had de suikerkultuur eene groote ontwikkeling verkregen.

Stoomwerktuigen hadden vele waterwerken vervangen, hetgeen den voortreffelijksten invloed uitoefende. Verscheidene katoenplantages hielden zich over het algemeen vrij goed staande, terwijl de koffijplantages echter in verval geraakten.

Niettegenstaande het verbod tegen den slavenhandel, zoo als ik u vroeger vertelde, kinderen! werden ten behoeve der plantages vele Afrikanen ter sluik ingevoerd. De wijze waarop toenmaals de opgave van slaven aan het Gouvernement gedaan werd, maakte het zeer gemakkelijk voor een ieder, zich van dien sluikhandel te bedienen.

Men gaf namelijk, bij den aanvang van elk jaar, de slaven op, welke men had; de vermeerdering of vermindering, welke binnen het jaar plaats vond, werd destijds niet opgegeven. Om dit te verbeteren werden nieuwe bepalingen omtrent de inrigting der slavenregisters ingevoerd, en strengere vervolging bevolen tegen degenen, die zich aan slavenhandel mogten schuldig maken. De Gouverneur *de Veer* handhaafde getrouw

deze verordeningen, hoewel het hem dikwerf onaangenaamheden berokkende.

Zoo werd in 1823 zekere Franschman, *Fromentin* genaamd, ontdekt, die hier Afrikanen had verkocht, terwijl hij eenige slaven overgehouden had, waarmede hij bezig was de nabij de stad gelegen plantage *Belwaarde* te bebouwen. De Regering gebood een streng onderzoek.

Fromentin ingedaagd zijnde, maakte zich bij tijds weg; men heeft nooit van hem iets meer vernomen.

In de maand September 1823 werd de brik *la Légère*, waarop slavenhandel gedreven werd, ter hoogte van onze kust, aangehouden door den Engelschen Kapitein (later Admiraal) Sir *Thomas Cochrane*. Hij leverde dit schip aan onzen Gouverneur uit, om de zich daarop bevindende slaven in vrijheid te stellen.

Terstond hierna werden de Bevelhebber van de brik, *Pierre Poussin*, en de Super-Carga, *Jean Marie Bled*, voor het Hof van Policie en Criminele Justitie vervolgd, wegens overtreding van de wetten op den slavenhandel. Dewijl het vaartuig te *Nantes* was uitgerust, van Fransche papieren voorzien was, en de slaven niet ontscheept geweest waren, werd door het Gouvernement besloten, om het schip naar eene der Fransche bezittingen te sturen.

De Kapitein-Luitenant ter zee *J.W. van Rijn*, Kommandant van het oorlogschip *de Kemphaan*, werd hiermede belast, en den 8sten Januarij 1824 verlieten beide vaartuigen de reede van *Paramaribo*. Doch, op de hoogte van de plantage *Jagtlust*, geraakte *la Légère* vast, waardoor men verpligt werd, het anker te laten vallen. Dienzelfden nacht ontsnapten *Poussin* en *Bled*, met het grootste gedeelte der slaven.

Na vergeefsche pogingen aangewend te hebben, om de Afrikanen op te sporen, werd dit voorval aan de ingezetenen bekend gemaakt, met verbod om *Poussin* of *Bled* huisvesting te verleenen, terwijl een embargo gelegd werd op alle schepen en vaartuigen, met uitzondering van de Nederlandsche schepen in het Rijk te huis behoorende, na behoorlijk onderzoek bij hun vertrek.

De moeite door den hoogbejaarden Gouverneur, niettegenstaande de ongunstige weêrsgesteldheid, in persoon in het werk gesteld, had ten gevolge dat *Bled*, één der schepelingen en 269 der weggevoerde slaven, gevangen werden.

Het embargo werd toen den 24sten Januarij 1824 opgeheven.

De zaak werd vervolgens voor het gemengd Geregtshof tot wering van den slavenhandel behandeld. Bij een vonnis van dat Hof zijn die negers vrijverklaard geworden.

Twee jaren later ontdekte men weêr gesmokkelde Afrikanen op de plantage *à la Bonne Heure*, die ook door het gemengd Geregtshof vrijverklaard werden.

Deze voorvallen bragten te weeg, dat Z.M. de Koning *Willem I*, bij besluit van 6 Julij 1825 bepaalde, dat degenen, die zich aan den slavenhandel zullen schuldig maken, gestraft zullen worden met eene geldboete van tienduizend gulden Nederl., met eerloosverklaring en opsluiting voor den tijd van vijftien jaren.

Nu werd men ook verpligt, om alle vermeerderingen of veranderingen, welke nà het indienen der jaarlijksche opgaven, onder de slaven plaats vonden, binnen eenen bepaalden tijd op te geven, terwijl geene

openbare handelingen, van welken aard ook, ten opzigte van slaven, vermogten te geschieden, tenzij men konde bewijzen, dat ze op de slavenregisters ingeschreven waren. Van dien tijd af hoorde men niet meer van het ter sluik aanbrengen en verkoopen van Afrikanen.

In den nacht van den 11^{den} op den 12^{den} April 1825 ontstond er brand aan boord van het zeer fraaije Nederlandsch koopvaardijschip *Willem de Eerste*. Ongelukkigerwijs sloeg het vuur over tot het schip *Betsy*, hetwelk digt bij het andere schip lag, en, ondanks de grootste inspanning der schepelingen, niet had kunnen afdrijven, zoo als de overige ter reede liggende schepen gedaan hadden. Beide brandden dus geheel af.

Den 20sten September 1825 en 19 Februarij 1826 gevoelde men hier ligte schokken van aardbeving; het was nog al zeer gelukkig, dat ook deze zonder gevolg bleven, en dat *Suriname* niet van die zijde hare rampen zag vermeerderen.

Op den 11^{den} October 1825 kwam, voor de eerste maal, eene stoomboot op onze reede aan. Zij was eene Fransche, *Caroline* genaamd, onder het bevel van den Heer *Louvrier*. Zij kwam uit het naburige *Cayenne*.

Op den 24sten Mei 1827 mogten wij ons eerst verheugen met de komst van een stoomschip uit de Nederlanden, genaamd *Curaçao*, Kommandant *Mol*.

In den nacht van den 25sten Februarij 1827 ontstond er brand ten huize van *R. Offerra* in de Keizerstraat,

nabij het kerkgebouw der Nederduitsche Israëlitische gemeente; door tijdig aangebrag te hulp, werden slechts drie huizen eene prooi der vlammen.

Na al hetgeen gij gehoord hebt, kinderen! zult gij thans gereedelijk gelooven, dat de armoede en behoefte der mindere klasse zeer was toegenomen. De onmogelijkheid waarin zij zich bevond, de kinderen eenig onderwijs of opleiding te verschaffen; - het onvermogen om, in geval van ziekte, de vereischte geneeskundige hulp te erlangen; - het gemis aan een burgergasthuis; - de moeijelijkheid om alle kinderen op de stads-armenschool te plaatsen, en het ontoereikende der fondsen van het Gouvernement en der Kerkgenootschappen, waren zoo vele drangredenen, om naar middelen uit te zien, ten einde dien bedroevenden toestand, zooveel de omstandigheden dit gedoogden, te verbeteren. Daartoe gaf het volgende eene gereede aanleiding.

De menschlievende geneesheer *Martinus Maurits Alexander Coupyn* deelde namelijk, op zekeren avond, aan vier zijner vrienden een door hem beraamd plan mede, om, ter gemoetkoming zijner minvermogende stadgenooten, kosteloos, geneeskundige hulp aan behoeftige zieken te verschaffen; waartoe hij voornemens was, eene openbare aankondiging te doen. Dit plan werd door zijne vrienden eenparig goedgekeurd en toegejuicht.

De regtskundige *Nicolaas Gerrit Vlier*, die daarbij tegenwoordig was, deed dadelijk het voorstel aan *Coupyn*, om hem en de anderen te vergunnen, zich bij hem aan te sluiten, door geldelijke hulp hiertoe bij te dragen. *Coupyn* nam dit voorstel met graagte aan.

Deze twee, benevens *Samuel Ferdinand Flu, Jan Carel Stuger* en *Johannes Cornelis Muller Az.* bespraken de zaak met bedaard overleg, besloten aan het plan eene grootere uitbreiding te geven, en ontwierpen toen de grondslagen tot de oprigting der *Surinaamsche Maatschappij van Weldadigheid*, die op den 28sten November 1827 tot stand kwam.

De edele menschenvrienden, die deze schoone inrigting in het leven hebben geroepen, werden krachtig ondersteund door de toetreding tot leden van een groot aantal ingezetenen van allerlei rang en stand, tevens aangemoedigd door den Gouverneur, die hen van het zegelregt vrij stelde, en hun de vergunning gaf om de benoodigde geneesmiddelen, tegen inkoopsprijzen, in 's lands hospitaal te doen bereiden.

Gedurende meer dan drie en dertig jaren heeft deze Maatschappij op de loffelijkste wijze aan hare bedoeling beantwoord. Nog steeds gaat zij voort om, volgens hare instellingen, noodlijdenden bij te staan, opvoeding, onderwijs en zedelijkheid aan te kweeken en te bevorderen bij hen, die anders daarvan ten eenenmale zouden verstoken zijn. Deze Maatschappij heeft later ook eene spaarbank opgerigt, die de heilzame strekking heeft, om niet slechts voor den nijveren en vlijtigen arbeidsman den gespaarden penning te bewaren, maar ze, op eene doelmatige wijze, te doen vermeerderen.

Op den stand van zaken in het algemeen, viel in het jaar 1827 niet veel te roemen.

Verscheidene omstandigheden, gevoegd bij het gewigt der zware lasten waaronder men hier zuchtte, deden de belanghebbenden in Holland, op aandrang

der kolonisten, besluiten, verscheidene memoriën aan den Koning in te zenden, waarvan het gevolg was, dat Z.M. op den 16den October 1827 den Generaal-Majoor *van den Bosch* tot zijnen Kommissaris-Generaal voor de Nederlandsche W.I. Bezittingen benoemde, om als 's Konings vertegenwoordiger in die gewesten, den staat van zaken na te gaan, en de noodige voorzieningen te doen plaats grijpen.

Aller hoop en vooruitzigt was dan ook op den Kommissaris-Generaal gevestigd. Van een' man, met zulk eene uitgebreide magt bekleed, kon en mogt men niet anders verwachten, dan krachtdadige hulp en redding uit den dringenden nood. Hij zou *Suriname*, uit zijn verval, tot eenen beteren staat brengen.

Op Maandag 28 April 1828 knalden de twee kanonschoten, welke de aankomst van het lang verwachtte schip, van den man, die ter redding der ingezetenen gezonden was, aankondigden. De geheele bevolking kwam op de been.

Tusschen drie en vier uur des namiddags liet het schip zijn anker vallen. De Kommissaris-Generaal begaf zich aan wal, en werd met de grootste eerbewijzen en de uitbundigste toejuichingen ontvangen.

Op het eiland *Curaçao*, alwaar hij het eerst geweest was, had men het lot der kolonie reeds gedeeltelijk beslist. De onderscheidene Nederlandsche W.I. Bezittingen werden onder een eenig Hoofdbestuur gebragt, in *Suriname* te vestigen, en de Schout-bij-nacht *Paulus Roelof Cantz'laar*, toenmaals Gouverneur van *Curaçao*, tot Gouverneur-Generaal benoemd.

Deze Landvoogd zou *Curaçao* verlaten, onderwijl de Generaal *van den Bosch*, *St. Eustatius* bezocht.

Den 4den Mei kwam de Gouverner *Cantz'laar* hier

aan, en werd met de meeste eerbetooning ontvangen.

Den 17den Mei 1828 verleende de Kommissaris, in opvolging van 's Konings last, eervol ontslag aan den Generaal-Majoor *de Veer*, als Gouverneur dezer kolonie, terwijl den 20sten dier maand *Cantz'laar* de hooge waardigheid van Gouverneur-Generaal der Nederlandsche W.I. Bezittingen aanvaardde.

De Generaal-Majoor *de Veer* trad dus, na onderscheidene hooge betrekkingen, in dienst van den Staat der Nederlanden, en gedurende meer dan zes jaren, die van Gouverneur dezer kolonie bekleed te hebben, van het staatstooneel af. Hij vestigde zich op zijn landhuis aan de voorstad *Zeelandia.*

Als ambteloos burger leefde hij toen hier. Gehecht aan zijne bloedverwanten en eenige trouwe vrienden, maakte de omgang met dezen dan ook zijn grootste, zoo al niet zijn eenigste genoegen uit. Hij behield, tot het laatste van zijn leven, zijne opgeruimdheid, als ook de achting en toegenegenheid van de ingezetenen. Hij overleed op den 2den Februarij 1838.

Paulus Roelof Cantz'laar, schout-bijnacht, gouverneur-generaal van Suriname. Johannes van den Bosch, kommissaris des konings. 1828-1831.

Bijna drie maanden bragten de ingezetenen in de grootste spanning en allerlei verwachtingen door. Onderscheidene vereenigingen vormden zich, in welke men

memoriën en adressen ontwierp en vervolgens aan den Kommissaris toezond.

Men verzuimde niet, met kracht en nadruk, hem onder het oog te brengen de menigvuldige misbruiken, verzuimen, enz. welke in vele takken van algemeen bestuur waren ingeslopen.

Men vestigde zijne aandacht op den kwijnenden toestand van landbouw en handel; op het verval van de meeste takken van bestaan en vertier; op het gebrek aan nijverheid en algemeene volksvlijt, en de oorzaken daarvan; - de inwisseling van het Surinaamsche tegen het Nederlandsche geld; - de ondoelmatigheid der invoering van het Brusselsche bankpapier, welke plaats gevonden had op den 1sten Januarij 1827, vermits het grootste gedeelte daarvan reeds naar Holland was verzonden, waardoor groot gebrek aan gereed geld bestond, enz. enz.

Na zoovele belangrijke inlichtingen mogt men met regt op gunstige veranderingen hopen.

De tijd van den Kommissaris was uitermate beperkt, doch hij had zeer veel gehoord, en dat wel van verschillende zijden, zoodat er genoegzame gelegenheid tot toetsing bestond.

Den 21sten Julij 1828 werd het lot van een aantal ingezetenen, zoo men meende, ook van de geheele kolonie, beslist.

Het regeringsreglement werd door een nieuw vervangen, waarbij, onder anderen, aan alle vrije lieden, burgers dezer kolonie, om het even van welke godsdienst of kleur, gelijke burgerlijke regten toegekend en alle autoriteiten uitgenoodigd werden, om, door hun voorbeeld, de dienaangaande nog bestaande vooroordeelen tegen te gaan.

Tevens werd daarbij vastgesteld:

1. een Hooge Raad.
2. een Hof van Civile en Criminele Justitie.
3. een Gemeente-bestuur
4. een Regtbank van Kleine Zaken.

Het Hof van Policie en Criminele Justitie werd ontbonden en de leden eervol ontslagen.

Aldus verdween eensklaps het Hof van Policie met al zijnen luister en zijne magt. De wetgevende magt kwam nu in handen van den Hoogen Raad, aan welken het Gemeente-bestuur geheel ondergeschikt werd gesteld.

Om de groote kosten, welke uit die veranderingen ontstonden, te dekken, liet de Kommissaris-Generaal het terrein van *Voorzorg*, aan de *Saramacca*, tot eene suikerplantage aanleggen. De Lepreuzen werden toen van dáár naar *Batavia* overgebragt. Terwijl er met vlijt en ijver op *Voorzorg* gearbeid werd, en men reeds eene groote hoeveelheid akkers suikerriet en bananen geplant had, ontvingen de beheerders dezer inrigting het bevel om dien nieuwen aanleg op te breken en de slaven ter beschikking van het Gouvernement te stellen.

In dit jaar werd opgerigt de Maatschappij *tot bevordering van het Christendom onder de slaven en andere Heidensche bevolking*, onder Voorzitterschap van den Procureur-Generaal Mr. *E.L. van Heeckeren.*

De strekking dezer Maatschappij had tot grondslag een fonds te verkrijgen, hetwelk zoude dienen tot aankoop van vaartuigen en roeinegers, ten gebruike der zendelingen, om naar de plantages te reizen, en, bij uitbreiding van het fonds, het getal der Moravische Broeders te vermeerderen. Het zendingswerk gelukte bij uitnemendheid; den 21sten Julij van dit jaar werd

het tegenwoordig kerkgebouw hunner gemeente, hetwelk in 1827 begonnen was, plegtig ingewijd.

Na zijne zending volbragt te hebben, verliet de Kommissaris-Generaal *van den Bosch*, Suriname, op den 1sten Augustus 1828. Hoezeer de ingezetenen ook te leur gesteld waren, zoo door het invoeren van een nieuw belastingstelsel, als door de bezwaren, welke aan de kolonie, door de vereeniging van haar bestuur met dat der overige W.I. Bezittingen des Rijks, waren opgelegd, zoo stelden zij toch terstond het grootste vertrouwen in den Gouverneur *Cantz'laar*, en naarmate zij hem leerden kennen, erlangde hunne hoop meerderen grond voor eene gelukkige uitkomst.

De hooge militaire rang, dien hij bekleedde, en zijn indrukwekkend voorkomen boezemden een' eerbied in, die van lieverlede met achting werd gepaard, naar mate zijne voortreffelijke hoedanigheden, waaronder volstrekte onpartijdigheid en regtvaardigheid, zich ontwikkelden.

De onderscheidene wetsbepalingen, van 26 Augustus tot 31 December 1823 ingevoerd, strekken tot onwederlegbaar bewijs van de verzuimen, welke sedert een aantal jaren, onder de vroegere regeringen, in de verschillende takken van bestuur, waren ontstaan, doch tevens van den vasten wil des Landvoogds, om het belang van het algemeen te bevorderen.

Met het doel, kinderen! om den geldsomloop behoorlijk te regelen, den wissel zooveel mogelijk voor *agio* te bewaren, en de middelen te verschaffen om deze volksplanting in bloei en welvaart te doen toenemen, werd op den 9den Maart 1829 eene particuliere W.I. Bank opgerigt. Den 5den Junij daaraanvolgende

werden hare biljetten als koloniale munt gangbaar verklaard, waartegen verwisselbaar werden gesteld de biljetten der Brusselsche Maatschappij tot begunstiging van volksvlijt.

Op het einde van 1829 en het begin van 1830 werden aanzienlijke geldsommen aan verscheidene eigenaren van plantages in beleening gegeven, zoodat er toen een toereikend bedrag in omloop kwam. De bank trok vele wisselbrieven op het ministerie van koloniën en marine. De planters verwisselden de hunne bij de bank tegen korting, zoodat deze inrigting aanvankelijk aan de behoefte voldeed en in de toekomst veel beloofde.

In het begin van 1829 werden afdeelingen van onderscheidene Nederlandsche Maatschappijen, ook het Surinaamsch Landbouwkundig genootschap: *Prodesse Conamur*, opgerigt.

In dit zelfde jaar hadden vele invallen der Marrons plaats. Zij liepen den 5^{den} Maart de plantage *Welgetroffen* aan de *Surnaus-Kreek* af, en vermoordden den eigenaar *J.P. Weis*.

Op plantage *Argent Court* namen zij, in de maand Augustus, eenige slavinnen mede naar de bosschen, vielen vervolgens (16 October) op plantage *Nieuw-weergevonden* aan, terwijl zij alles zooveel mogelijk moordden en plunderden. De Directeur dezer plantage, *Cavellier*, redde zich nog bijtijds door de vlugt. De pogingen der patrouilles, welke tegen de wegloopers in het algemeen gezonden werden, leverden de beste gevolgen op.

Twee hunner Opperhoofden, benevens een aantal

ondergeschikten, kwamen in hunne magt. Verscheidene hunner dorpen werden vernield en verbrand, en zoo werd, tegen het laatst van November, de rust en veiligheid, vooral in de divisie *Thorarica*, door den moed en de volharding onzer burgers, krijgslieden en schutternegers, hersteld.

Op den 2^{den} Mei 1829 werden, door den Kapitein-Luit. *W.J. van Es*, Kommandant van Z.M. brik *de Valk*, ter onzer reede gebragt een veroverd kaperschip, met name *Generaal Dorego*, kapt. *Bariteaud*, en een door dien kaper prijs gemaakt schip, genaamd *Lèbre*, kapt. *Figièra*. Een langdurig regtsgeding werd ter deze zaak gevoerd, waarvan het vonnis eerst den 13^{den} October 1830 uitgesproken werd.

In het jaar 1830 vernam men hier het berigt van de Belgische onlusten. Dit gaf al spoedig aanleiding tot schorsing van de werkzaamheden der bank, waardoor dan ook eene trapswijze vermindering der biljetten ontstond, en de agiohandel op nieuw begon.

De toestand, waarin het Moederland toen verkeerde, is U, lieve kinderen, uit de Nederlandsche geschie denis bekend; het had geldelijke bijdragen noodig, om de buitengewone uitgaven, tot verdediging zijner regten en ter beteugeling van overmoed, te bestrijden. Allerwegen werden onderscheidene middelen beraamd en pogingen aangewend, om in de behoefte van Holland te voorzien. Ook hier bleef men niet in gebreke. Onze kolonie, hoe diep gedrukt, heeft daartoe *f* 10.000 bijgedragen.

De gezondheidstoestand van den Gouverneur *Cantz'*-

laar begon in September 1831 te wankelen. Hij trachtte, door afleiding en vermindering van werkzaamheden, zijne herstelling te beproeven, maar te vergeefs. Zelfs eene verwijdering van de hoofdstad, daar hij zijn verblijf hield op plantage *Ma Retraite* waar hij zich van alle bezigheden onthield, kon geene heilzame uitwerking te weeg brengen. Zijne ongesteldheid nam dermate toe, dat hij, in het begin van November 1831, het gezag en de werkzaamheden aan het Gouvernement-Generaal verbonden, gedurende zijne ziekte, aan den Procureur-Generaal *van Heeckeren* opdroeg.

Op den 15^{den} December daaraanvolgende vernam men, met diepen rouw en innig leedwezen, dat hij het tijdelijke met het eeuwige had verwisseld. Den 16^{den} December geleidde een talrijke stoet zijn stoffelijk overblijfsel naar het kerkhof *de Nieuwe Oranjetuin*, alwaar eene zerk van wit marmer zijn graf bedekt. Twee volle maanden droegen de ingezetenen uiterlijke teekenen van rouw, doch jaren lang beweenden zij in hunne harten den dood eens Landvoogds, die in alles bewees, het algemeen welzijn te behartigen.

Mr. Evert Ludolf Baron van Heeckeren, gouverneur-generaal a.i. later effectief. 1832-1838.

De Baron *van Heeckeren* had reeds een tiental jaren in deze kolonie doorgebragt; gedurende bijna zeven jaren den post van Raadfiskaal en ruim drie jaren dien van Procureur-Generaal bekleed. Deze hooge ambtsbetrekkingen hadden hem in de naauwste aanra-

king met de verschillende standen der koloniale maatschappij gebragt. Van alle hier gevestigde genootschappen, die een weldadig, nuttig of zedelijk doel hebben, was hij lid; van vele *werkend* lid of *Voorzitter*, Hij bezat daarbij meer dan dagelijksche bekwaamheden, en muntte uit door ijver en werkzaamheid.

Men koesterde dus veel verwachting van zijn bestuur. Den 19^{den} December 1831 aanvaardde hij a.i. het Gouvernement-Generaal der Nederlandsche W.I. Bezittingen. Verscheidene der aanzienlijke ingezetenen zonden een adres aan Z.M. den Koning, waarin zij verzochten om den Baron *van Heeckeren* in de hooge waardigheid van Gouverneur-Generaal te bevestigen, hetgeen dan ook op den 6^{den} Maart 1832 plaats vond, terwijl hem daarbij de rang toegekend werd van Generaal-Majoor.

Weinige maanden later trof de stad eene vreesselijke ramp. Op den 3^{den} September 1832, des avonds 11 ure, ontstond namelijk een hevige brand op den *Heiligeweg*. Vergeefsch waren alle pogingen tot blussching; de vlam breidde zich, door den wind voortgedreven, met ongemeene snelheid uit, zoodat weldra alle huizen aan den waterkant, van den hoek van den *Heiligeweg* af, tot aan de *Steenbakkerijstraat*, en aan de Zuidzijde van de *Maagdenstraat* eene prooi der vernieling werden. Daar er niet overal water bij de hand was, en de spuiten niet gebruikt konden worden, had men het alleen aan de groote vlugheid in het aandragen van water, en aan het omverbalen van vele brandende gebouwen te danken, dat men het overslaan der vlammen belette, en zoo werd eindelijk, tegen 4 uur in den morgen, de woede van het vuur getemperd, ofschoon er nog lang daarna de meeste vlijt en

behoedzaamheid moesten aangewend worden, eer men zich op alle punten geheel meester van den brand rekenen konde. Bij deze ramp werd het kerkgebouw der Luthersche gemeente, met al zijne gedenkteekenen, sieraden, enz., benevens de beide pastorijen en het diaconie- of armenhuis in de asch gelegd. Gij kunt nagaan, lieve kinderen! hoe vele menschen daardoor weêr in armoede en ellende vervielen. Doch nu ook vonden zij gereede hulp en ondersteuning in de liefdadigheid hunner medeburgers, welke bij deze ramp waren gespaard gebleven.

Dit ongeluk heeft aanleiding gegeven tot de verordening van 27 September 1832, om voortaan alle nieuw op te bouwen huizen, van welken aard ook, met pannen, tigchels of andere onbrandbare stoffen te dekken. Tevens werd verboden om sommige gedeelten van het afgebrande terrein te herbouwen. Sedert dien noodlottigen nacht, werd in onderscheidene gedeelten der stad, nu en dan, poging tot brandstichting ontdekt, die telkens, wel is waar in tijds werd gestuit, zonder evenwel de daders op het spoor te komen. Het gewigt der zaak en de hooge waarschijnlijkheid, dat, in meer dan éen geval, boosaardig opzet tot het gebeurde had aanleiding gegeven, schreven verdubbelde waakzaamheid en buitengewone maatregelen voor. Zoo werden premiën uitgeloofd voor het aangeven van brandstichters, zoo in het algemeen, als meer in het bijzonder van de schuldigen en hunne medepligtigen bij den brand van 3 September en volgende dagen. Men verkreeg de volkomene zekerheid van hetgeen vroeger als waarschijnlijk gehouden werd. Het bleek, namelijk, dat, zoo wel de eerste brand als de latere, opzettelijk en moedwillig was aangestoken.

Men heeft de misdadigers ontdekt, en, na een kort proces, op den 26sten Januarij 1833, teregtgesteld.

De zorgelijke toestand, waarin *Suriname*, in de laatste maanden van 1832, verkeerde, bepaalde zich niet slechts tot de vrees om have en goed, door brand en plundering, te verliezen: nog eene andere omstandigheid deed angst en vrees in de gemoederen ontstaan.

De vijandelijke maatregelen door *Engeland* en *Frankrijk* in dien tijd tegen *Nederland*, ter zake der Belgische aangelegenheden, ondernomen, moesten met regt de kolonie doen vreezen.

De terugkeerende koopvaardijschepen werden, op last der Britsche regering, in bewaring genomen. Van daar dat den 2den Januarij 1833 een embargo op alle reeds aanwezige en nog aan te komene Nederlandsche vaartuigen gelegd werd, tengevolge waarvan zij, zonder nadere order, de terugreis naar *Holland* niet mogten aanvangen.

De Gouverneur wendde nu alle pogingen aan, om *Suriname*, zoo al niet in staat van verdediging, toch in zoodanigen toestand te brengen, dat, ingeval van een' vijandelijken aanval, eene eerlijke Capitulatie in het algemeen belang der ingezetenen konde gesloten worden. Te dien einde werd de schutterij der stad versterkt, en aan hare leden garnizoens-dienst opgedragen, zoodat de verschillende compagniën dagelijks het fort *Zeelandia* bezetten moesten. Het militaire garnizoen werd, ter versterking der buitenposten, derwaarts overgebragt, terwijl de schepelingen der Nederlandsche vaartuigen het fort *Nieuw-Amsterdam*, bij afwisseling, betrokken.

De Hollandsche scheepvaart stond evenwel niet stil.

Vreemde schepen, door de Hollandsche huizen bevracht, kwamen hier aan, bragten de benoodigde goederen voor hunne plantages en namen de produkten ten behoeve van die handelshuizen mede. Voor hen, die met deze bevrachters in geene betrekking stonden, was het zeer nadeelig, dat zij voor de afzending hunner produkten geen behoorlijken uitweg konden vinden.

Zes maanden lang bleven de zaken op denzelfden voet. Toen het berigt ontvangen werd, dat tusschen *Nederland*, en *Frankrijk* en *Engeland*, de zaken eene gunstige wending genomen hadden, werd het embargo den 19^{den} Julij 1833 opgeheven.

Te midden dezer gebeurtenissen, kinderen! onderging de wijze van bestuur der kolonie eene groote verandering. Bij Koninklijk besluit van den 9^{den} Augustus 1832 werd een nieuw Reglement op het beleid der Regering in de kolonie *Suriname* vastgesteld, ter vervanging van alle andere van gelijken aard. Daardoor verviel, voor een groot gedeelte, de schepping van den Kom missaris-Generaal *van den Bosch*.

Het bestuur der Nederlandsche W.I. Bezittingen kwam nu, door de ontbinding van den Hoogen Raad, op den Gouverneur-Generaal alleen.

Aan den Gouverneur werd, voor zoo verre *Suriname* aangaat, de Koloniale Raad toegevoegd, bestaande uit:

den Procureur-Generaal,

den Administrateur van Financiën, en zes Leden, uit de eigenaren en Administrateuren van plantages te kiezen.

De werkzaamheden van het nu ontbonden Gemeentebestuur werden verdeeld onder den Gouverneur-Generaal,

den Procureur-Generaal,

de Kolonialen Raad en andere ambtenaren.

Het Hof van Civile en Criminele Justitie werd door het Geregtshof vervangen, en de Regtbank van Kleine Zaken door eene Commissie uit het Geregtshof.

Gij kunt beseffen, kinderen! welk eene reeks van werkzaamheden uit die veranderingen ontstonden, en hoevele wetten, in overeenstemming met het nieuwe Reglement, te voorschijn kwamen.

Na den brand van 3 September 1832, waardoor de beide Protestantsche gemeenten buiten het bezit van een bedehuis waren, en hunne bijeenkomsten in de benedenzaal der Loge *Concordia* hielden, trachtte men de beide gemeenten te vereenigen, doch deze bedoeling werd niet bereikt. Beide kerkbesturen wendden toen alle pogingen aan, om, door middel van vrijwillige bijdragen hunner lidmaten, ieder voor zich, een' tempel te stichten.

Aan de Hervormden werd een renteloos voorschot van *f* 20.000 uit 's lands kas toegestaan, hetwelk later door Z.M. Koning *Willem II* aan de gemeente is geschonken geworden. De fondaments-steen van de Hervormde kerk werd met groote plegtigheid, op den 5^{den} Februarij 1833 gelegd, en deze tempel den 5^{den} Julij 1835 ingewijd.

Het kerkgebouw der Luthersche gemeente werd op de oude muren opgetrokken, en reeds den 6^{den} Julij 1834 plegtig ingewijd.

De Roomsch-Katholijke gemeente, die, na den brand van 1821, hare godsdienstoefeningen gehouden had in het huis op den hoek van de *Zwartenhovenbrug* en *Wagenwegstraten*, kocht later het gebouw van het tooneel-

genootschap: de *Verrezene Phoenix* in de *Gravenstraat*, deed daaraan belangrijke verbeteringen, en herschiep het in een sierlijk bedehuis, hetwelk den 4^{den} Maart 1826 plegtig is ingewijd. In 1860 is deze kerk op nieuw betimmerd geworden en van een' schoonen voorgevel voorzien. - Voor de ongelukkige Melaatschen te *Batavia* aan de *Coppename*, heeft deze gemeente eene kleine kerk gesticht, toegewijd aan *St. Roch*, die op den 7^{den} Februarij 1836, plegtig ingewijd is geworden.

Daar er tegen het einde van 1833 aan den Gouverneur een plan was ingezonden om, bij wijze van proefneming, een zeker getal personen der vrije bevolking tot den landbouw op te leiden, werd dit plan in October 1833 ten uitvoer gebragt op de verlatene plantage *Voorzorg*, aan de *Saramacca*, waar het geduurd heeft tot 1835, als wanneer de nederzetting werd opgeheven. De grond *Voorzorg* werd later, met andere domeinen, in openbare veiling verkocht.

In Mei 1833 kocht de Part. W.I. bank hare eerste plantage, namelijk *Catharina Sophia* in *Saramacca*, die allengs door het Gouvernement zoo zeer is uitgebreid geworden, dat zij thans als eene der schoonste en vruchtbaarste der kolonie kan aangemerkt worden.

De uitvoer van houtwaren werd voorloopig van landsregten geheel vrij gesteld, en de onderlinge gemeenschap tusschen de Nederlandsche W.I. Bezittingen door eenige bepalingen bevorderd.

Op den 1sten April 1835 werd het vijftigjarig bestaan der Maatschappij *tot Nut van 't Algemeen*, plegtig gevierd. Bij die gelegenheid werden eereteekenen uit-

gereikt aan de slaven: *La Fleur* van den heer *Barend*, en *Lambert* van plantage *Johan en Margaretha*, die met gevaar van hun leven eenen drenkeling gered hadden.

Dergelijke belooning voor menschlievende zelfopoffering, werd van wege den Gouverneur toegekend aan *Adriaan Martinus van Stökel* en *Frederik Johannes Wenkebach*, beiden visschers van beroep.

Suriname ondervond in dat jaar eene bijzondere onderscheiding.

Ons land werd namelijk, op den 26sten Junij 1835, vereerd met een bezoek van Z.K.H. Prins *Willem Hendrik* der *Nederlanden*. De Prins werd op de plegtigste wijze en met de meeste geestdrift ontvangen.

De feesten ter zijner eere verdrongen elkander; de avondgezelschappen ten huize van den Gouverneur stroomden van bezoekers.

De Prins woonde, op den 3^{den} Julij, de feestelijke oprigting van het kerkgebouw der Nederduitsche Israëlitische gemeente bij; ook was Z.K.H., twee dagen later, tegenwoordig bij de plegtige inwijding der nieuwe Hervormde Kerk.

Men bragt den jeugdigen Vorstentelg op eenige plantages, welker toestand de algemeene klagten over verval en achteruitgang schenen te logenstraffen. Overal werd de Prins met uitbundig gejuich en op de luisterrijkste wijze onthaald. Zijn verblijf duurde slechts tien dagen, want reeds op den 6^{den} Julij verliet hij, met Z.M. fregat de *Maas*, onze reede.

In dien zelfden tijd werd het Gouvernements huis verbouwd. Dit gebouw, dat in vroegere jaren slechts een houten huis was, werd onder het bestuur van den Gouverneur *Carel Emilius Henri de Cheusses* (1730,)

van steen opgetrokken en vergroot, terwijl de benedengaanderij, in 1787, op last van den Gouverneur *Wichers* gebouwd is geworden; thans is het een wezenlijk sieraad der stad.

Op den 25sten Junij 1836 werd door *van Heeckeren* de eerste steen gelegd van het Stadhuis, op het Gouvernementsplein, waarin de verschillende landskantoren zijn geplaatst, en de zitting van het Collegie van Kleine Zaken wordt gehouden; dit gebouw is in 1841 voltooid.

Den 12^{den} December 1836 werd de eerste steen gelegd van de nieuwe steenenbrug over de *Sommelsdijcksche-kreek*, bij welke gelegenheid zij den naam kreeg van *Willemsbrug*.

Tot tegemoetkoming der minvermogenden, werden in dit jaar twee stads-armenscholen opgerigt. Twee jaren te voren, (21 November 1834) werd, ter vervanging der vroegere verordeningen, betrekkelijk het schoolonderwijs, een nieuw reglement op *het lager schoolwezen en onderwijs in de kolonie Suriname* uitgevaardigd. Deze wet bragt vele verbeteringen aan, en is tot nu toe in stand gehouden, ofschoon men algemeen den wensch hoort uiten, dat ze vervangen moge worden, door eene nieuwe, in overeenstemming met die op het lager onderwijs in *Nederland*.

Onder het bestuur van dezen Gouverneur hebben twee voorname togten tegen de Marrons plaats gevonden. De eene in 1833, onder kommando van den burger-adjudant *Kustner*, die vele vroegere ontvlugte slaven aan de eigenaren terugbragt, en de andere in September 1835, onder aanvoer van den burger-tweede Luit. *Monteccattini*. Het kamp der Marrons werd ont-

dekt en verwoest, terwijl velen stierven of in handen der patrouilles vielen. De burger-kapitein *Schmidtmer* had dezen togt voortreffelijk geregeld, en de manschappen onder bevel van *Monteccattini*, zoo vrijen als slaven, onderscheidden zich door moed, beradenheid en volharding. Na afloop van dezen togt, werden op eene plegtige wijze aan de gidsen en schutternegers belooningen uitgereikt. De belanghebbenden in het Moederland legden hunne erkentenis jegens den dapperen *Monteccattini* aan den dag, door hem eene *eeresabel* aan te bieden.

Eene groote ontevredenheid verwekte de uitvaardiging van een nieuw reglement voor de schutterij, op den 31sten December 1835. Bij de indeeling der leden, was daarbij een laakbaar onderscheid tusschen den eenen burger en den anderen voorgeschreven. De burgers bragten daartegen hunne regtmatige bezwaren in, doch de Gouverneur gaf daaraan geen gehoor.

Dit veroorzaakte bij velen groote ergernis, en er ontstond eene gisting in de stad, die van eenige ongeregeldheden vergezeld ging. *Van Heeckeren*, beducht voor een' opstand, liet het geschut van het fort *Zeelandia* tegen de stad rigten, doch de opgewondenheid bedaarde niet. Eindelijk gaf de Gouverneur aan wijzen raad gehoor en trok, bij publicatie van 31 Mei 1836, de artikelen der wet, die tot zooveel onaangenaamheden aanleiding hadden gegeven in, en wijzigde vele andere.

De gezondheidstoestand van den Baron *van Heeckeren* begon in 1838 te wankelen, en verergerde zoo zeer, dat hij ten laatste zich gedrongen zag, verlof te vragen, om eene reis naar het Moederland te doen,

van welke gelegenheid hij wilde gebruikmaken om de overige West-Indische bezittingen te bezoeken.

Op den 5^{den} Junij 1838 zeilde hij naar *Curaçao*, alwaar hij op den 15^{den} dier maand overleden is.

Philippus de Kanter, gouverneur-generaal a.i. [...] tusschen-bestuur.

1838-1839.

De toestand der kolonie, bij de overname van *de Kanter*, was, in vele opzigten, zeer zorgelijk. De steeds toenemende agio vervulde aller harten met de grootste bezwaren voor de toekomst, de ontvlugting van slaven had toegenomen.

Mr. *de Kanter* kenmerkte zich door regtvaardigheid en orde, en door de bezuiniging, welke hij bewerkstelligde. Reeds vroeger had hij, in weerwil van zijne hoogst moeijelijke betrekking van Procureur Generaal, de achting zijner medeburgers verworven, en deze, zoowel als het algemeen vertrouwen, nam zoodanig toe, dat velen, na het overlijden van den Gouverneur-Generaal *van Heeckeren*, den wensch uitten, dat het den Koning behagen mogt, hem in de waardigheid van Gouverneur van *Suriname* te bevestigen.

De Kanter trachtte den invoer van vee, dat hier te lande, zelfs tot *nu* toe, zoo schaars aanwezig is, aan te moedigen, door het vrij te stellen van inkomende regten; gewis een maatregel, welke met aller belangen overeenkwam.

Gedurende dit tusschen-bestuur heeft hij de voorstad *Zeelandia* aanmerkelijk verbeterd.

In November 1838 liet hij het *Messhuis* (een gebouw, in vroegere dagen, door de Engelschen tot eene societeit voor de Militaire officieren ingerigt,) dat met een' toren en eene klok prijkte, en thans dreigde in te storten, afbreken. Ten gevolge van het gemis dier klok, lieve kinderen! wordt, tot nu toe, des middags om 12 uren een kanonschot gedaan, ten einde den middelbaren tijd te doen kennen. Deze maatregel, waarmede op den 6^{den} December 1838 een aanvang werd gemaakt, is allezins nuttig, zoowel voor den arbeidenden stand, als voor de huishouding in 't algemeen, daar ze een ieder, hoe ver ook woonachtig, aan een belangrijk tijdpunt van den dag herinnert.

Meermalen hadden slaven gewigtige diensten aan het land bewezen, en van hunne trouw blijken gegeven, weshalve dan ook vele door het Gouvernement vrijgekocht waren. Evenwel waren er sommige eigenaren en beheerders, die tot den verkoop zich ongenegen hadden betoond, zoodat het Gouvernement de genotene diensten niet doelmatig beloonen konde. Om zich in het vervolg daartoe in staat te stellen, werd op den 8sten Februarij 1839 verordend, dat, in dusdanige gevallen, het Gouvernement het regt hebben zou, den slaaf voor den vrijdom over te nemen, tegen vergoeding van een door schatters te bepalen billijken prijs, echter de som van *f* 1200 niet te boven gaande. Kort hierna werd deze bepaling in toepassing gebragt.

De slaven *Kajuit*, van plantage *Frederikslust*, en *Kasper*, van de *Herstelling*, hadden meermalen patrouilles, in het opsporen van wegloopers-kampen, bijgestaan, en de wegloopers helpen bestrijden.

Thans hadden zij weder van hunne trouw aan den

lande blijken gegeven; derhalve werden zij door het Gouvernement, tegen schadevergoeding, overgenomen, en met den dierbaren schat van vrijdom begiftigd.

In Mei 1839 werd door Z.M. den Koning aan de Particuliere W.I. Bank een groot crediet verleend, om in het belang van den handel benuttigd te worden, doch naardien de gezamenlijke aanvragen naar wisselbrieven, waarvoor het crediet was verleend, zeer veel bedroegen, veroorzaakte de afgifte daarvan telkens eene groote belemmering.

Op den 11^{den} Januarij 1839, des morgens half zeven, werd alhier een vrij hevige schok van aardbeving gevoeld, die nagenoeg acht seconden duurde, zonder echter aan eenig gebouw de geringste schade te hebben veroorzaakt. De aardschuddingen deden zich, omtrent dien tijd, op bijna al de W.I. plaatsen gevoelen. Op *Martinique* hebben zij op den 9^{den} Februarij groote verwoestingen aangerigt, waarbij vele menschen het leven hebben verloren. Wij mogen dus, lieve kinderen, den Hemelschen Vader regt dankbaar zijn, voor de genadige bescherming, die Hij ons verleent.

Eene bijzonderheid, waarover de gansche bevolking verheugd was, vond plaats den 19^{den} Februarij 1839. Op dien dag werd namelijk, door de Noord-Amerikaansche schoener *Sailors Return*, kap. *James Finker*, van *New-york*, voor het eerst ijs hier aangebragt. Ge kunt u voorstellen, mijne vrienden, hoe iedereen nieuwsgierig was, dit bevrozen water, waarvan velen zich geen regt denkbeeld konden vormen, in onze heete luchtstreek te aanschouwen en te gebruiken.

Op den 15^{den} April 1839 beloonde het Departement *Paramaribo* der *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*, den persoon van *Fredrik Bijderhand*, voor zijne menschlievende zelfopoffering bij de redding van onderscheidene personen, die anders in de golven hun graf zouden gevonden hebben, op eene eervolle wijze, door de uitreiking van eene zilveren Medaille en eene som van vijftig gulden in geld.

Op het tijdstip toen *Bijderhand* deze edele daad had verrigt, was hij slaaf, doch had aanspraak op den vrijdom, zonder echter dien te kunnen verkrijgen, daar hij geene middelen bezat, ter voldoening van 's lands regten.

De fungerende Procureur-Generaal Mr. *P. Fiers Smeding* hiervan, bij het vernemen van het edelmoedig bedrijf van *Bijderhand*, onderrigt, droeg den Gouverneur a.i. voor, om, als een blijk van vereering van de zijde van het Gouvernement, aan *Bijderhand* de vrijdomsbrieven kosteloos uit te reiken, waarmede de waardige bestuurder zich terstond vereenigde.

De *Kanter* werd, na dertien maanden de teugels van het bewind te hebben gevoerd, vervangen door

Den schout bij nacht Julius Constantijn Rijk, gouverneur-generaal.

1839-1842.

De roem van den Schout-bij-Nacht *Rijk* werd, vóór zijne komst, door alle dagbladen vermeld, en gewis lieten zijne bekende voortreffelijke hoedanigheden, van zijne regering de heilrijkste uitkomsten verwachten Met hijgend verlangen werd hij derhalve in *Suriname* te gemoet gezien.

Op den 7^{den} Julij kwam deze Landvoogd hier aan

en werd met den meesten luister en onder luid vreugdegejuich ontvangen. De hartelijke toespraak, welke de Gouverneur a.i. tot hem rigtte, toen hij aan wal was gestapt, werd door hem op krachtigen toon beantwoord, daarbij tevens zijne bijzondere gevoelens ten aanzien van Mr. *de Kanter* te kennen gevende, wien hij alsnog 's Konings tevredenheid over zijne lofwaardige pogingen mededeelde, hoewel het uitwendige blijk dier tevredenheid bereids op zijne borst prijkte.

Den 16^{den} Julij 1839 werd de Gouverneur *Rijk* plegtstatig ingehuldigd.

Gedenkwaardig zijn, onder anderen, de volgende woorden, dien hij op die dag, in zijne proclamatie, heeft uitgesproken: ‘Getrouwe vervulling van de aan ons in deze gewigtige betrekking opgelegde pligten, regtvaardigheid zonder aanzien des persoons, onbegrensde ijver voor 's Konings dienst en hartelijke belangstelling in den bloei en de welvaart der ons toevertrouwde gewesten, zullen steeds het doel van ons streven zijn.’

Zijne regering heeft kort, slechts twee jaren en ongeveer negen maanden, geduurd, doch zij bevat vele belangrijke gebeurtenissen, waarvan de gezegende vruchten lang genoten werden.

Het is waar, onze kwalen zijn in dien tijd niet geheeld; het verval van den landbouw, den handel en van zoo menig anderen tak van bestaan en vertier is niet hersteld geworden; doch vele verbeteringen in onderscheidene takken van algemeen bestuur, vele heilzame wijzigingen zijn ingevoerd, die tot grondslag strekken van hetgeen hier goed genoemd kan worden. Hij heeft vele pogingen aangewend om de kolonie op te beuren en de algemeene welvaart te bevorderen. Dat

ze allen niet gelukt zijn, kinderen! kan zijne groote verdiensten niet verminderen. In vele dingen moet de goede wil voor de daad gelden, terwijl de zedelijke waarde meer naar de bedoeling, dan naar de uitkomsten, beoordeeld moet worden.

De Gouverneur, mijne Lezers! was zeer minzaam en een groot kindervriend. Hij stelde veel belang in de opvoeding en het onderwijs. Dikwijls bezocht hij de scholen, ondervroeg de scholieren en sprak dan op de hartelijkste wijze met hen.

Hij gaf zich de grootste moeite, om met den waren staat van zaken der kolonie bekend te worden; daartoe waren alle mededeelingen en inlichtingen hem ten hoogste welkom. Zijne minzame voorkomenheid en zijn open gelaat lokten allen tot hem, en verbanden alle vrees of achterhoudendheid.

Daardoor vernam hij de zaken en omstandigheden van verschillende zijden, en werd hij in staat gesteld, ze met juistheid en onpartijdigheid te beoordeelen; en, naarmate hij met zijn onderzoek en zijne navorsching, gepaard met ontvangene inlichtingen, het vereischte standpunt bereikte, wist hij dan ook, voor zoo verre hij daartoe bij magte was, middelen tot herstel en verbetering aan te wenden.

Kort na zijne aankomst ontstond er brand bij een' timmerman in de *Keizerstraat*. De Gouverneur begaf zich terstond daar heen, en, door zijne krachtige toespraak en aansporing, heeft hij veel bijgedragen tot stuiting der ramp. De arme man had echter alles verloren, zelfs zijne werkgereedschappen waren vernield. Door toedoen van eenige ingezetenen, voorafgegaan door eene ruime bijdrage van den waardigen Landvoogd, die, tegen inkoopsprijzen, de dekstoffen

uit den Gouvernements voorraad verschafte, werd het afgebrande huis opgebouwd, en de timmerman van gereedschappen voorzien. Nog meer zulke menschlievende daden, die zijn aandenken steeds levendig zullen houden, zou ik u van hem kunnen vertellen, lieve kinderen. Aan hem hebben wij te danken het wettig verkoopen in het klein van koloniale voortbrengselen, zoo als *koffij, kakao, suiker*, enz., want die handel werd vroeger slechts in het geheim gedreven, en daaruit ontstonden misbruiken, die noodzakelijk moesten worden tegengegaan.

In het jaar 1839 werd de dwarsweg, van *Combé* naar de laan der in de nabijheid der stad gelegen plantage *Tourtonne*, aangelegd.

Tot goedmaking der kosten hebben verscheidene ingezetenen medegewerkt, daar men wist, dat die aanleg door den Gouverneur verlangd werd, maar hij niet gaarne 's lands kas daarmeê wilde bezwaren.

Op den 20sten Januarij 1840 had men hier het genoegen, dat het tooneelgenootschap *Thalia* zijne kunstvoorstellingen aanving. Door vrijwillige inteekening van *Suriname's* ingezetenen, waren er spoedig de noodige gelden bijeengebragt, om een' schouwburg op te rigten, waarvan de eerste steen op den 5^{den} Mei 1838 plegtig werd gelegd. Na de voltooijing, was men verlangend, de beoefenaars der kunst te zien optreden.

Dit was eene aangename verpoozing, kinderen! want sedert verscheidene jaren had men niets van dien aard hier gezien. Ook deze inrigting werd door den Gouverneur aangemoedigd.

De Schout-bij-Nacht *Rijk* verbeterde de waterleidingen der stad, en vormde het plan om een' steenen walmuur langs den waterkant op te trekken, waarmede aan de Oostzijde der Landswaag, in het laatst van het jaar 1840, een aanvang werd gemaakt, terwijl die, aan de Westzijde naar de *Plattebrug*, later, en wel op den 21sten September 1854, heeft plaats gehad, en wij ons thans mogen verheugen met eene uitmuntende kade, die tevens tot sieraad der stad verstrekt.

Sedert de aanvaarding van het Bestuur, werd de Gouverneur *Rijk* overvallen met verzoeken om overschrijvingen van slavenmagten van plantages, op den naam van den eigenaar of op dien van derden, ten einde de slaven afzonderlijk, dat is bij familiën (doch waarbij de vaders van hunne vrouwen en kinderen afgescheiden worden) te verkoopen, en vervolgens de plantages of den blooten grond op te veilen. Dat sloopen van plantages stond den Gouverneur zeer tegen, en wel om onderscheidene redenen, zoodat hij de verzoeken geenszins toestond, maar zijne gevoelens hieromtrent, die van zijne belangstelling in deze volkplanting en van zijne menschlievendheid de blijken droegen, aan het Ministerie van Koloniën kenbaar maakte.

Den 26sten Junij 1840 werden hier 50 vrije Afrikanen ingevoerd, welke bij het korps guides ingelijfd werden.

In December legde de Gouverneur een Post of Piket aan, bij de brug over de *Booms-kreek*, met het doel, om te waken over de slaven, die van de omliggende plantages komen of zich derwaarts begeven, en alzoo

alle ongeregeldheden, die in den laatsten tijd gedurig plaats vonden, tegen te gaan.

Den 7den October 1840 had er in het Moederland eene hoogst gewigtige omstandigheid plaats, namelijk de plegtige afstand van den troon, door Z.M. Koning Willem I, en de aanvaarding der Regering door den Prins van Oranje, onder den titel van Willem II.

Van deze belangrijke gebeurtenis ontving de Gouverneur, door eene toevallige omstandigheid, niet vroeger het officiëel berigt, dan in Januarij 1841.

Op den 5den dier maand werd het aan de ingezetenen bekend gemaakt, en twee dagen later de eed van getrouwheid, door de verschillende autoriteiten, aan den nieuwen Koning plegstatig afgelegd.

Den 8sten Mei 1841, juist 25 jaren nadat de hoofdonderwijzer *C.A. Batenburg*, voor het eerst in *Suriname* kwam, werd hem het eereteeken van Broeder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, door den Gouverneur *Rijk*, in tegenwoordigheid van de Commissie van Onderwijs, de overige onderwijzers en zijne scholieren, plegtig op de borst gehecht.

De agio-handel nam hoe langer hoe meer toe. Krachtdadige maatregelen moesten aangewend worden tegen de verdere vermindering der waarde van het bankpapier. Reeds vroeger had de Landvoogd aan de administratie der Marine de verpligting opgelegd om de door haar af te geven wisselbrieven, bij de bank of bij den kolonialen ontvanger en betaalmeester *à pari* (dat is: gulden voor gulden) te verwisselen en, dus doende, het nemen van *agio* op *deze* wisselbrieven voor te komen.

Nu werden er op den 16den October 1841, bij wijze

van provisionelen maatregel, strafbepalingen op het nemen van agio of de waarde-vermindering van het bankpapier vastgesteld. Die zich thans daaraan schuldig maakte, moest het zeer bedekt doen, want de straf hierop was zeer zwaar.

De Gouverneur, zoo veel mogelijk, den kleinen landbouw willende begunstigen, gaf in 1841 aan verscheidene vrije personen grondjes, in de nabijheid van *Kwatta*, om aldaar zich op de teelt van maïs, rijst, enz. toe te leggen. Vroeger moesten arbeidzame vrije lieden veel huur betalen aan eigenaren van buitengronden langs den weg van *Kwatta*; de huur werd hun dikwijls ontijdig opgezegd, en zoo moesten zij meermalen de vruchten van hunne vlijt in vreemde handen doen vervallen. Door de zorg des Gouverneurs verkregen zij het ongestoord bezit van kleine, aan het domein toebehoorende, gronden; daarbij moedigde de achtingswaardige Landvoogd hunne vlijt en nijverheid op verschillende wijze aan.

Terwijl de Regering van *Julius Constantijn Rijk* de harten der ingezetenen met warme dankbaarheid vervulde, de vooruitzigten helder begonnen te worden, en men, in de hervatting der werkzaamheden van de bank, de dageraad van eenen blijden morgen meende te zien aanbreken, ontving men hier, op Maandag 29 November 1841, het berigt, dat de beminde Landvoogd tot Directeur-Generaal der Marine benoemd was, met bepaling dat het Gouvernement der Nederlandsche W.I. Bezittingen voorloopig zoude worden waargenomen door den Procureur-Generaal Mr. *Philippus de Kanter*.

Men zond toen een adres, door een aantal ingezete-

nen onderteekend, aan Z.M. den Koning, het verzoek inhoudende, om het besluit in te trekken, en den Gouverneur *Rijk*, in zijne betrekking van Gouverneur-Generaal, te handhaven. Het antwoord des Konings was, zoo als men aanvankelijk reeds vermoeden konde, afwijzend.

Vóór zijn vertrek, moest de Gouverneur nog een' geweldigen schok ondervinden. Het was het ontstaan van brand, op den 31sten December 1841, in het fort *Zeelandia*, nabij het kruidmagazijn, waarvan, bij eene ongelukkige ontploffing van het kruid, de ontzettendste vernieling te verwachten was. De wakkere Gouverneur nam, te midden van den algemeenen angst, onverwijld den beslissendsten maatregel; hij liet, terwijl men aan den eenen kant het vuur trachtte te blusschen, aan de andere zijde, den voorraad kruid ontruimen, en toen dit geschied was, met alle kracht en inspanning de bluschmiddelen aanwenden, die hem ten dienste stonden, met het gelukkige gevolg, dat de brand overmeesterd en de gevreesde ramp te boven gekomen werd.

Kort daarop, (den 9^{den} Januarij 1842,) verheugde men zich in de aankomst alhier van het eerste Engelsche stoompakket *Clijde* uit Engeland, bestemd voor de Mail-expéditie.

Den 5^{den} April 1842 nam de Gouverneur-Generaal plegtig afscheid van *Suriname's* bewoners. Eene aanzienlijke menigte verzamelde zich, benevens al de Autoriteiten en Ambtenaren, in het Gouvernementshuis, om hem en zijne familie vaarwel te zeggen. O! mijne vrienden! het was een plegtig en treffend tijdstip. Met dezelfde eerbewijzen, waarmede hij op den 7^{den} Julij ontvangen werd, werd den Landvoogd, tot aan den gouvernementstrap, uitgeleide gedaan.

De gewaarwordingen evenwel waren zeer verschillend; toenmaals juichte men van vreugde; thans stortte men tranen van droefheid.

Tot bewijs van achting en toegenegenheid, bragten de ingezetenen eene aanzienlijke som gelds bijeen, waarvoor een keurig zilveren theeservies vervaardigd, aan den Gouverneur *Rijk* aangeboden, en door hem op de verpligtendste wijze aangenomen werd.

2. Tusschenbestuur van Mr. Ph. de Kanter. Burchard Jean Elias. gouverneur-generaal. 1842-1845.

Dit tweede tusschenbestuur was voor Mr. *de Kanter* niet zeer gemakkelijk. Hij rekende echter op de welwillendheid zijner stadgenooten, en was overtuigd, dat allen, die daartoe in staat waren of eenigen invloed uitoefenden, hem de behulpzame hand zouden bieden.

De Gouverneur *Elias* kwam hier den 11^{den} November 1842 aan, en nam het bestuur op den 15^{den} der maand over.

Moeijelijk, maar vooral hoogst ongunstig was de toestand der zaken, waaronder de edele Landvoogd *Elias* zijn bestuur begon.

Gebrek aan gereed geld; - lage prijzen der produkten; - aanhoudende behoefte aan wisselbrieven, welke de beschikbare gelden te boven ging; - duurte van levensmiddelen; - afnemende waarde der effecten; - sequestratie van plantages; - nijpende behoefte en armoede onder de lagere volksklasse; -

onderdrukte vlijt en nijverheid, door gemis aan de zoo noodzakelijke geldelijke tegemoetkoming; - ziedaar, kinderen, de toenmalige gesteldheid van ons land, de omstandigheden, onder welke de Gouverneur *Elias* zijn bestuur aanvaardde, met den last van hoogerhand, om de uitstaande gelden der bank, alsook de achterstallige belastingen, strengelijk in te vorderen, en, onder geen voorwendsel, gelden uit de kas der bank in omloop te brengen, dan alléén tot bestrijding der administratie kosten.

Door deze omstandigheden was er niet veel heils te verwachten.

De waardige Landvoogd bemerkte al spoedig, dat de verschillende klagten, waarop hij reeds op de eerste audiëntie onthaald werd, maar al te gegrond waren, en het deed hem van harte leed geen enkele te kunnen opheffen, zelfs, wien het ook ware, met eenige hoop te vleijen.

Hij overtuigde zich weldra, dat onderscheidene oorzaken, maar vooral de benarde toestand der inwoners eene hervorming vorderden; - dat de wezenlijke behoefte en armoede van een groot gedeelte der bewoners, het dezen onmogelijk maakte, de belastingen op te brengen; - dat handel en nijverheid ongemeen bezwaard waren, terwijl op de weelde volstrekt geene lasten rustten; - dat derhalve vereenvoudiging van vele takken van openbaar bestuur en eene doelmatige bezuiniging aanvankelijk veel zouden kunnen bijdragen om, zoo al niet den toenmaligen staat van zaken te herstellen, althans, dien zoo veel mogelijk, dragelijk te maken.

De Gouverneur *Elias* benoemde, kort na zijne aankomst, eene kommissie, ten einde een nieuw belastingstelsel te ontwerpen; - eene andere, om het Gouver-

nement in te lichten omtrent den waren staat der achterstallige belastingschuldigen, ten einde, met kennis van zaken, het achterstallige te kunnen afschrijven en in het vervolg misrekeningen te vermijden.

Hij stelde eene derde kommissie aan, om te onderzoeken, in hoe verre de invoering van een plaatselijk gemeente-bestuur nuttig en doelmatig zijn zoude. De uitslag der tweede kommissie heeft aanleiding gegeven, dat het verschuldigde van een aantal personen der mindere klasse, voor het geheel of voor een gedeelte, is afgeschreven geworden, en nadere voorzieningen zijn gemaakt ten opzigte van hen, die onvermogend zijn, belastingen op te brengen.

Van de twee andere kommissiën is de uitslag onbekend gebleven.

Hij maakte voorts, in de maand December 1842, de Chefs der onderscheidene departementen van algemeen bestuur bekend met het bedrag voor hunne uitgaven, op de raming voor 1843 toegestaan, met den strengen last om hunne uitschotten daarnaar te regelen, en bepaalde dat, ingeval hunne uitgaven de toegestane som mogten overschrijden, zij, dat meerder beloop voor eigene rekening dragen zouden.

Met kommer en bange zorgen werd het jaar 1843 ingetreden. Eene kwaadaardige ziekte, de bloedloop, deed velen ten grave dalen, en de vooruitzigten in het algemeen waren duister en treurig.

Den 8sten Februarij voelde men hier zware schokken van aardbeving, die, dank zij den goeden God, geene schade veroorzaakten, doch op andere plaatsen daarentegen, inzonderheid te *Guadeloupe*, de vreesselijkste verwoestingen aanrigtten.

Inmiddels had Z.M. de Koning besloten om, als een spoorslag voor de belanghebbenden in de kolonie tot het invoeren van verbeteringen in de suikerbereiding, een nieuw toestel uit te zenden; te plaatsen op de gouvernements-plantage *Catharina Sophia*. Men had hiervan de schoonste verwachting. Ik behoef u evenwel met den uitslag dezer inrigting niet lang op te houden. Het zij u genoeg te weten, dat ofschoon die toestel en het groote gebouw waarin het werd geplaatst, duizende gulden gekost hebben, die fabriek niet aan hare bestemming heeft beantwoord.

Ook voor het etablissement van *Houtvelling* in *Coppename* werd in ditzelfde jaar een houtzaagmolen uitgezonden, die later in het openbaar is verkocht geworden.

Uit het een en ander blijkt ten duidelijkste, dat er bij de Hooge Regering de ernstige wil bestond, om de kolonie uit haren vervallen staat op te heffen en de planters aan te moedigen.

Den 4^{den} Julij 1844 werden wettelijke verordeningen afgekondigd, op het verleenen van uitsluitende regten op uitvindingen, invoeringen en verbeteringen van voorwerpen van kunst en volksvlijt. Naar aanleiding hiervan werden later Octrooijen verleend aan *Dixon en C^{o}*. te *Amsterdam*, op de invoering van een' kegelvormigen toestel voor het uitdampen en koken van suikersap; aan *Robert Ramsaij*, op de invoering van een werktuig tot verbetering der suikerbereiding; en aan *Joseph Badoux*, voor uitdampings-toestellen, suikerbereidingen en hare ontkleuring.

Den 30sten Augustus 1844, ten half vier uur in den morgen, voelde men weder, over de geheele uitgestrektheid der kolonie, hevige schokken van aardbe-

ving. Het vreesselijk, ontzagwekkend gedruisch deed ieder met siddering zijne legerplaats verlaten, en velen naar buiten snellen. De trilling was zoo zwaar, dat vele gebouwen geweldig kraakten; nog nooit had men zulke zware schokken hier te lande gevoeld.

Dank zij de Voorzienigheid, dat hierbij wederom geene ongelukken plaats hebben gevonden; de Algoede toonde ons zijne Almagt, maar tevens zijne liefderijke bescherming.

De Gouverneur *Elias* stelde veel belang in deze kolonie. In den aanvang vond hij veel hulp en medewerking; doch hij had van de Regering bevelen te volvoeren, die diep in de hartaderen der koloniale toestanden grepen. Weldra rezen daaruit, tusschen hem en verscheidene ingezetenen, geschillen op, die niet anders dan nadeelige gevolgen teweegbragten.

De mededeeling en uiteenzetting van al die treurige omstandigheden, zouden de perken van mijn' arbeid overschrijden, zoodat ik slechts het voornaamste zal aanhalen.

Veel werd er geschreven, adressen en memoriën, van verschillenden aard, aan het hooger Bestuur in het Moederland ingediend.

Een dezer vertoogen had ten gevolge een bevel des Konings tot ontbinding van den toenmaligen kolonialen Raad, met uitzondering van één Lid. De Gouverneur *Elias* verzocht daarna dringend en verkreeg eervol ontslag; terwijl het Koninklijk besluit van den 9^{den} April 1845 afgekondigd werd, waarbij het *Gouvernement Generaal* van 's Rijks W.I. Bezittingen opgeheven en bepaald werd, dat de kolonie *Suriname* weder zou worden beheerd door een' *Gouverneur*, en

dat de Baron *Reinier Frederik van Raders*, toenmaals gezagvoerder van Curaçao, tot Gouverneur van *Suriname* was benoemd.

Te midden der oneenigheden tusschen den Gouverneur *Elias* en de invloedrijke ingezetenen, werden er te *Groningen* aan de *Saramacca* toebereidselen gemaakt tot de ontvangst van Europesche landbouwers, die zich aldaar zouden neêrzetten. Op den 20sten Junij 1845, kwamen de eerste kolonisten in de *Saramacca* aan. De vreugde, welke bij dat berigt algemeen zigtbaar was, werd korten tijd daarna in droefheid veranderd, zoo als u, lieve kinderen, straks zal blijken.

De waardige Landvoogd *B.J. Elias* verliet *Suriname* op den 16den Julij 1845 met Z.M. korvet *Juno*.

Den volgenden dag kondigde men eene proclamatie af, waarbij onder anderen bepaald werd, dat, tot de komst van den *Baron van Raders*, de dagelijksche behandeling der zaken, bij afwezigheid van den Gouverneur van *Suriname*, opgedragen was aan den Procureur-Generaal, als oudste Lid van den kolonialen Raad.

3. Tusschenbestuur van Mr. Ph. de Kanter, a.i. Reinier Frederik Baron van Raders, gouverneur. 1845-1852.

De bemoeijing van de Staten-Generaal met de koloniale aangelegenheden, had ten gevolge de spoedige verzilvering der biljetten van de W.I. bank.

Het berigt daarvan deed terstond de agio op de wisselbrieven, die bij openbare inschrijving te koop

aangeboden werden, dalen, zoodat in de maand September 1845 daarvoor slechts 3% geboden werd.

Op bevel van het Gouvernement werden, in het begin van October, pogingen aangewend om den weg van *Kwatta* naar *Saramacca* te verkennen, ten einde, zoo mogelijk, het plan, dat in 1842 was besproken, ten uitvoer te brengen.

Het was juist in het tijdperk, dat de nieuwe kolonisten in *Saramacca*, door de uitgebroken besmettelijke ziekte, waren aangetast.

In Junij 1843 waren de allereerste kolonisten hier aangekomen, tot voorbereiding der ontworpene nederzetting.

Reeds ten tijde van den Gouverneur *Rijk*, in 1839, opperde *Friedrich Wilhelm Hostmann*, geneesheer alhier, het voortreffelijk plan van kolonisatie, en diende tot dat einde eene uitgebreide memorie aan den toenmaligen Gouverneur-Generaal in. Later ontwierp hij een Reglement voor eene Maatschappij ter bevordering van Europesche kolonisatie, hetwelk hij in de dagbladen liet plaatsen. De algemeene toejuiching, welke zijn plan achtervolgde, noopte hem eene bijeenkomst te beleggen, ten einde eene Commissie te benoemen, om het door hem ontworpen Reglement, zooveel noodig was, nader uit te werken. Dit had plaats op den 11^{den} Januarij 1843.

Het doel dezer Maatschappij was de uitbreiding van den kolonialen landbouw, alsmede van zoodanige takken van nijverheid, welke daarmede in eenig verband staan, zoo ook van die, waarvan de ondervinding het nut mogt aantoonen.

Ofschoon *F.W. Hostmann* zijn voortreffelijk oog-

merk niet heeft mogen bereiken, blijft echter ieder kolonist hem dank schuldig, voor zijne loffelijke pogingen, die eene nuttige strekking hebben gehad.

Als een uitvloeisel daarvan strekt de briefwisseling, welke daaromtrent tusschen het koloniaal Gouvernement en het Ministerie van koloniën heeft plaats gehad, waarover door den toenmaligen Minister *J.C. Baud* een uitmuntend vertoog aan Z.M. den Koning werd ingediend, waarvan de kolonisatie aan de *Saramacca* het gevolg was.

Reeds in 1840 en 1841 openbaarde zich in Europa, inzonderheid bij de Duitsche Staten, eene sterke zucht tot landverhuizing naar *Noord-Amerika*.

De geest van navolging drong tot in de Nederlanden door. Het Gouvernement poogde dus maatregelen te nemen om dit ten uitvoer te brengen.

Drie predikanten vereenigden zich en stelden het Ministerie van koloniën voor, om zich vooreerst met een bepaald getal huisgezinnen herwaarts te begeven, ten einde eene Europesche kolonisatie te beproeven.

Een der predikanten, Ds. *Betting*, kwam hier den 21sten Junij 1843 aan, benevens drie kolonisten, met oogmerk om eene geschikte landstreek te kiezen, voor het ontvangen en huisvesten van vooreerst 50 huisgezinnen, die, na ontvangen berigt dat de voorbereidende maatregelen tot stand waren gekomen, hem, onder de leiding der twee andere predikanten, herwaarts volgen zouden.

De militaire post *Groningen* aan de *Saramacca*, werd voor dit plan goedgekeurd, en later kocht het Gouvernement den grond *Voorzorg* weêr in, ten dienste der kolonisatie.

Ten gevolge van ontmoedigende omstandigheden,

zond de bestuurder *Betting*, in 1843, een uitgebreid adres aan den Gouverneur-Generaal, waarin hij te kennen gaf, dat de proefneming als mislukt beschouwd moest worden.

Men drong echter op de doorzetting der zaak aan, terwijl de andere bestuurders met 29 huisgezinnen en 30 vrijgezellen, te zamen 208 personen, het vaderland verlieten en den 9^{den} Junij 1845 te *Braamspunt* aankwamen, doch eerst drie weken later (den 20sten) de plaats hunner bestemming (den grond *Voorzorg*) bereikten.

Ik ga met stilzwegen de wanhoop voorbij, welke zich van de kolonisten meester maakte op het aanschouwen van de half voltooide hutjes op *Voorzorg*.

Eene vreesselijke ziekte openbaarde zich kort hierna onder de kolonisten, met zulk eene woede, dat een groot aantal hunner het offer des doods werd.

Noodeloos is het, lieve kinderen, in meerdere bijzonderheden te treden, met betrekking tot de voorgestelde Europesche kolonisatie, van 1845-1853. Genoeg zij het u, te weten, dat, ten gevolge van eene aaneenschakeling van de treurigste omstandigheden, deze nederzetting op den 28sten Mei 1853 opgeheven werd, en de overgebleven kolonisten, onder begunstiging van het Gouvernement, zich in de nabijheid der stad hebben gevestigd, en van hunne vlijt en werkzaamheid thans de heilrijkste vruchten genieten.

Om den draad niet af te breken, heb ik u de geschiedenis der kolonisatie in haar geheel medegedeeld; keeren wij nu eenige jaren terug.

Op den 9^{den} October 1845 kwam ter reede van Paramaribo ten anker de schoener *la Beauté*, kapitein *Ellis* van *Curaçao*; aan boord bevond zich de Baron

R.F. van Raders, benoemd Gouverneur dezer kolonie, die toen eerst over eene maand, met Z.M. Brik *de Lynx*, verwacht werd.

De Baron van *Raders* nam het bestuur van de tusschenregering over, op den 13^{den} October 1845.

Naauwelijks was hij opgetreden, of hij vertrok naar *Groningen*, om den toestand der kolonisten aldaar op te nemen, en de landbouwers met zijne hulp te gemoet te komen.

Bevorderaar, als hij was, van alles, wat met den landbouw in eenig verband stond, greep hij elke gelegenheid aan, om daarvan blijken te geven. Doordien er behoefte was aan werkvee en geschikte werktuigen voor het landelijk bedrijf, verleende hij voorloopig voor een jaar, en wel gedurende 1846, vrijstelling van inkomende regten op den invoer van alle soorten van vee, welke bij landbouwkundige werktuigen gebruikt worden.

Deze vrijstelling verwierf de goedkeuring van hoogerhand zoodanig, dat er bepaald werd, om ze zoo lang te doen voortduren, als de Gouverneur ten nutte van den Surinaamschen landbouw goed zoude oordeelen.

De Landvoogd moedigde den landarbeid, bij de mindere klasse, op allerlei .wijze aan, en bepaalde te dien einde, dat ieder' burger, die zich daartoe aanmeldde, en tegen wien geene afdoende redenen van weigering bestonden, gronden ter bebouwing in pacht zouden gegeven worden. Ik behoef u niet te zeggen, dat velen daarvan gebruik maakten.

Doch, het voornaamste dat wij dezen waardigen Gouverneur te danken hebben, lieve kinderen, is, dat hij de man geweest is, die het vooroordeel van den

vrijman, om met de spade in het openbaar te arbeiden, heeft overwonnen.

Hij liet namelijk een kanaal graven, dat van de *Steenbakkersgracht* af naar *Kwatta* zoude begonnen worden, en in *Saramacca* uitkomen, hetgeen de afstand oneindig bekorten zoude.

De Baron *van Raders* besloot hiertoe vrije inboorlingen te bezigen.

Zijne pogingen om eenige ambachtslieden daartoe te bewegen, vonden een' gewenschten ingang. Hun voorbeeld werd door hunne makkers gevolgd, en zóó mogt de Gouverneur het streelend genoegen smaken, binnen zeer korten tijd, een genoegzaam getal werklieden te vereenigen, die hamers, bijlen en troffels met de spade verwisselden, en hunnen welmeenenden bestuurder gewillig volgden naar het veld, alwaar de eerste proef zoude genomen worden.

Van Raders wilde, dat de inwijding van het kanaal met de meeste plegtigheid zoude gepaard gaan, en liet te dien einde eene uitnoodiging in de dagbladen plaatsen aan alle ingezetenen, van welken rang of stand ook, om dit feest bij te wonen.

Op den 31sten Augustus 1846, met zonsopgang, wapperde van de publieke en partikuliere gebouwen de geliefde Nederlandsche driekleur. De stad was in feestgewaad getooid.

Onder den toeloop van eene onafzienbare, juichende menigte, van allerlei rang en stand, kwam de muzijk der Schutterij en van het garnizoen op de bestemde plaats, alwaar eenige stukken geschut waren overgebragt, om daaruit eereschoten te doen. Nog nooit had de volksvreugde zich in *Suriname*, op zulk eene uitbundige wijze, geopenbaard.

Iets later kwam onze Gouverneur en zijn gezin, onder geleide van eene eerewacht te paard, bestaande uit de aanzienlijkste ingezetenen. De werklieden, ten getale van 111, met oranjelinten versierd, hadden zich, op het bed der vaart, in twee reijen, in ploegen verdeeld. De Gouverneur begaf zich toen, gevolgd door de hooge en andere autoriteiten, onder het spelen van het volkslied, in optogt naar het terrein.

Aldaar rigtte hij het woord aan de vergaderde menigte, en sprak de volgende rede uit:

'Ingezetenen van Suriname! De inwijding van eenig werk, dat ten algemeenen nutte wordt ondernomen, is altijd een onderwerp, hetwelk eene blijde feestviering overwaard is.

'Van het nu op het oog hebbende werk, wordt de nuttigheid, zoo ik mij niet vergis, volkomen door de gansche gemeente beaamd; maar hetgeen hieraan nog eene hoogere waardij bijzet is, dat dit het eerste werk zal zijn, hetwelk in deze kolonie door vrije handen, werd ondernomen.

'Te lang heeft *Suriname* gekwijnd, onder den noodlottigen invloed van het vooroordeel, dat het aan een' vrijen persoon niet betaamde, den vruchtbaren bodem met eigene handen, te bearbeiden.

'Te trachten dit vooroordeel weg te dringen, was steeds het onderwerp mijner gedachten en het doel mijne overwegingen.

'Welnu, mijne vrienden! Ik wensch u geluk met uw besluit, om de spade bij de hand te nemen.

'De spade is een werktuig van een wonderbaarlijk scheppend vermogen. Gij zult op de spade - ik voorspel het u - wanneer gij tot betere bezittingen zult gekomen zijn, nog eens nederzien, als zijnde

de eerste grondslag van uw verbeterd bestaan. En laat u niet meer ontmoedigen door laffe aanmerkingen van een' nieteling, maar volgt liever het voorbeeld u door de edele voorzaten van het volk, waartoe gij behoort, gegeven. Deze zich vereenigd hebbende, om de belangen van hun land voor te staan, gelijk ge u vereenigd hebt, om uwe ligchaamskrachten aan te wenden, tot verrijking van uw land, werden door een' *Barlaimont* bestempeld met den naam van Bedelaars; - wat deden zij? - Zij spotteden met den verwateling, hingen den bedelzak om den hals, lieten penningen slaan, waarop een bedelzak gestempeld stond, en droegen die als sieraad op de borst, terwijl zij zich den naam van bedelaars of Geuzen, als teeken van hun verbond in het goede, toeeigenden.

'De spade is beter en edeler dan de bedelzak; wat zeg ik? Zij komt met den laatsten in geene vergelijking. Die de spade vlijtig bezigt, baant zich een' weg naar rijkdom, en zal dus nimmer toevlugt tot den bedelzak behoeven te nemen. Dus zij de spade *onze* en *uwe* leus, en *delver* uw eernaam.

'En nu wil ik, onder afsmeeking van 's hemels besten zegen op het aan te vangen werk, de eer hebben u voor te gaan met de werkzaamheid, waarop gij allen, die er het eerst deel aan hebt genomen, nog eens met gepasten trots zult kunnen terugwijzen.

En onder het hijschen van de Nederlandsche vlag, en een salvo van 21 schoten, delfde de Gouverneur de eerste schop gronds op, hetgeen door vele aanwezigen werd opgevolgd, terwijl zelfs aanzienlijke vrouwen, met hare teedere handjes, eenige aarde opgroeven, waartoe zij troffels bezigden.

Daarna sprak *A.M. Montel*, als voorwerker van den eersten ploeg, den Landvoogd aldus aan:

'De plegtige en indrukwekkende wijze, waarop uwe Excellentie de eerste proeve onzer werkzaamheden aan dit nieuwe kanaal heeft ingewijd, wekt ons op, om UWelEd. Gestr. de hulde onzer dankbaarheid aan te bieden. Ja, wij erkennen volgaarne, aan de leiding uwer Exc. verschuldigd te zijn, dat wij thans, met het werktuig des landmans in de hand, den grond zullen leeren ontwoekeren, hetgeen de weldadige natuur, tot ons onderhoud, schenken wil. Uwe hand heeft de spade, weleer door ons gering geacht, tot de hoogst mogelijke waardij verheven, en uw voorbeeld heeft ons doen inzien, hoezeer wij vroeger verblind en bevooroordeeld waren.

'Thans zien wij dankbaar tot den Algoede op, die u als onze redder heeft geschonken, en wij bidden des hemels besten zegen af voor uw behoud, voor het welzijn van uw huis, voor het geluk van *Suriname*, voor onze eigene welvaart.'

En, met den kreet; 'Leve de baron van Raders!' eindigde hij zijne rede.

De dag werd verder doorgebragt met allerlei volksspelen. De geestdrift van het volk was groot; tot nu toe is het feest in aangenaam nadenken gebleven. En nog duizendmaal dank aan den Baron *van Raders*, voor het doel, dat hij daarbij beoogde.

Later werd, in den omtrek van dit kanaal, eene *nopalerie* aangelegd, tot aankweeking van de *Cochenille*, welke in den aanvang veel goeds deed verwachten, doch nu niet meer in wezen is.

De doorgraving van dit kanaal mogt geen voortgang hebben, want reeds op den 31sten December van dat

zelfde jaar werd, onverwachts, op bevel van het hooger bestuur, de doorgraving daarvan gestaakt.

Ge kunt ligt beseffen, geliefde kinderen, hoezeer de werklieden, die hunne ambachten en bedrijven hadden verlaten, om zich op den landarbeid toe te leggen, hierdoor teleurgesteld en mismoedig werden. Om hierin te gemoet te komen en den opgewekten lust voor den landbouw gaande te houden, werd, op aanbeveling van den Gouverneur *Raders*, in Maart 1847, eene *Maatschappij tot bevordering van den landbouw onder de vrije bevolking* opgerigt. Vele ingezetenen namen daaraan deel, doch de moeijelijkheden, waarmede deze inrigting te kampen had, en het ongenoegzame van particuliere middelen, deden haar, eenige jaren na haar ontstaan, te niet gaan. Jammer genoeg, voor de arbeidende klasse, niet waar? Doch vatten wij den draad der gebeurtenissen weder op.

Het jaar 1846 was voor ons land zeer noodlottig. Eene droogte, welke aanhield van de laatste maanden van het vorige jaar tot de eerste van dit jaar, veroorzaakte een' hevigen boschbrand, welke verscheidene maanden duurde. De rookdampen waren zoo verstikkend, dat men dikwerf moeijelijk ademhalen konde.

Ik behoef u niet te zeggen, lieve kinderen, dat daardoor de meeste plantages, in maanden, geene produkten konden opleveren.

Overal heerschte er hongersnood en gebrek aan drinkbaar water. De waardige Landvoogd, altijd gereed om de arme bevolking te hulp te komen, gaf de koloniale vaartuigen ten dienste der *Surinaamsche Maatschappij van Weldadigheid*, die, door middel eener inteekening, in weinige dagen, een belangrijk fonds bijeenbragt, om levensmiddelen, zoo als *tarwe*- en *koren*-

meel, enz. uit de naburige Engelsche koloniën hier over te brengen, en aan de minvermogenden kosteloos uit te deelen. Deze uitdeeling geschiedde, gedurende vier maanden, twee malen 's weeks.

In het muntstelsel der kolonie kwam in 1847 wederom eene verandering. De biljetten der Particuliere W.I. Bank werden bij Koninklijk besluit, op den 6^{den} Februarij 1847, ingetrokken, en daarvoor Nederlandsche schatkist-biljetten en muntspeciën ingevoerd.

Den 13^{den} April van dit jaar vond eene groote plegtigheid plaats in onze geboortestad, namelijk de plegtige viering van het honderdjarig bestaan van het kerkgebouw der Evangelisch Luthersche gemeente. De verdienstelijke en waardige Leeraar dier gemeente, de Weleerwaarde *C.M. Moes*, hield bij-die gelegenheid eene treffende feestrede, welke een' diepen indruk naliet 'bij allen, die daarbij tegenwoordig waren.

De vrijzinnige begrippen omtrent handel en scheepvaart, die in *Europa* meer en meer ingang vonden, en in *Nederland* werden gehuldigd, deden hunnen invloed op onze kolonie gunstig ondervinden. Vroeger was onze handel slechts tot het Moederland en *Noord-Amerika* beperkt. - Thans wilde onze Koning die beperking doen ophouden, en voor de welvaart van *Suriname* eene nieuwe bron openen. Daartoe werd, op den 23sten Maart 1848, een Koninklijk besluit van den 17^{den} December 1847, openbaar gemaakt, waarbij de handel en vaart op onze kolonie werd opengesteld voor alle volken, waarmede het Koningrijk der Nederlanden in vriendschap leeft. Deze belangrijke toelating

heeft langzamerhand den handel zeer verlevendigd, de prijzen der koloniale voortbrengselen aanmerkelijk doen stijgen, en daardoor groote voordeelen aan de ingezetenen toegebragt.

Den ll^{den} Mei 1849 werd aan de ingezetenen bekend gemaakt, dat Z.M. *Willem II* op den 16^{den} Maart 1849 overleden was, en dat de Prins van Oranje, onder den naam van *Willem III*, de regering had aanvaard.

Onder de heilzame maatregelen van den Gouverneur *van Raders*, lieve kinderen! welke ten nutte van het algemeen strekten, vermelden wij met genoegen, de invoering eener geregelde veertiendaagsche maildienst tusschen *Suriname* en het naburige *Demerary*, van waar de brievenmalen door de Engelsche stoombooten naar Europa overgebragt, en onze betrekkingen met het Moederland ongestoord onderhouden worden. Hoeveel voordeel dit aan den handel toebrengt, is ligtelijk na te gaan.

Gedurende het jaar 1851 heerschte er eene zware ziekte, die vele sterfgevallen onder de schepelingen en militairen deed ontstaan.

Ook den gezagvoerder van een kort te voren aangekomen Oostenrijksch schip, genaamd *Venezia*, sleepte zij in het graf, even als zij het scheepsvolk, tot op slechts zeer weinigen, verdunde. Ten gevolge daarvan werd dat schip door hen verlaten. Deze omstandigheid deed den Gouverneur dat vaartuig als onbeheerd beschouwen, en last geven om het in het openbaar te verkoopen.

Dit laatste gaf aanleiding tot verwikkelingen tus-

schen ons Gouvernement en het Oostenrijksche, die wel minnelijk werden beëindigd, doch niet gunstig voor den Landvoogd uitliepen. Immers men ontving hier, in den aanvang van 1852, het berigt dat het Z.M. den Koning had behaagd, den Baron *van Raders* eervol te ontslaan, tot groote droefheid van de meeste ingezetenen, vooral der mindere bevolking, die hem hoogschatteden en beminden.

Ook hij was bedroefd, om deze schoone volkplanting te verlaten, die van zijne deelneming en belangstelling de grootste blijken had ondervonden.

Het was ook niet zonder leedwezen, dat men dezen Gouverneur, op den 8sten April 1852, zag vertrekken, nadat hij, den 1sten Maart te voren, het bestuur aan den Procureur-Generaal had overgegeven.

Mr. Phil. de Kanter, gouverneur a.i., Coenraad Barends a.i., Otto George Stuart von Schmidt auf Alten-Stadt, gouverneur. 1852-1855.

Ten vierdenmale zag zich Mr. *Philippus de Kanter* aan het Hoofd van het koloniaal Bestuur geplaatst. Doch, waarde vrienden! eene doodelijke krankheid, waarvan hij niet mogt opstaan, hield hem reeds verscheidene maanden aan het ziekbed gekluisterd. Zijne kwaal verergerde hoe langer hoe meer, totdat het den Algoede behaagde, tot diepe droefheid van velen, den 14^{den} Junij 1852 een einde aan zijn dierbaar leven te maken. Een talrijke stoet volgde zijn stoffelijk

overschot naar den '*Nieuwe Oranjetuin*,' en met diep bewogene harten zag men het lijk in het kille graf dalen, van een' man, die, al ware het dan ook tijdelijk, vier malen den scepter over *Suriname* gevoerd had.

Door *Coenraad Barends* werd, als oudste lid van den kolonialen Raad, het Bestuur voorloopig aanvaard, tot de komst van den benoemden Gouverneur *von Schmidt*, die toen dagelijks werd verwacht, den 18^{den} Junij daaraanvolgende hier aankwam, en den 22sten van dezelfde maand het bewind overnam.

Onder het bestuur van den Landvoogd *von Schmidt* werd, op den 28sten November 1852, het vijf en twintigjarig bestaan der *Surinaamsche Maatschappij van Weldadigheid*, met de meeste plegtigheid, gevierd. De Maatschappij had in dit tijdsverloop op de loffelijkste wijze aan hare bedoelingen beantwoord, en vele kweekelingen, door het onschatbaar onderwijs, tot nuttige leden der zamenleving gevormd.

De heer *Johannes Cornelis Muller Az.*, Voorzitter dezer inrigting, bragt eene keurige feestrede uit, en schetste bij die gelegenheid de geschiedenis en den toestand dezer Maatschappij, op eene treffende wijze.

Op den 2^{den} Maart 1853 kwam hier eene Duitsche Commissie aan, om een onderzoek in te stellen, met het doel eene Duitsche volkplanting te stichten. De nasporing der Commissie schijnt niet voordeelig uitgevallen te zijn, want sedert het vertrek harer leden is, tot nu, niets meer van deze onderneming vernomen.

In Julij 1853 heeft *August Kappler*, in vereeniging met een Amsterdamsch handelshuis, eene kolonisatie met Duitschers te *Albina* aan de *Marowyne*, tot stand gebragt, bepaaldelijk tot het bewerken van hout, het-

welk aan de schoone boorden dezer prachtige rivier, in grooten overvloed, te vinden is.

Deze onderneming beloofde aanvankelijk veel goeds, doch door geschillen tusschen de arbeiders en den bestuurder, verlieten hem de meesten hunner.

Ook voor de Gouvernements plantage *Catharina Sophia* werden, op den 8sten October van dat jaar, met Z.M. transportschip *Merwede*, veertien Chinesche landbouwers ingevoerd, terwijl op den 14den Augustus te voren, te *Braamspunt*, de eerste Portugesche landverhuizers, 124 in getal, waren aangekomen.

Op den 27sten December 1853 werd het *Surinaamsch Onderwijzers-gezelsshap* opgerigt, dat later in verbinding is getreden met het Nederlandsch gezelschap, en de strekking heeft om, aan den eenen kant de belangen der Onderwijzers voor te staan, en aan de andere zijde, door onderlinge oefening en voorlichting, het Onderwijs zelve te volmaken en tot grooter voordeel der jeugd te doen verstrekken. Gij ziet hieruit, lieve kinderen! dat de Onderwijzers uw welzijn steeds op het oog hebben, en alles aanwenden om uwe geestvermogens met nuttige kundigheden te verrijken.

Eene épidemische ziekte, in Maart 1854, onder het scheepsvolk uitgebroken, vervulde weêr aller harten met bange zorgen. Zij sleepte vele slagtoffere naar het graf.

Kort te voren woedde de kinderziekte onder de Indianen in de *Tibiti* (een tak der *Coppename*), zoodat in korten tijd, eenige hunner er onder bezweken. De Gouverneur zond den toenmaligen Doctor van het établissement *Batavia* derwaarts, ten einde de inënting

met koepokstof te bewerkstelligen. Aanvankelijk waren deze boschbewoners wantrouwend, en weigerden dit voorbehoedmiddel aan te wenden. Doch, toen de geneesheer hen opmerkzaam maakte, dat *deze* inënting evenveel kracht had op het tegengaan der pokken, als hunne slangen-inënting tegen den beet van vergiftige slangen, en hij hen daarbij het teeken der inënting op zijne eigene schouders liet zien, gingen zij er toe over. Dit had ten gevolge dat deze ziekte aanmerkelijk in hare woede getemperd werd, doch in Maart van het volgend jaar brak zij in ons midden uit, hoewel er, dank zij den Almagtige, weinige slagtofers werden gemaakt.

Tot wering van besmettelijke ziekten, welke uit den vreemde zouden kunnen worden aangebragt, besloot de Gouverneur een quarantaine hospitaal, op de redoute *Leyden*, tegenover het fort *Nieuw-Amsterdam* gelegen, te doen bouwen, waarmede op den 27sten Maart 1854 een aanvang werd gemaakt.

Op den 4^{den} Julij van dat jaar hield de Maatschappij *tot uitbreiding van het Christendom onder de slaven en verdere Heidensche bevolking* het feest van haar 25jarig bestaan, in het kerkgebouw der Moravische Broedergemeente.

Deze inrigting bleek de schoonste vruchten te hebben opgeleverd. 28 Broeders en 24 Zusters hadden, met onwankelbare trouw, het godsdienstig onderwijs gegeven en de blijde boodschap verkondigd. Op 163 plantages hadden zij den toegang, en ruim *negentien duizend* negers en kleurlingen waren tot de gemeentə toegetreden. Steeds gaan de Zendelingen, ondanks vele bezwaren, met hunnen arbeid voort, en onder-

vinden thans, met iederen dag, daarop den milden zegen des Heeren; want de gemeente neemt steeds toe in wasdom, en in verschillende buitendistricten zijn nu fraaije kerkjes gebouwd, die, op iederen rustdag, door de slaven, met geestdrift worden bezocht. Deze godsdienstige beschaving der negers, lieve kinderen, draagt bijzonder veel toe, tot bevordering der rust, die wij in onze kolonie genieten, en waarop wij grooten prijs mogen stellen.

Nadat *von Schmidt* ruim drie jaren het bewind had gevoerd, werd hij, op zijn verzoek, eervol ontslagen. Op den 31sten Augustus 1855 gaf hij het Bestuur over aan den Generaal-Majoor *Charles Pierre Schimpff*, en vertrok naar Nederland.

Charles Pierre Schimpff, gouverneur. 1855-1859.

Deze Landvoogd kwam hier, op den 23sten Julij 1855, en aanvaardde, zoo als ik u zoo even zeide, het bestuur op den 31sten Augustus.

Kort hierna hield hij zich onledig, om zich bekend te maken met alle takken van bestuur, om dáár, waar hij leemten of gebreken ontdekte, de noodige maatregeien tot verbetering aan te wenden. Hij vestigde daarbij zijne aandacht op den toestand der bevolking, inzonderheid der arme klasse, en vaardigde bepalingen uit (19 December 1855) tot meerdere bevordering van den landbouw, en tot aanmoediging van arbeidzaamheid onder de minvermogende vrije bevolking, door de uit-

gifte van gronden ter bebouwing gemakkelijker te maken, en vrijstelling van pacht toe te zeggen aan degenen, die buiten staat mogten zijn, ze te voldoen.

Daardoor werd eene ruime gelegenheid geopend voor allen, die door handenarbeid in hunne behoeften wenschten te voorzien, en daarvan werd dan ook veel gebruik gemaakt.

Ten einde de bevredigde Boschnegers, die steeds in afzondering hebben geleefd, aan te moedigen om zich het vertrouwen van het Gouvernement, bij voortduring, waardig te maken, en hen tot geregelden arbeid aan te sporen, werden de beperkende bepalingen te hunnen aanzien opgeheven.

Op den 26sten Augustus 1856 werd hun het vrije verkeer met de overige bevolking en den onbelemmerden verkoop hunner voortbrengselen toegestaan; - eene omstandigheid, die eenen gunstigen invloed op hunne beschaving en welvaart heeft teweeggebragt.

Niet slechts voor de volwassenen, maar ook voor de jeugd der volksklasse, wenschte de waardige Landvoogd nuttig te zijn.

Reeds bij zijne aankomst in *Suriname*, had de Gouverneur het plan gevormd, om de kinderen der minvermogenden, op een afzonderlijk gesticht, opvoeding en onderwijs te verschaffen, en hen tevens tot den landarbeid op te leiden.

Eene geschikte gelegenheid, om zijn voornemen te verwezenlijken, deed zich voor, toen zijne bescherming werd ingeroepen, om, op de verlaten plantage *Lustrijk*, eene partikuliere kolonisatie, op kleine schaal, te stichten. Dit verzoek afwijzende, beloofde hij daarentegen zijne ondersteuning en medewerking, indien men, in

plaats daarvan, een opvoedingsgesticht, in zijnen geest, tot stand wilde brengen.

Dit aanbod werd welwillend aangenomen, en weldra werd *Lustrijk* herschapen in een *Protestantsch Mettray*, waarvan de plegtige inwijding op den 15^{den} April 1857 plaats had en de eerste kweekelingen aldaar werden overgebragt.

Oorzaken van verschillenden aard, zoo als: de verre afstand van de stad, het gemis van een dagelijksch toezigt, de onvruchtbaarheid van het oord en de groote kosten van onderhoud, hebben echter de opheffing noodzakelijk gemaakt, die dan ook twee jaren later plaats vond.

De vroegere openstelling van den handel en de vaart op *Suriname*, voor alle bevriende mogendheden, had ten gevolge het sluiten van tractaten met verscheidene Europesche en met de Noord-Amerikaansche Staten; tevens werden er Consuls en Consulaire Agenten benoemd, die de handelsbelangen dier mogendheden moesten voorstaan en bevorderen.

In verband met het plan tot vrijmaking der slaven en de toepassing van bepalingen ten aanzien van de tucht en de werktaken, werden er, in 1856 en later, ambtenaren uit het Moederland naar de kolonie gezonden, die bestemd waren om, als Landdrosten, in de onderscheidene divisiën, het toezigt te houden.

De vertraging der hoofdzaak, deed hunne plaatsing verschuiven, evenzeer als de verkeerde opvatting van menige bepalingen van het slaven-reglement, aanleiding gaf tot veelvuldige onrustige bewegingen onder de slavenmagten van verscheidene plantages, die,

menigmaal, zelfs door tusschenkomst van de hooge overheid en de tegenwoordigheid van militaire magt, moesten bedwongen worden.

Ten einde aan het kanaal naar *Saramacca*, dat bijna onbevaarbaar was geworden, eene verbetering toe te brengen, besloot de Gouverneur de doorgraving daarvan, in eene andere rigting, en wel van de *Poelepantjebrug* af, te bewerkstelligen, waardoor de vaart bespoedigd zoude worden, en het kanaal, in eene regte lijn aangelegd, minder kosten van onderhoud zoude vorderen. Om de daartoe benoodigde kosten te verkrijgen, werden de belastingen, voor den tijd van twee jaren, aan te vangen met 1857, met *vijf* ten honderd verhoogd.

Tot de doorgraving werden vrije personen aangehuurd, die, bij ploegen, den arbeid verrigtten; doch de onderneming, die weinig bijval bij het algemeen mogt vinden, voldeed niet aan de verwachting, en werd in 1859 gestaakt.

Tot bevordering der gemeenschap en het vertier met de verschillende plantages, werd door *Hart Lyon*, destijds koopman alhier, na verkregen vergunning van het Gouvernement, eene binnenlandsche stoombootdienst ingevoerd.

De daartoe bestemde ijzeren boot werd in *Engeland* gereed gemaakt, stukswijze overgebragt en, op een der partikuliere werven alhier, ineengezet. - Op den 24sten Augustus 1857 werd de boot, waaraan de naam van *Eliza* werd gegeven, te water gelaten, ten aanschouwe van de opgetogene bevolking, die, in grooten getale, daarbij tegenwoordig was. Deze onderneming mogt evenwel geene gewenschte vruchten opleveren.

De voordeelen, die zij afwierp, wogen niet op tegen de kosten, die tot hare instandhouding werden vereischt, zoodat de dienst eindelijk gestaakt en de boot aan een' inwoner van *Demerary* verkocht werd.

Het vaarwater bij *Braamspunt* maakte het binnenkomen van schepen moeijelijk, terwijl de verkenning der kust, bij benevelde lucht, niet gemakkelijk was, zoodat de schepen wel eens op de modderbank vastraakten, of den ingang voorbijzeilden. Om hierin te voorzien, werd, buiten *Braamspunt*, een vuurschip, genaamd *Suriname*, op den 31sten December 1857 gelegd, hetwelk voorzien is van een groot licht, dat op verren afstand in zee zigtbaar is.

De voorbereidende maatregelen tot eene vrijmaking der slaven, deden op middelen bedacht zijn, om de werkbare kracht te vermeerderen, door den invoer van vreemde landbouwers. Daartoe bepaalde zich de keus der plantage-eigenaren tot Chinesche arbeiders. De Hooge Regering in het Moederland ondersteunde deze onderneming, en in de maand April 1858 werden, door de schepen *Minister Pahud* en *de twee Gezusters*, 500 Chinezen hier aangebragt, waarvan een gedeelte door de belanghebbenden en een gedeelte door het Koloniaal Gouvernement in dienst werd genomen. Hoewel men aanvankelijk veel moeite had, om die landverhuizers, met wier taal wij onbekend zijn, in hunnen nieuwen toestand te doen gewennen, heeft hun verblijf op de plantage zeer veel bijgedragen, om den ijver der slaven op te wekken, en den afkeer der vrijen voor den veldarbeid nog meer te overwinnen.

In den vroegen morgen van den 14^{den} Mei 1858 werden de bewoners van *Paramaribo*, door het geroep van ‘brand,’ door klokgelui en alarmschoten gewekt, terwijl rookkolommen, die verbazend hoog stegen, zich aan het oog der verschrikte menigte vertoonden. Deze brand was op de reede, nabij de oude vischmarkt, ontstaan aan boord van het Noord-Amerikaansch barkschip *Monta*, kapt. *King*. Toen men de vlammen ontdekte, die zich, uit de kajuit, naar buiten verspreidden, had de brand reeds zoo zeer de overhand genomen, dat alle aangewende pogingen tot blussching vruchteloos bleven.

Het was een hoogst aandoenlijk oogenblik, toen het scheepsvolk en ten laatste de kapitein, door den fellen gloed genoodzaakt, het brandend schip, hetwelk zij met de uiterste inspanning hadden trachten te redden, verlieten. Men beproefde toen, door middel van gewapende oorlogsbooten, het schip in den grond te boren en alzoo te doen zinken; doch het klein geschut vermogt de gewenschte uitwerking niet te verschaffen. De Gouverneur liet daarop twee veldstukken, uit het fort *Zeelandia*, aanwenden, doch even vruchteloos De romp bleef voortbranden, totdat hij, op den namiddag, bijna geheel vernield was.

Het kerkbestuur der Roomsch-Katholijke gemeente, steeds ijverig om het onderwijs en de opvoeding inzonderheid van de jeugdige ouderlooze leden te bevorderen, wendde zich tot het koloniaal bestuur, verkreeg kosteloos een der landsgebouwen in de *Gravenstraat*, voor den tijd van vijf en twintig jaren, en stichtte aldaar een weeshuis, alwaar de schamele jeugd, die de zorg en verpleging harer ouders mist, ruimschoots

vergoeding vindt voor hetgeen zij anders zoude moeten ontberen. Later, en wel in 1861, werd door deze gemeente het *Loge-gebouw*, in de *Saramaccastraat*, gekocht en in eene kerk veranderd. Deze kerk werd aan *Santa Rosa* gewijd.

De Gouverneur *Schimpff* en zijne echtgenoot betoonden zich steeds als echte kindervrienden. Gedurende zijn bestuur heeft hij, telken jare, op den geboortedag van H.M. onze beminde koningin, een feest gegeven aan de kinderen, welke van de openbare liefdadigheid onderwijs genieten. Bij die gelegenheid sprak meestal een der jongens eenige woorden van dankbaarheid uit aan den Landvoogd en zijne gade, die zooveel belang in hen stelden, en die nooit nalieten, tot aandenken, een prachtig kinderwerkje uit te reiken. Gij kunt nagaan, mijne vrienden, hoe gelukkig die kinderen op die feesten zich gevoelden, en hoezeer zij hunne weldoeners lief kregen.

Doch dit was niet alles, wat voor de armen-kinderen werd gedaan. Mevrouw *Schimpff* was eene groote voorstandster der *Surinaamsche Maatschappij van Weldadigheid*. Zij bezigde haren invloed om, in 1856, eene liefdadigheids-loterij, ten behoeve dier inrigting, tot stand te brengen, waarvan de opbrengst moest strekken tot bevordering van het schoolonderwijs der minvermogende kinderen.

Hare pogingen vonden algemeenen bijval; die daartoe in staat was, bragt voorwerpen ter verloting aan, en groot was het geldelijk bedrag, dat aan de Maatschappij te beurt viel.

Reeds lang bestond hier behoefte aan eene open-

bare boekverzameling, ten nutte van het algemeen. Dr. *Charles Landré* had, in 1856 en 1857, in overleg met den Officier van gezondheid *Dumontier*, pogingen gedaan om, door middel van vrijwillige bijdragen van beoefenaars en beminnaars der wetenschappen, in de gevoelde behoefte te voorzien. Hoewel de onderneming zeer gunstige uitkomsten had opgeleverd, waren de krachten niet toereikende, om de zaak, zonder bijstand van het Gouvernement, tot stand te brengen en te onderhouden. Eene daartoe aangewende poging werd met een goed gevolg bekroond. *Schimpff* nam het aanbod, om de boekverzameling als koloniaal eigendom over te nemen, gereedelijk aan, en stond, bij besluit van den 31sten December 1857, een geschikt lokaal, in een der landsgebouwen (het Stadhuis), ter plaatsing der boeken en tevens als leeskamer af. Deze *Surinaamsche koloniale Bibliotheek* bezat reeds in 1859 een aantal boekwerken, handschriften, kaarten en portretten, voor het grootste gedeelte door voorstanders van kunsten en wetenschappen ten geschenke gegeven.

In November 1858, werd *Suriname* vereerd met een bezoek van den Gouverneur van *Cayenne*, den Schout-bij-Nacht *Baudin*, vergezeld van zijn gezin en gevolg.

Met de meeste eerbewijzen aan zijnen rang verschuldigd, werd die Landvoogd ontvangen, en vele feestmalen ter zijner eere gegeven. Gedurende de korte dagen van zijn verblijf bezocht hij de plantage *Jagtlust*, en vertrok reeds den 2^{den} December.

Hij was zeer ingenomen met *Paramaribo*, die hij, even als vele andere reizigers, na *Martinique*, de schoonste stad der West-Indische koloniën noemde. En waar-

lijk, lieve kinderen, als wij het oog vestigen op onze regelmatige, zindelijke straten, de schoone gebouwen welke haar versieren, daarbij denken aan de prachtige rivieren, die het geheele land doorstroomen, en aan de buitengewone vruchtbaarheid van den bodem, dan kunnen wij den Hemelschen Vader niet genoeg danken, voor de groote voorregten, die Hij ons Vaderland geschonken heeft.

Reeds in het jaar 1858 had de Gouverneur *Schimpff* zijn eervol ontslag verzocht. Bij besluit des Konings, van den 23sten April 1859, werd daaraan voldaan, en in zijne plaats de Gouverneur van *Curaçao, R.F. van Lansberge*, benoemd.

Op den 21sten Augustus verliet de Generaal-Majoor *Schimpff*, met zijn gezin, *Suriname*.

Treffend was zijn afscheid. De stads armen-kinderen hadden zich, onder toezigt hunner onderwijzers, bij het Gouvernementshuis geschaard, en toen de Generaal en Mevrouw *Schimpff* hunne woning zouden verlaten, hieven die kinderen een treffend afscheidslied aan. Het was een plegtig oogenblik, mijne vrienden, vooral toen de jeugdige zangers, bij het tweede couplet, hunne handjes zamenvouwden, om den zegen eens gelukkigen overtogts hunner weldoeners, van den Hemelschen Vader af te smeeken.

De koloniale stoomboot *Paramaribo* bragt de vertrekkenden naar het naburige *Demerary*, van waar zij, met de Engelsche Pakketboot, de reis naar *Europa* hebben voortgezet.

Reinhart Frans van Lansberge, gouverneur. 1859-1861.

De Gouverneur *van Lansberge*, die op den 4^{den} Augustus 1859 in *Suriname* was aangekomen, en met de eerbewijzen aan zijnen rang verschuldigd, plegtig was ontvangen, aanvaardde het Bestuur der Kolonie op den 11^{den} daaraanvolgende, onder zeer moeijelijke omstandigheden. Immers verkeerde de Kolonie in eene onzekerheid omtrent de hervorming in den maatschappelijken toestand der slavenbevolking, waarvan reeds zooveel sprake is geweest, en waaromtrent verscheidene voorstellen aan de regering waren gedaan, die geene gewenschte vruchten hadden gedragen. Dat dit een' nadeeligen invloed op den ondernemingsgeest moest te weeg brengen, en tevens niet weinig heeft bijgedragen, om de verhouding van den meester tot den slaaf moeijelijk te maken, behoeft niet gezegd te worden. Daarbij kwam, dat de geldsomloop zeer belemmerd was, en de koloniale kas zeer veel te-korten had geleden, zoodat er zeer veel beleid werd vereischt, om aan den drang van omstandigheden het hoofd te bieden.

De Landvoogd arbeidde, met de hem eigen bedaardheid en naauwgezetheid, aan de hem opgedragen belangen des lands, en, hoewel de herhaalde afwisseling der hoofden van het Ministeriëel Departement niet gunstig op verbetering konde werken, heeft de Gouverneur *van Lansberge* niet nagelaten, blijken te geven van zijne goede bedoelingen en van zijnen wensch, om het welzijn van het algemeen te bevorderen. De

opvoeding der jeugd trok al dadelijk zijne belangstelling.

Overtuigd dat het onderwijs der minvermogende klasse den besten invloed op volksbeschaving en volkswelvaart uitoefent, vaardigde de Gouverneur bevelen uit, om, in alle wijken der stad, eene naauwkeurige opname te doen van alle kinderen, welke niet ter schole gaan, met het doel, maatregelen te nemen, om hun kosteloos onderwijs te verschaffen. Deze handeling ondervond zulk een' gunstigen bijval dat, zoowel onder de bemiddelde als onder de burgerklasse, bijeenkomsten werden gehouden, waarin geraadpleegd werd over de middelen tot bereiking van het algemeen erkend nuttig doel.

Op eene der openbare vergaderingen, werd in de maand April 1861 eene Commissie benoemd, die, uit naam van het volk, aan het Gouvernement een uitvoerig voorstel heeft gedaan, om, uit aanmerking van het groot aantal kinderen van minvermogende ouders, die van het schoolonderwijs verstoken zijn, - het getal armenscholen te vermeerderen, en het onderwijs tevens *verpligtend* te maken.

Ofschoon de uitslag daarvan nog niet bekend is, mag men gerust aannemen, dat de Landvoogd aan *dat* verlangen des volks een gewenscht gevolg zal geven.

Doch, niet slechts voor de jeugd, maar ook voor de volwassenen, wilde de Gouverneur nuttig zijn, en den gedrukten geest zooveel mogelijk opwekken. Daartoe bepaalde hij, dat op Konings verjaardag, in plaats van de feesten ten Gouvernementshuize, waaraan slechts de hooge kringen deelnemen, voortaan een VOLKSFEEST zal gehouden worden.

Het eerste dier feesten vond plaats op den 19^{den} Fe-

bruarij 1860. Bij die gelegenheid vermaakte zich het volk met wedstrijden in vaartuigen op de rivier, en allerlei spelen op het Gouvernementsplein. Op zulk een' dag wemelt de *Waterkant*, van den vroegen morgen tot den laten avond, van eene bonte menigte, die juichend den beminden Koning, en dankend den waardigen Landvoogd gedenkt.

In verband, mijne vrienden, met de voorgenomen vrijmaking der slaven, werd het door de Hooge Regering noodig geacht, de burgerlijke wetgeving in deze Kolonie met de Nederlandsche in overeenstemming te brengen, met inachtneming der wijzigingen, die koloniale toestanden daarop noodzakelijk mogten maken.

Met de invoering dier nieuwe wetgeving werd Mr. *Leonard Metman*, als Commissaris des Konings, belast. Op den 25sten April 1860 kwam die hooge Staatsdienaar alhier aan, vergezeld van een' secretaris, Mr. *M.H. van Andel.* Van Gouvernementswege werd hem eene Commissie toegevoegd, om inlichtingen te verschaffen, waar ze gevorderd mogten worden.

Mr. *Metman* had het einde van zijnen arbeid bijkans bereikt, toen eene zware ziekte hem, op den avond van den 5^{den} October, naar het graf sleepte.

De voleindiging van zijn werk werd toen opgedragen aan dezelfde Commissie, die hem ter zijde stond, onder het voorzitterschap van den Procureur-Generaal, Mr. *J.W. Gefken.*

Op den 28sten Augustus 1860 bragt de Gouverneur een bezoek aan de *Marowyne*, alwaar hij een onderhoud had met den Gouverneur van *Fransch Guyana*, hoofdzakelijk tot regeling van de belangen der weder-

zijdsche Gouvernementen, ten aanzien der vaart op de *Marowyne*, en de aan hare oevers gevestigde *Boschnegers*.

Eene Commissie, bestaande uit de Heeren *F.J. Eyken Sluyters* en *E.J. Slengarde*, werd daarop door ons Gouvernement benoemd, om eene zending naar de *Aucaner*-en *Bonni-negers* te volbrengen.

De Commissie vertrok van hier, op den 25sten October 1860, en werd op haren togt vergezeld door een afgevaardigde der Franschen.

Het gevolg hiervan was: de ontheffing der *Bonninegers* van de heerschappij der *Aucaners*, welke de laatsten, gedurende bijna zeventig jaren, over hen hadden uitgeoefend, en de gelijkstelling der eersten met alle andere boschnegers, waarmede ons Gouvernement vredes-verdragen heeft gesloten.

Ge herinnert u immers nog wel, lieve kinderen, dat, door behulp van den *Aucaner Bambi*, in het jaar 1793, de hoofdman *Bonni* bemagtigd werd. - Welnu, van dien tijd af, voerden de *Aucaners* eene groote heerschappij over deze Bosch-negers en behandelden hen als slaven. De *Bonni-negers* moesten zich van alle gemeenschap met de overige bewoners der kolonie onthouden, terwijl het hout, door hen bewerkt, door de *Aucaners*, voor zeer geringe prijzen, overgenomen werd.

Hoe verheugd de *Bonni-negers* over hunne verlossing waren, laat zich ligtelijk beseffen, mijne waarde vrienden. - Zij droegen de leden der Commissie, onder het galmen van vreugdekreten en het lossen van eereschoten, rondom hun dorp.

Doch er was nog iets van groot belang, dat tusschen het Nederlandsch- en het Fransch Gouvernement moest worden beslecht.

De Franschen hielden namelijk de *Tappanahony* voor de verlenging der *Marowyne*, en beweerden dat de *Bonni-negers* op *hun* grondgebied gevestigd waren, en derhalve als *hunne* onderdanen moesten worden beschouwd. Aan de zijde van ons Gouvernement was er geen twijfel aan, of de breede *Lava* is de werkelijke voortzetting der *Marowyne*, en alzoo de grens, die *Nederlandsch Guyana* van *Fransch Guyana* scheidt.

Om dit, op vredelievende wijze, te beslissen, werd eene vereenigde Fransch-Nederlandsche Commissie benoemd.

Van onze zijde werd die taak opgedragen aan de H.H. Baron *van Heerdt tot Eversberg* en *Cateau van Rosevelt*.

Zij vertrokken van hier, op den 4^{den} September, naar het Etablissement *Albina* aan de *Marowyne*, alwaar zij zich met de Fransche Commissie vereenigden, en, vergezeld van den posthouder *A. Kappler*, de belangrijke zending aanvaardden. Na gelukkig volbragte reis, keerde de Commissie, op den 8sten December 1860, in de hoofdplaats terug.

De uitslag van het ingesteld onderzoek bevestigde het gevoelen van ons Gouvernement en besliste de zaak ten onzen voordeele.

In den aanvang van het jaar 1861 is hier tot stand gekomen eene, in de maand November des voorgaanden jaars, ontworpen Maatschappij *tot bevordering van volksvlijt*. Deze inrigting heeft ten doel, de verdere opleiding van jongens en meisjes, die de stads armenscholen verlaten, tot nuttige burgers. Daartoe ontvangen zij, onder toezigt van het bestuur, onderrigt in zoodanige ambachten of bedrijven, waartoe zij den aanleg bezitten en die met hunnen stand overeenkomen.

In de eerste maanden van 1861 werden verscheidene bloeijende streken van Nederland, door eene vreesselijke overstrooming geteisterd. Vele dorpen werden in eene zee herschapen, en duizende menschen, van have en goed beroofd, aan de bitterste ellende prijs gegeven. Geheel Nederland trad toe, met den beminden Vorst aan het hoofd, om hulp te bieden.

Zoodra het treurige berigt van den watersnood, in de maand Februarij, hier te lande werd vernomen, benoemde de Landvoogd eene Commissie, om liefdegaven in te zamelen, tot leniging van het lijden der ongelukkige slagtoffers. Groot en innig was de deelneming, die onze bevolking aan den dag legde, en hartelijk de bewijzen van liefdadigheid, die algemeen betoond werden, waardoor de niet onbelangrijke som van ruim negen duizend zes honderd gulden, ten behoeve der noodlijdenden, naar Nederland werd overgemaakt. - Onder hen, die hunne giften aanboden, zag men met genoegen kinderen van verscheidene scholen. Hun voorbeeld, mijne vrienden, moge u allen opwekken, om de deugd der menschlievendheid op prijs te stellen, en telkens, wanneer de gelegenheid zich daartoe aanbiedt, bereid en gewillig de milde hand te openen, om ongelukkigen bijstand te verleenen en hunnen nood te verzachten.

Korten tijd na het gebeurde in Nederland, ondervond men hier een' buitengewoon hoogen springvloed, waarvan de oudste bewoners zich geen voorbeeld konden herinneren. De aanwas van het water begon den 25sten April, en bereikte, twee dagen later, zijn hoogste toppunt. De straten en erven langs den *Waterkant* waren geheel overstroomd, en vele plantages aan de *Commewyne*, de *Warappe-* en *Mattapica-kreek*

waren in eene uitgestrekte watervlakte herschapen. De schade daardoor aan den landbouw toegebragt, was zeer groot, doch de Voorzienigheid herstelde ze weldra, door een daarop gevolgd vruchtbaar jaargetijde.

De strijd, die in de Vereenigde Staten van Amerika, tusschen de bewoners van het Noordelijke en die van het Zuidelijke gedeelte, is ontstaan en steeds in hevigheid toeneemt, heeft niet nagelaten, een' nadeeligen invloed op den handel met *Suriname* teweeg te brengen.

De vaart der Noord-Amerikanen, die ons de levensmiddelen voor de mindere klasse en de slavenbevolking aanbrengen, werd gestremd uit vrees voor kapers, die door de Zuidelijke Staten werden uitgerust, en waarvan één, genaamd *Sumter*, kommandant *Semmes*, op den 19^{den} Augustus 1861, de rivier *Suriname* opstoomde, en in onze haven ten anker ging. Na zich van steenkolen en levensmiddelen voorzien te hebben, vertrok dit stoomschip den 30sten daaraanvolgende.

Kort daarna zijn, opvolgelijk, twee stoombooten van de Noordelijke Staten hier aangekomen, om de *Sumter* op te sporen, - doch zijn onverrigter zake teruggekeerd.

In het laatste halfjaar hebben vele ontvlugtingen van plantage-slaven plaats gehad. Dit heeft aanleiding gegeven tot het uitzenden van burger- en militaire patrouilles, om hen op te sporen en te vangen, doch die togten zijn zonder gevolg gebleven.

Van ernstigen aard was het verzet, dat zich, in verscheidene buiten-districten, bij de slaven heeft geopenbaard, en waarvan de oproerige bewegingen op

den houtgrond *Berg en dal*, aan de *Boven Suriname*, de meeste bezorgdheid verwekten.

Deze opgewondenheid wordt voornamelijk toegeschreven aan den geest van vrijheid, die onder de slaven is doorgedrongen, en aan de teleurstelling, die zij, in hunne verwachting ten aanzien der vervulling van de hun zoo dikwerf gedane belofte, hebben ondervonden.

Reeds in 1853 was eene Staats-Commissie benoemd tot het onderzoek naar de beste middelen ter opheffing der slavernij. Hare voorstellen, in 1855 gedaan, bleken, in vele opzigten, onuitvoerbaar te zijn. Daarna werd in 1857 eene regerings-ontwerp tot hervorming van den maatschappelijken toestand der slaven, aan de Tweede Kamer van de Staten-Generaal der Nederlanden (Volksvertegenwoordigers) ingediend, hetwelk geen gunstigen bijval mogt verwerven. In 1858 werden nieuwe wetsvoorstellen ingediend, die hetzelfde lot als het voorgaande ondergingen.

Eindelijk is in November 1861 eene nieuwe voordragt gedaan, waarvan de beoordeeling nog niet bekend is. Evenwel koestert men vrij algemeen de hoop dat de vrijmaking der slaven niet lang meer zal uitblijven.

De godsdienst en de menschelijkheid vorderen het; de noodzakelijkheid gebiedt het. Groot zal de omkeer zijn, welke de opheffing der slavernij zal te weeg brengen; onuitsprekelijk groot haren invloed op de belangen van het algemeen.

Zoolang echter de tijd der vervulling nog niet genaderd is, behoort ieder zich aan de bestaande instellingen te onderwerpen, zooveel in zijn vermogen is, bij te dragen om rust en orde te handhaven, en, naar zijne krachten mede te werken om het welzijn onzer

geliefde, door den Algoede zoo mildelijk gezegende, geboorteplaats, te bevorderen.

En nu, geliefde kinderen! is mijne taak ten einde. Ik heb u de geschiedenis van *Suriname*, tot aan het einde van het jaar 1861, medegedeeld.

Oneindig veel stof tot nadenken zal ze u *nu* reeds, maar nog *méér*, in gevorderde jaren, opleveren.

Moge de lezing daarvan niet slechts uwe kennis vermeerderen, maar vooral uwe liefde voor ons dierbaar Vaderland opwekken!

Naschrift.

Terwijl deze bladen ter perse lagen, werd de wet tot opheffing der slavernij in de West-Indische koloniën, door het wetgevend ligchaam (de Staten-Generaal der Nederlanden) aangenomen. Het tijdstip der vrijmaking werd bepaald op 1□. Julij 1863.

De afkondiging dier wet had te Paramaribo plaats den 4^{den} October 1862. Zij was vergezeld van eene proclamatie van den landvoogd aan de slavenbevolking, waarbij een hartelijk woord van gelukwensching, en eene vermaning om met gelatenheid en getrouwe pligtsbetrachting, het tijdstip der bevrijding af te wachten, werden uitgesproken. Die proclamatie verscheen eenige dagen later, met bijvoeging van de artikelen der wet, welke op de slaven betrekking hebben, in de *Neger-engelsche* taal. Groot was de vreugde der negers, die eindelijk de stellige verzekering, in naam des beminden Konings, hadden ontvangen, dat op den eersten dag der zevende maand van het jaar 1863 het uur hunner verlossing uit de banden der slavernij zal slaan. Zij wenschten elkander daarmede geluk, kochten exemplaren der courant, waarin hunne vrijmaking was bekend gemaakt, en lazen het elkander voor op

de openbare straten. Eenige dagen later zonden zij eenige afgevaardigden uit hun midden naar den Gouverneur, om hunnen dank te betuigen voor de hun bewezene weldaad. Op de plantages was de vreugde even groot, en overal openbaarde zich een goede geest onder de bevolking.

Zoo is dan eindelijk, geliefde kinderen! door den wil des Konings en de medewerking der natie, de scheidsmuur omvergeworpen, die den meester van den slaaf scheidde; zoo hebben godsdienst en menschelijkheid over het vooroordeel gezegepraald; zoo is, voor het land onzer inwoning, eene toekomst geopend, die stoffelijk en zedelijk, de schoonste vruchten kan opleveren.

Daartoe schenke de Hemelsche Vader zijnen onmisbaren zegen!

Tijdtafel
der
Beknopte geschiedenis van de kolonie Suriname.

1630.	Vestiging van Marechal in Para.
1634.	David Pietersz. de Vries vestigt zich hier.
1640.	Vestiging van Fransche kolonisten onder Poncet de Bretigny. Eerste aanleg van Paramaribo en van het fort, later Zeelandia.
1644.	Portugesche Israëliten uit Brazilië en de Nederlanden vestigen zich hier.
1650.	Lord Willoughby Graaf van Parham doet bezit nemen van het land.
1652.	Parham komt in Suriname.
1653.	Met behulp der Indianen wordt aan de forten gearbeid.
1654.	Franschen uit Cayenne alhier aangekomen.
1662.	Karel II Koning van Engeland schenkt Suriname bij eene Akte aan Parham en Lawrens Hide. Parham vertrekt. William Biam tot zijn' gemagtigde aangesteld

1664.	Verdrijving der Nederlanders en Israëliten uit Cayenne; zij vestigen zich hier.
1667.	Aanval der Zeeuwen onder Abraham Crynsen, Maurits de Rama en Philips Julius Lichtenberg. Gevecht met de Engelschen. Het fort krijgt den naam van Zeelandia. Crynsen vertrekt. Maurits de Rama wordt Gouverneur. Vrede van Breda, waarbij het volle eigendom der kolonie aan Zeeland wordt afgestaan. Inval van John Hermans. Maurits de Rama wordt gevankelijk naar Barbados gevoerd. Aanval van Henri Willoughby van Parham.
1668.	Crynsen komt in Suriname terug. Dit land wordt aan Holland terug gegeven, Philips Julius Lichtenberg tot Gouverneur aangesteld.
1669.	Lichtenberg aanvaardt het bestuur.
1671.	Hij vertrekt naar Nederland.
1672.	Pieter Versterre, Luit.-Gouverneur. Overgang van het eigendomsregt van Zeeland aan de Algemeene Staten.
1674.	Vrede van Munster. Inval van Indianen
1677.	Versterre sterft. Abel Thisso a.i. Johannes Heinsius, Gouverneur. Aanval van Caraïbische Indianen.
1678.	Wordt door de inwoners een vertoog aan de Algemeene Staten ingediend, klagten inhoudende wegens de invallen der Indianen.
1680.	Heinsius sterft. Evert van Hemert a.i. Hij sterft. Laurens Verboom a.i.
1682.	Oneenigheden tusschen de Staten en Zeeland over het eigendomsregt van Zeelandia. De W.I. Compagnie koopt het fort. Aanleg der Joden Savanna.

1683.	Verkoop der kolonie aan de stad Amsterdam en Cornelis van Aerssen van Sommelsdyck enz.; de Compagnieschap voert den titel van Geoctroijeerde Societeit van Suriname. Sommelsdyck komt in Suriname.
1684.	Overzending van misdadigers hier te lande. Togten tegen de Indianen. Oprigting eener Weeskamer. Instelling van een Raad van Policie en Justitie. Vrede met de Caraïben, Waroes en Arowakken, als ook met de Condie-Negers.
1686.	De Sommelsdycksche kreek doorgegraven.
1687.	De forteres Cottica wordt herbouwd en vergroot en krijgt den naam van Sommelsdyck.
1688.	Van Sommelsdyck door soldaten vermoord. Tusschenbestuur van Abraham van Vredenburg.
1689.	Jan van Scharphuisen, Gouverneur. De Fransche vloot onder den Admiraal du Casse belegert de stad, en wordt terug gedreven.
1690.	Aanval van wegloopers.
1691.	Oprigting van het Collegie van Kleine Zaken.
1695.	Oprigting eener markt.
1696.	Klagten tegen van Scharphuisen. Hij vertrekt ter zijner verdediging. Paul van der Veen, Gouverneur.
1701.	Plundering van wegloopers.
1702.	De Planter van der Kamp door hen vermoord.
1707.	Paul van der Veen vertrekt. Wilhelm de Gruyter wordt Gouverneur. Hij sterft. Tusschenbestuur van de Rayneval.
1710.	Johan de Goyer regeert.

1712.

Aanval van Cassard. 2^{e}Aanval van Cassard. Hij maakt zich meester van onderscheidene plantages aan de Suriname en aan de Para-

	kreek. De kolonie tegen eene brandschatting ontzet.
1713.	Twisten tusschen de kolonisten en het Bestuur over de brandschatting.
1715.	De Goyer sterft. De Rayneval en 2 Raden a.i.
1716.	Johan Mabony, Gouverneur.
1717.	Hij sterft. F.A. de Rayneval en 2 Raden a.i.
1718.	Jan Coetier, Gouverneur.
1720.	De eerste koffij geplant door Hausbach.
1721.	Jan Coetier sterft. F.A. de Rayneval en 2 Raden a.i.
1722.	Hendrik Temming, Gouverneur.
1724.	Verzending der eerste koffijboompjes.
1726.	Plantage Kinderback door de wegloopers geplunderd.
1727.	Hendrik Temming sterft. Johannes Bley en 2 Raden a.i.
1728.	Carel Emilius Henri de Cheusses, Gouverneur. Plundering van plantages door de Marrons. De eerste kakao plantages aangelegd.
1730.	Aanval van wegloopers op Berg en dal.
1733.	De eerste kakao verzonden.
1734.	De Cheusses sterft. J.F.C. de Vries en 2 Raden a.i. Fondaments steen gelegd van de forteres Nieuw-Amsterdam. Jacob Alexander Henri de Cheusses, Gouverneur.
1735.	De Cheusses sterft. De Vries en 2 Raden a.i. Johan Raye, Gouverneur.
1737.	Johan Raye sterft. Gerard van de Schepper a.i.
1738.	Van de Schepper, effectief Gouverneur-Generaal.
1739.	De eerste Moravische Broeders vestigen zich in de stad.

1741.	De burgers dragen bij tot het bouwen van Nieuw-Amsterdam.
1742.	Van de Schepper ontslagen. Oprigting van de mineraal Compagnie. Jan Jacob Mauricius.
1744.	De Luthersche Kerk wordt gebouwd, als ook het gebouw voor het Hof van Policie, waarvan de beneden zaal tot kerk.der Hervormden diende.
1745.	Brand te Paramaribo.
1746.	Zware boschbrand. Oneenigheden tusschen de ingezetenen en Mauricius.
1747.	Kolonisatie van Zwitsersche boeren.
1748.	Expeditie tegen de wegloopers.
1749.	Oprigting van een kas tegen de wegloopers. Wapenstilstand met hen.
1750.	Komst der Commissarissen, H.E. Baron de Spörcke, Mr.J. Bosschaert en de Swart Stenis.
1751.	H.E. Baron de Spörcke, Gouverneur a.i. Mauricius eervol ontalagen. Vertrekt ter zijner verdediging naar Nederland. De geldcrisis neemt een' aanvang.
1752.	De Spörcke sterft. Baron van Verschuer regeert.
1753.	Verschuer treedt af. Wigbold Crommelin, Gouverneur a.i.
1754.	P.A. van der Meer, Gouverneur-Generaal. Kolonisatie aan het Oranjepad.
1756.	P.A. van der Meer sterft. Jan Nepveu regeert bij afwezigheid van Crommelin als Gouverneur-Generaal a.i.
1757.	Crommelin keert terug en regeert eerst ad interim later effectief. Opstand in de Tempatie kreek. Oprigting van een korps vrijwillige burgers tot het houden van Posten.
1758.	Het Hospitaal aan de Gravenstraat gebouwd.

1760.	Vrede gesloten te Auca.
1761.	Voor het eerst kaartengeld uitgegeven.
1762.	Vrede met de Saramaccaner-Boschnegers.
1763.	Zware brand te Paramaribo.
1764.	Kinderpokken onder de slaven. Putten op de openbare straten gegraven.
1765.	Plundering door de Marrons.
1766.	Aardbeving te Suriname.
1767.	Het kanaal van Wanica gegraven.
1768.	Crommelin met verlof. Nepveu a.i.
1769.	Plunderingen van de Marrons.
1770.	Crommelin vertrekt. Nepveu, Gouverneur-Generaal effectief, geldleening door de kolonisten.
1772.	Oprigting van het Corps Negerjagers. Kapitein Myland en de Luitenant Friderici overrompelen het dorp Boekoe. Oprigting eener drukkerij door Beeldsnijder Matroos.
1773.	Togten onder Fourgeoud en Stoelman tegen de wegloopers.
1774.	Eerste wekelijksche Couranten uitgegeven door Beeldsnijder Matroos.
1776.	Het Cordon aangelegd. De eerste Negerslaaf door de Moravische Broeders gedoopt. Bonni vlugt over de Marowyne.
1778.	Fourgeoud vertrekt.
1779.	Nepveu sterft. Bernard Texier a.i.
1780.	Texier, effectief.
1782.	Oprigting van het Collegie Medicum.
1783.	Bernard Texier sterft. Beeldsnijder Matroos, Gouverneur-Generaal a.i. Oprigting van het Letterkundig Genootschap Docendo Docemur.
1784.	Jan Gerard Wichers, Gouverneur-Generaal effectief.

1785.	Het eeuwfeest der stichting van de Synagoge op de Joden Savanna gevierd.
1789.	De Bonni-negers overwonnen.
1790.	Oprigting van het Landbouwkundig Genootschap. Voorzorg tot verblijf der Lepreuzen aangelegd. Wichers vertrekt met verlof. De Kommandeur Friderici a.i.
1792.	De Friderici, effectief.
1793.	De Opperhoofden Bonni en Cormantyn Codjo worden vermoord door den Aucaner Bambi.
1795.	Verdedigingsmaatregelen genomen tegen Engeland uithoofde van den oorlog in Europa.
1796.	Spaansche hulptroepen komen hier. Capitulatie waarbij Suriname onder het protectoraat van Engeland gesteld wordt. Aflegging van den eed aan Z.B. Majesteit.
1801.	Vrede te Amiëns. De voorstad Zeelandia aan de stad gehecht.
1802.	Teruggaaf der kolonie aan de Bataafsche Republiek. De Friderici van het bewind gesuspendeerd. Tusschenbestuur van Bloys van Treslong en 2 Raden.
1803.	Pierre Berranger a.i.
1804.	De Engelschen landen hier. Kolonel Batenburg geeft de kolonie aan Z.B. Majesteits zeemagt over. Sir Charles Green aanvaardt de regering. Openstelling van den handel met Engeland.
1805.	Green vertrekt. William Carlyon Hughes aanvaardt het bestuur. Kaartengeld uitgegeven. Opstand van negerjagers. De slavenhandel wordt beperkt.
1807.	Afschaffing van den slavenhandel.

1808.	Hughes sterft. De Ridder Baronet John Wardlaw Gouverneur a.i.
1809.	Wardlaw treedt af. Charles Bentinck Gouverneur-Generaal. Kinderpokken.
1810.	De koepelvormige Hervormde kerk gebouwd.
1811.	Pinson Bonham regeert a.i. door het overlijden van Bentinck. Bonham herstelt de tekorten in de kas.
1812.	De koepok-inënting door Dr. Caddel ingevoerd.
1813.	Commissie van den bestierder en ontvanger John Bent, hetgeen vele onaangenaamheden te weeg bragt.
1814.	De Commissie van Bent ingetrokken. Vrede tusschen Engeland, Frankrijk en de Nederlanden gesloten.
1816.	Hollandsche regering. Van Panhuys Gouverneur-Generaal. Hij sterft. Vaillant Gouverneur-Generaal.
1817.	Invoering van nieuwe schoolwetten. Oprigting der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.
1818.	Traktaat tusschen Engeland en Holland gesloten tot wering van den slavenhandel.
1819.	De kinderpokken woeden allerhevigst.
1821.	Zware brand, waardoor bijna de geheele stad vernietigd is geworden.
1822.	Vaillant vertrekt. Abraham de Veer, Gouverneur.
1825.	Twee koopvaardijschepen verbranden op de reede.
1826.	De Hernhuttersche kerk gebouwd. De inwisseling van het kaartengeld.
1827.	Oprigting der Sur. Maats. van Weldadigheid.
1828.	Johannes van den Bosch, Commissaris des Konings. Abraham de Veer, eervol ontslagen.

	Cantz'laar Gouverneur-Generaal. Oprigting der Maatschappij tot bevordering van het godsdienstig onderwijs onder de Heidensche bevolking. Invoering van een nieuw regerings-reglement, waarbij Suriname en de overige W.I. Bezittingen onder één bestuur gebragt worden. Van den Bosch vertrekt.
1829.	Oprigting der W.I. Bank en van het Landbouwkundig Genootschap Prodesse Conamur. Een kaperschip bemagtigd.
1881.	Cantz'laar sterft. Mr. E.L. Baron van Heeckerena.i.
1832.	Van Heeckeren effectief. Brand te Paramaribo, als ook op de Joden Savanna.
1833.	Embargo op elle schepen gelegd. De Luthersche kerk weêr opgebouwd. De brandstichters teregt gesteld.
1834.	Invoering van een nieuw regerings reglement.
1835.	Z.K.H. Prins Willem Frederik Hendrik bezoekt Suriname. De eerste steen gelegd aan de Hoogduitsche Synagoge. De Hervormde Kerk plegtig ingewijd. Een Reglement voor de Schutterij uitgevaardigd, hetwelk veel misnoegdheid verwekt.
1836.	De Kapel te Batavia ingewijd.
1837.	De Synagoge der Hoogduitsche Israëliten ingewijd.
1838.	Van Heeckeren vertrekt met verlof. Hij sterft te Curaçao. De Kanter, a.i.
1839.	J.C. Rijk, Gouverneur-Generaal.
1840.	Gebrek aan levensmiddelen.
1841.	Agio-stijging.
1842.	Rijk vertrekt. De Kanter, a.i. Elias, Gouver-

	neur-Generaal. Onaangenaamheden tusschen den Gouverneur en eenige voorname ingezetenen.
1843.	De eerste kolonisten met D^{o}. Betting aangekomen.
1845.	Afschaffing der administrative vereeniging der Nederl. W.I. Bezittingen. Elias vertrekt. De Kanter a.i. Van Raders, Gouverneur. Zware ziekte en sterfte onder de kolonisten. Boschbrand en hongersnood.
1846.	Zware boschbrand en hongersnood. De doorgraving van het kanaal naar Saramacca plegtig aangevangen; twee maanden later gestaakt.
1847.	Verruiling der W.I. bankbiljetten tegen schatkistbiljetten.
1848.	Vrije vaart met alle bevriende volken.
1851.	Zware ziekte en sterfte onder de schepelingen en militairen.
1852.	Van Raders eervol ontslagen. De Kanter a.i. Hij sterft. C. Barends a.i. Von Schmidt, Gouverneur. Viering van het 25jarig bestaan der Sur. Maats. van Weldadigheid.
1854.	Vijf en twintig jarige viering der Maatschappij tot bevordering van het godsdienstig onderwijs, enz.
1855.	Von Schmidt vertrekt. Schimpff, Gouverneur. Nieuwe traktaten gesloten met de bevredigde Boschnegers.
1856.	Oprigting der Mettray op Lustrijk. Landdrosten naar hier gezonden.
1857.	Het kanaal naar Saramacca wordt gegraven, waartoe de belastingen met 5 ten honderd vermeerderd worden. Het vuurschip Suriname te Braamspunt geplaatst. De koloniale bibliotheek tot stand gekomen.

1858.	Immigratie van Chinezen. Brand van de Monta, Kapt. King.
1859.	Schimpff vertrekt. Van Lansberge, Gouverneur. Het nieuwe kanaal gestaakt. Een weeshuis opgerigt voor de Roomsch Katholijken.
1860.	Mr. L. Metman, Commissaris des Konings komt tot de invoering eener nieuwe wetgeving. Nieuwe traktaten gesloten met de Aucaners en Bonninegers, waarbij de laatste van de heerschappij der Aucaners verlost werden. Buitengewoon hooge springvloeden.
1861.	Oprigting der Maatschappij tot Bevordering van Volksvlijt.
1862.	Aanneming en afkondiging der wet tot opheffing der slavernij in de West-Indische koloniën.